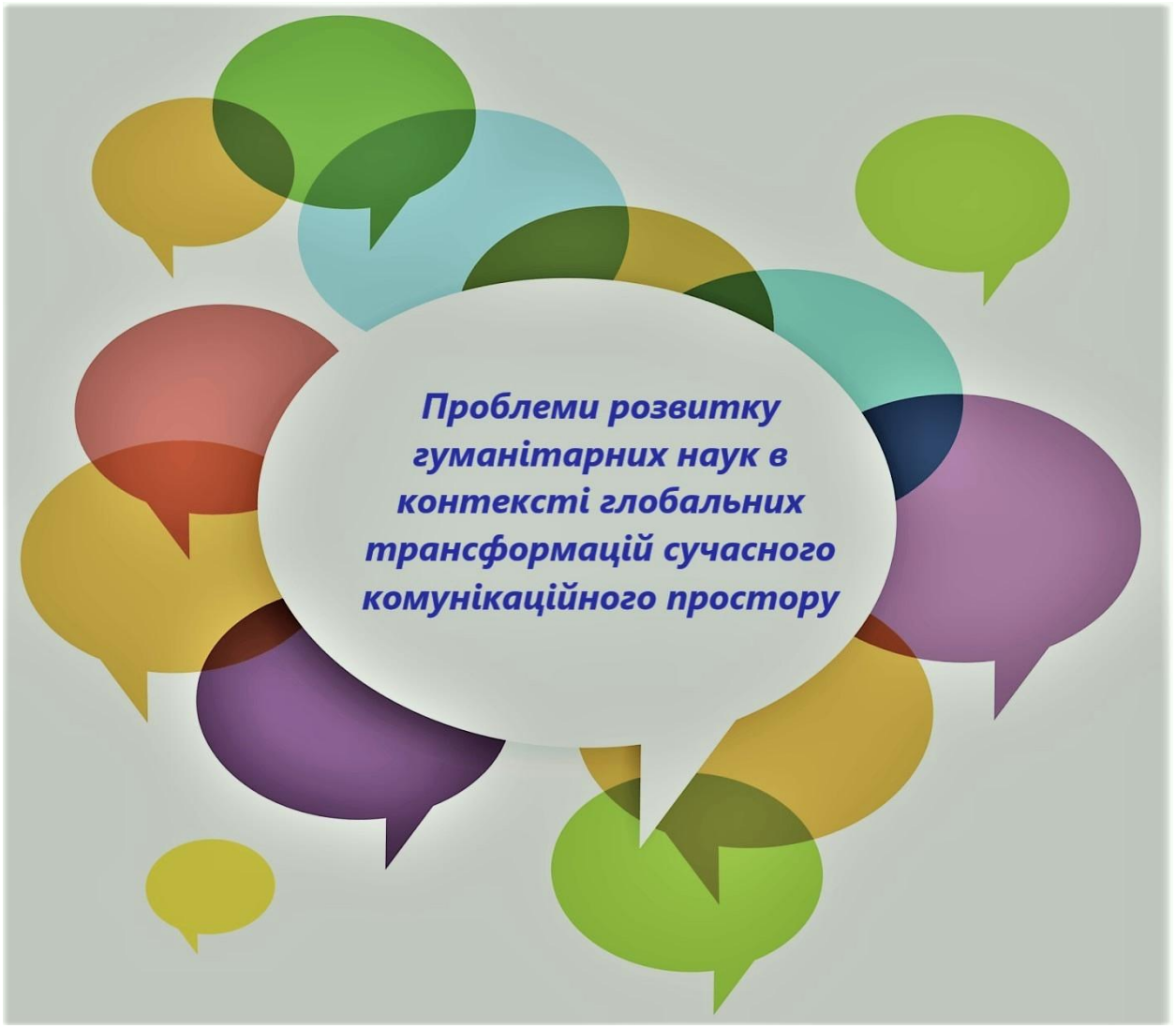

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців

ХАРКІВ, 31 жовтня, 2025

Редакційна колегія

МИГУЩЕНКО Руслан Павлович	- д.т.н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи НТУ «ХПІ», заст. голови оргкомітету
КІПЕНСЬКИЙ Андрій Володимирович	- д.т.н., професор, декан факультету соціально-гуманітарних технологій, заст. голови оргкомітету
ГОЛІКОВА Оксана Миколаївна	- к.філол.н., доцент, зав. кафедри ділової іноземної мови та перекладу НТУ «ХПІ», заст. голови оргкомітету

Наказ від 30.12.2024 № 552 ОД "Перелік наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки в системі Міністерства освіти і науки України на 2025 рік в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут»"

Зміст

1. Башинський В.В. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Англомовні новоутворення у військовій термінології доби російського вторгнення в Україну *7*

2. Булавін Д. Д. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Теоретичні основи вивчення іменникових термінологічних словосполучень *11*

3. Вовченко К.Є. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Вербальні та невербальні коди: конгруентність і вплив на спілкування *14*

4. Hlazenko Y. D. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Creating an artificial English-speaking environment *18*

5. Horobets M. M. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Globalization’s Effect on the Way that English Words are Pronounced *21*

6. Gorodko A.R. *National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"Kharkiv* Фразеологізми німецької мови з колоративним компонентом *24*

7. Huchkaieva Y.S. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* The influence of Internet communication on the vocabulary of modern English *28*

8. Караван Л.О *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Лексико-стилістичні особливості перекладу англомовних текстів військової тематики українською мовою *31*

9. Копієвська Ю.І. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Лексико-граматичні особливості англомовних правових документів *35*

10. Костишак А.О. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* *39*

Особливості перекладу німецьких військових термінів українською мовою
11. Кропотіна Є. С. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Семантико-стилістичні особливості англомовних науково-популярних фільмів та специфіка їх перекладу українською мовою *42*
12. Melnyk Y.R. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Language and politics *47*
13. Мурадян Б.Г. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Граматичні і лексичні труднощі перекладу англо-українських технічних текстів у галузі машинобудування *49*
14. Несмашний М.М. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків* Функціонально-прагматичні особливості комісивного мовленнєвого акту в німецькомовному дискурсі *52*
15. Оболєнська С. К. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Використання сучасних мультимедійних технологій у формуванні перекладацьких навичок студентів *57*
16. Омельченко Ю. І. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Особливості перекладу технічної документації у сфері інформаційних технологій (на матеріалі англійської та української мов) *62*
17. Проскурін І. В. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Переклад англійських морських термінів українською мовою (на матеріалі словника) *64*
18. Radziievskyi Y.S. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Specifics of proverb translation from English into Ukrainian *67*

19. Skrypnyk O. S. *Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv* Problems in Intercultural Communication for Young People *71*
20. Starchenko A.M. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* The Transformation of Language Norms in Film Dubbing: Main Issues of Localization and Translation *75*
21. Телицин С. С. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Лексико-стилістичні особливості перекладу англомовної авіаційної термінології українською мовою *79*
22. Тимченко С.В. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Особливості перекладу німецьких термінологічних композитів у галузі хімії *82*
23. Ткачова О. А. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Переклад англійських енергетичних термінів. Структура англійського енергетичного терміну та класифікація енергетичної термінології *87*
24. Тонка В. О. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Особливості англо-українського перекладу термінології у галузі інформатики та комп'ютерної техніки *94*
25. Хадід Х.А *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Роль метафори в офіційно-ділових текстах: аналіз німецьких спеціалізованих текстів *100*
26. Шантаренко В.В. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Особливості перекладу англійських неологізмів у галузі штучного інтелекту *104*
27. Шапошнікова А. Р. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* Теоретичні основи розвитку військової термінології *109*
28. Яценко М.С. *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків* *113*

Функціонування метафор публіцистичного дискурсу в німецько-українському перекладі

31 жовтня 2025 року кафедра ділової іноземної мови та перекладу НТУ «ХПІ» організувала та провела Всеукраїнську науково-практичну конференцію студентів і молодих науковців ***«Проблеми розвитку гуманітарних наук в контексті глобальних трансформацій сучасного комунікаційного простору»****.*

У роботі пленарного засідання взяли участь не лише викладачі та студенти кафедри, а й представники інших провідних закладів вищої освіти Харкова. Зокрема, учасниками заходу стали науковці та здобувачі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» та Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

На чотирьох секційних засіданнях конференції виступили 38 доповідачів – викладачів, аспірантів і магістрантів. Обговорення охоплювало широкий спектр актуальних проблем — від лінгвістичних аспектів сучасного мовлення до питань перекладу технічних і художніх текстів, методики викладання іноземних мов та тенденцій розвитку гуманітарних наук у цифрову добу. Цей збірник є результатом роботи нашої конференції. Чекаємо на нові зустічі та нові здобутки!

Башинський В. В.

Англомовні новоутворення у військовій термінології доби російського вторгнення в Україну

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Актуальність дослідження зумовлена тим, що російське вторгнення в Україну спричинило безпрецедентні зміни в англійській мові, зокрема появу великої кількості неологізмів, які відображають нові реалії та суспільний дискурс. Метою даної роботи є всебічний аналіз цього явища, що включає виявлення неологізмів, аналіз лінгвістичних процесів їх створення, дослідження їх семантичних полів, етимології та ролі у формуванні суспільного розуміння війни. Це дослідження робить внесок у ширшу сферу лексикології, надаючи сучасний приклад утворення неологізмів в умовах кризи.

Впродовж історії війни завжди мали значний вплив на мову, породжуючи нові терміни та надаючи нових значень існуючим словам. Наприклад, під час Громадянської війни в США слово «skedaddle» трансформувалося у «skeet», у Першу світову війну «lousy» (вошивий) набуло значення «зношений», а «trench coat» (бушлат) став елементом одягу. Назва всюдихода «Jeep» походить від абревіатури «G.P.» (general purpose), що використовувалася під час Другої світової війни [5]. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну не стало винятком, породивши безліч нових термінів та фраз завдяки широкому висвітленню у ЗМІ.

Значного поширення набули як військова термінологія, так і лексика, пов'язана з геополітикою та гуманітарними місіями. Наприклад, слово «Manpad» (скорочено від Man-portable air-defense systems) стало широко відомим, хоча саме озброєння існувало давно. Найвідомішим представником цього класу є американський «FIM-92 Stinger». Водночас англійські терміни розширили й український військовий словник: зокрема, система «MOLLE» (Modular Lightweight Load Carrying Equipment – «Модульне легке спорядження для перенесення вантажів») стала відомою як військовим, так і цивільним [4].

Швидкий розвиток подій зумовлює нагальну потребу в класифікації новоутворених слів.

Для систематизації неологізмів можна використовувати класифікацію Луї Гілберта, що поділяє їх за способом утворення [1]:

Семантичні неологізми виникають при зміні значення існуючого слова. Наприклад, «Filter bubble», що раніше описував алгоритми соцмереж, у контексті війни почав позначати інформаційну війну. «Special military operation» – російський евфемізм для вторгнення, що в англійській мові використовується переважно іронічно.

Запозичення – це слова, що переходять з інших мов, як-от «Bayraktar» (назва турецького дрона) чи «Russian world» (калька з російської для позначення імперської ідеології).

Синтаксичні неологізми поділяються на морфологічні, утворені шляхом афіксації («Russification»), та фразеологічні, що є новими словосполученнями («Grain deal») [1].

Джон Альгео запропонував іншу класифікацію, поділивши неологізми за принципом їх формування [2]:

«Карбування» – це створення абсолютно нових слів, часто в назвах брендів («Bayraktar»). Запозичення включають такі слова, як «Rusnya» (принизливий термін для росіян).

Основоскладання – це поєднання існуючих слів, наприклад, «TikTok troops» (чеченські солдати, активні в соцмережах).

Деривація — це додавання афіксів, як у слові «Derussification». Змішування (блендінг) поєднує частини слів, як-от «Putler» (Путін + Гітлер). Скорочення, як «tacmed» (тактична медицина), та абревіатури, як «ZSU» (ЗСУ), також є продуктивними способами словотвору [2].

Науковці Б. Бехера та П. Мішра надали більш загальну класифікацію, поділивши неологізми на дві групи: слова, що отримали нове значення, та інші (нові, утворені поєднанням, акроніми тощо) [3].

Новотвори можна класифікувати і за частинами мови. Найбільш домінуючою групою є іменники: «Rashism» (від «Росія» і «фашизм»), «Orcs» (принизливе позначення російських солдатів), «Vatnik» (людина, що сліпо підтримує російський уряд), «Kadyrovite» (чеченський бойовик). Також з'явилися дієслова, як-от «To Bayraktar» (завдати удару дроном) чи «To HIMARS» (завдати удару з відповідної установки). Прикметники включають «Orcish» та «Putinistic».

Особливо цікавим є виникнення дієслів, пов’язаних з іменами ключових осіб. Вираз «to pull a Shoigu» означає імітувати, що все йде за планом, попри очевидні невдачі, що походить від поведінки російського міністра оборони Сергія Шойгу [7]. Схожий неологізм «to kadyrov» означає видавати бажане за дійсне, що є відсиланням до перебільшень Рамзана Кадирова щодо участі його військ у бойових діях. Термін «Putinism», що описує систему влади в Росії, хоч і не є новим, набув значного поширення саме під час війни, несучи сильні негативні конотації.

Значна кількість неологізмів виникла з російської пропаганди, які були запозичені в англійську мову здебільшого в іронічному ключі. Термін «denazifiction» використовувався для виправдання вторгнення, але в англомовному світі він став символом абсурдності російських наративів. Евфемізм «Special military operation» мав на меті применшити масштаби війни, але за межами Росії використовується для висміювання спроб приховати правду. Теза про «NATO expansion» як причину агресії, що мала на меті зняти провину з РФ, була офіційно спростована самою організацією НАТО [6].

Деякі літературні та міфічні образи набули нових значень. Російських військових почали називати «orcs», проводячи паралель із жорстокими істотами з роману Дж. Р. Р. Толкіна «Володар Перстнів» через їхні воєнні злочини. Аналогічно, саму Росію стали називати «Mordor», що відображає її сприйняття як джерела агресії та руйнування.

Окремим феноменом стала сакралізація озброєння — процес наділення об'єктів священними рисами, що часто відбувається під час національних криз.

Яскравим прикладом є «Saint Javelin». Ця назва, утворена шляхом поєднання релігійного титулу «St.» (святий) з назвою протитанкової ракети «Javelin», перетворила зброю на символ захисту та ікону праведної оборони. Образ «Святого Джавеліна» втілив сюжет «Давид проти Голіафа», ставши потужним символом надії та несподіваної сили українського опору. Цей феномен виконував кілька функцій: підвищував моральний дух, формував простий наратив для світової аудиторії, а також став інструментом для збору коштів через продаж товарів із відповідною символікою.

Таким чином, війна в Україні глибоко змінила мовний ландшафт, особливо в соціальних мережах, де лінгвістичний вибір став політизованим актом. Домінують терміни, пов'язані з військовими діями, та лексика для опису учасників конфлікту, яка має сильне емоційне та конотативне навантаження. Використання слів на кшталт «Orc» для деморалізації ворога відображає жорстокий характер війни та емоційну напруженість, яку вона спричинила.

Література:

1. К.О. Полегенька, Словотвірні моделі неологізмів в англомовному науково-технічному дискурсі. URL: https://crust.ust.edu.ua/items/df25e282-002b-4fab-be32-1c15b32e1918/full

2. J. Algeo, Fifty Years Among the New Words: A Dictionary of Neologisms 1991

3. Behera, B. & Mishra, P. (2013). The Burgeoning Usage of Neologisms in Contemporary English. URL: https://www.researchgate.net/publication/271262474_

4. P. Dickson, War slang: American fighting words and phrases since the Civil War, 2007

5. Sarah Sicard – Taskandpurpose. URL: https://taskandpurpose.com/news/how-americas-wars-have-changed-the-english-language/.

6. Setting the record straight – NATO. URL: https://www.nato.int/cps/ra/natohq/115204.htm

7. Vyhodyanska I., How Ukraine's wartime experience birthed new terms and phrases. URL: https://global.espreso.tv/russia-ukraine-war-how-ukraines-wartime-experience-birthed-new-terms-and-phrases

Булавін Д. Д.

Теоретичні основи вивчення іменникових термінологічних словосполучень

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Іменникові термінологічні словосполучення є важливою складовою наукової мови, що забезпечує точне і однозначне позначення спеціалізованих понять у різних галузях знань, таких як наука, техніка, право та інші сфери. Вони відзначаються стислістю, системністю та нейтральністю стилю, що є ключовими для ефективного професійного спілкування.

Головним компонентом таких словосполучень виступає іменник як опорна одиниця, до якої приєднуються залежні елементи для уточнення змісту і формування семантично цілісного терміна. Іменникові термінологічні словосполучення характеризуються стислістю, системністю, однозначністю і нейтральністю стилю, що є критично важливим для точного професійного спілкування [1, с. 25-30].

За структурою найпоширенішими є словосполучення з моделями «прикметник + іменник» та «іменник + іменник». Часто ці словосполучення базуються на опорному іменнику, до якого приєднуються залежні компоненти, що уточнюють або конкретизують поняття, що дозволяє передавати семантично цілісні терміни незалежно від граматичного складу [2, с. 12-26].

Іменникові термінологічні словосполучення включають як власне термінологічну лексику, так і загальновживані слова, які набувають спеціального значення в контексті. Особливо це помітно в юридичній термінології, де їх

застосування у офіційних документах забезпечує однозначність формулювань і спрощує розуміння закону.

Історія формування цих словосполучень відображає розвиток науки і структурування знань. У XIX столітті простежується зростання двокомпонентних моделей на фоні технічного і медичного прогресу, тоді як у XX столітті фіксується активне збагачення термінології неологізмами, калькованими формами та стандартизація термінотворення [3, с. 45].

Структурний аналіз іменникових термінологічних словосполучень полягає у виділенні основи словосполучення, зокрема, головного іменника та залежних компонентів (прикметників, займенників, інших іменників), що формують одне складне поняття. Це дозволяє передати не лише загальне значення, але й якісні характеристики чи приналежність [2, с. 9-10].

Семантичні відносини між компонентами словосполучень бувають підпорядкувальними, узгоджувальними або зіставними, що забезпечує їх цілісність і сталість значення. Важливою є роль таких словосполучень як номінативних одиниць, що гарантують точність і однозначність наукової комунікації [1, с. 13].

Умотивованість терміна проявляється у відповідності форми і змісту, що сприяє зрозумілості і однозначності у спеціальній мові, а також у здатності термінів до стандартизації, важливої для міждисциплінарного обміну знаннями [5, с. 19-22].

Семантичні відносини у таких словосполученнях поділяються на родовидові (гіперонімно-гіпонімні), супідрядні та опозитивні залежності, які зумовлюють ієрархію й узгодженість змістових елементів. Розуміння цих зв’язків допомагає формалізувати термінотворення, забезпечити єдність професійних мовних систем і оптимізує передачу знань всередині й між дисциплінами. Використання когнітивно-порівняльних методів посилює ефективність аналізу та сприяє розвитку міжмовної інтеграції термінології [4, с. 98–102].

Обробка семантики у термінології оптимізує формулювання наукової думки та сприяє єдиному тлумаченню термінів серед фахівців. Методологічний підхід включає структурний аналіз моделей побудови, семантичний аналіз суті і мотивації, а також функціональний аналіз ролі термінів у сфері науки. Застосування когнітивного та порівняльно-структурного аналізів допомагає виявити закономірності формування термінів і їхню трансформацію у різних мовах, підвищуючи рівень інтеграції в глобальному науковому просторі [3, с. 98-102].

Іменникові термінологічні словосполучення є ключовими одиницями наукової мови, що забезпечують однозначність і точність позначення спеціалізованих понять у різних сферах науки, техніки та права. Їх структурна організація, де головну роль грає іменник, а залежні компоненти уточнюють зміст, дозволяє формувати семантично цілісні й при цьому лаконічні терміни. Така система має високу функціональність завдяки стислій і системній природі, що унеможливлює неоднозначність тлумачень і сприяє стандартизації наукової комунікації [2, с. 12–26]. Терміни-словосполучення мають стійкий, фіксований семантичний зв’язок між компонентами і жорстку функціональну спрямованість, що обумовлює їх важливість у професійному дискурсі [2, с. 14].

В сучасній термінології все більшого значення набуває дослідження семантичних полів та динаміки розвитку словосполучень як сліду новітніх науково-технічних і культурних змін.

Отже, системний підхід, що поєднує структурний, семантичний та функціональний аналіз у контексті когнітивної лінгвістики, є фундаментальним для сучасного термінознавства і забезпечує умови для точного, зрозумілого і стандартизованого наукового спілкування. Такий підхід посилює роль іменникових термінологічних словосполучень як стійких, категоріально значущих одиниць у термінологічній системі та сприяє подальшому розвитку науки і технологій.

Література:

1. Л. Радомська, Л. Азарова. Семантичні відношення в термінологічних іменниках-юкстапозитах / Л.А. Радомська, Л.Є. Азарова. — Вінниця, 2016. — 128 с.
2. Л. Томіленко. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови / Л.М. Томіленко. — Київ, 2015. — 344 с.
3. О. Вакуленко. Сучасна українська термінологія: методологія, кодифікація, лексикографічна практика / М.О. Вакуленко. — Київ, 2023. — 256 с.
4. P Brown., S. Levinson Politeness: Some Universals in Language Usage / P. Brown, S. Levinson. — London, New York, 1987. — 345 p.
5. G Petrenko. Integration processes in educational environment / G. I. Petrenko. — National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, 2025. — 30 p.

Вовченко К.Є.

Вербальні та невербальні коди: конгруентність і вплив на спілкування

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Вербальна комунікація (ВК) є основною формою спілкування, що передбачає використання мови для передачі інформації. Вона охоплює як зовнішній чуттєвий аспект (чутні звуки, видимі літери), так і внутрішній значеннєвий зміст. Однак спілкування не обмежується лише словами: невербальна комунікація (НВК) є одним із ключових аспектів міжособистісної взаємодії, який значною мірою впливає на процес обміну інформацією між людьми. Вона містить у собі широкий спектр засобів, таких як жести, міміка, постава, просторове розташування, контакт очей, інтонація голосу та інші невербальні елементи, які доповнюють або замінюють вербальне спілкування.

Невербальні сигнали можуть нести як когнітивний, так і емоційний зміст, забезпечуючи глибше розуміння емоційного стану, настрою чи намірів співрозмовника.

Антрополог Р. Бердвістел став одним із перших науковців, які системно досліджували невербальну комунікацію. Він увів у науковий обіг термін «кінесика», що позначає систему невербальних сигналів, утворених рухами тіла. Вчений наголошував, що поширений вислів «мова тіла» є радше метафоричним і не відображає складності цього явища [1].

За М. Паттерсоном, невербальна комунікація «стосується передачі та/або отримання інформації та впливу через фізичне оточення, зовнішній вигляд та невербальну поведінку» [2].

На думку Дж. Голл та М. Кнаппа, невербальна комунікація є всеприсутньою та впливовою, однак водночас складною для опису й дослідження. У щоденному спілкуванні люди часто не усвідомлюють невербальні сигнали, звертаючи на них увагу лише тоді, коли вони порушують звичний комунікативний процес. Дослідники підкреслюють, що у суспільстві існують глибокі й поділювані всіма учасниками «неявні знання» щодо інтерпретації невербальної поведінки. Саме завдяки цим знанням можлива успішна комунікація як у реальному житті, так і в художній літературі, де описи міміки, рухів чи зовнішності персонажів одразу викликають у читача потрібні асоціації. Цей феномен демонструє універсальність певних невербальних кодів, що зрозумілі поза межами конкретної культури чи часу [3, с. 15]. Водночас варто зазначити, що хоча базові емоційні реакції є зрозумілими поза межами конкретної культури, інтерпретація окремих невербальних сигналів може суттєво відрізнятися. Тобто вони мають універсальну основу, але конкретні культурні коди часто задають відмінні смислові відтінки.

Вербальна та невербальна комунікація є двома основними складовими процесу передачі інформації, які взаємодіють між собою у складний і багатогранний спосіб. Вербальна комунікація забезпечує чітке формулювання думок і фактів через мову, тоді як невербальна додає емоційне та контекстуальне

забарвлення, допомагаючи краще зрозуміти наміри співрозмовника. Разом вони створюють багатогранну систему, яка формує спілкування.

Взаємодія між вербальним і невербальним може проявлятися у кількох формах. У гармонійній взаємозалежності невербальні засоби підтверджують або підсилюють зміст сказаного (наприклад, *посмішка під час висловлювання радості*). Водночас протиріччя між ними, коли вербальна та невербальна інформація суперечать одна одній (наприклад, *слова згоди, вимовлені зі скептичним тоном*), можуть створювати двозначність або напругу в комунікації.

Як зазначає А. Меграбян: «Неконгруентною (неузгодженою) вважається комунікація, у якій одночасно передаються суперечливі повідомлення за допомогою слів та інших поведінкових сигналів» [**Fehler! Verweisquelle konnte nicht gefunden werden.**, с. 42] (переклад автора).

Ідеї Е. Голла особливо важливі для розуміння культурних аспектів конгруентності та неконгруентності. У книзі «Beyond Culture» дослідник підкреслює, що у **висококонтекстних культурах (high-context)** значна частина інформації передається невербально, а слова можуть мати вторинне значення, тоді як у **низькоконтекстних культурах (low-context)** основним джерелом інформації залишаються слова [5]. Це означає, що в першому випадку суперечність між словами та невербальними проявами швидше призведе до втрати довіри, ніж у другому. У таких випадках змінюється прагматичне значення повідомлення, тобто його фактична інтерпретація адресатом з урахуванням контексту, намірів мовця та соціальної ситуації. За визначенням Д. Кристала, «прагматика розглядає мову з точки зору її користувачів, їхніх комунікативних виборів та впливу висловлювань на співрозмовника» [6, с. 379].

Невербальні сигнали можуть стати визначальними у розумінні змісту й навіть повністю змінити сприйняття висловлювання, попри його буквальне (семантичне) значення. Е. Голл демонструє це на прикладі повсякденних звичок: «Потрібно правильно враховувати контекст, щоб правильно інтерпретувати повсякденні звичаї. Солдат, який таємно отримує задоволення від того, що занурює шматок звичайної випічки в свою ранкову каву, не може пояснити, чому

ця проста дія приносить йому психологічне задоволення. Чим більше значення приховано за його діями (чим вищий контекст), тим менше він здатен про це розповісти» [5, с. 116] (переклад автора).

Отже, вербальна та невербальна комунікація утворюють єдину систему, у якій слова передають раціональний зміст, а невербальні коди — емоційне та прагматичне забарвлення. Їхня узгодженість створює ефективне спілкування, тоді як суперечність між ними може призвести до непорозумінь і втрати довіри. Усвідомлення значення невербальних сигналів, урахування культурних особливостей і контексту робить комунікацію більш повною, переконливою та результативною.

Література:

1. Хто першим вивчав невербальну комунікацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://just.kultura.cx.ua/ukraincyam/khto-pershim-vivchav-neverbalnu-komunikaciyu.html (дата звернення: 25.09.2025).
2. Patterson M. L. Nonverbal Communication / M. L. Patterson // Encyclopedia of Human Behavior / Ed. V. S. Ramachandran. – 2nd ed. – Academic Press, 2012. – P. 731–738. – ISBN 978-0-12-375000-6. – Режим доступу: https://doi.org/10.1016/B978-0-12-375000-6.00255-X (дата звернення: 26.09.2025).
3. Hall J. A., Knapp M. L. (ред.). Handbook of Nonverbal Communication [Електронний ресурс]. – Berlin ; Boston : Walter de Gruyter, 2013. – 856 с. – ISBN 978-3-11-023814-3. – Режим доступу: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9783110238150_A20136799/preview-9783110238150_A20136799.pdf (дата звернення: 26.09.2025).
4. Mehrabian A. Silent Messages [Електронний ресурс]. – Belmont, California : Wadsworth Publishing Company, Inc., 1971. – ISBN 0-534-00059-2. – Режим доступу: https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/855150/mod_resource/content/1/Albert-Mehrabian%20-%20Silent%20Messages%201971%20-%20red.size.pdf (дата звернення: 27.09.2025).

5. Hall E. T. Beyond Culture [Електронний ресурс]. – New York : Anchor Books, 1976. – 298 p. – Режим доступу: https://monoskop.org/images/6/60/Hall_Edward_T_Beyond_Culture.pdf (дата звернення: 27.09.2025).
6. Crystal D. A dictionary of linguistics and phonetics [Електронний ресурс]. – 6th ed. – Malden, MA ; Oxford : Blackwell Publishing Ltd, 2008. – 512 p. – ISBN 978-1-4051-5296-9. – Режим доступу: https://hslcorner.wordpress.com/wp-content/uploads/2019/09/david-crystal-a-dictionary-of-linguistics-and-phonetics-1.pdf (дата звернення: 01.10.2025).

Hlazenko Y. D.

Creating an artificial English-speaking environment

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv

Many people who start learning English face several common difficulties that can affect their motivation and progress.

The first major problem is a misunderstanding of how long it actually takes to learn a language. Beginners often expect quick results and become frustrated when progress slows down after the initial stage. At first, they may learn many words and phrases, but soon realize how vast the language truly is. This can lead to disappointment and the feeling that improvement is no longer happening.

The second common issue is a negative attitude toward the time spent learning. Some learners believe that short daily sessions are not enough and feel guilty for not studying longer. In reality, even small amounts of consistent practice, such as fifteen or twenty minutes a day, are valuable. What matters most is regular contact with the language and a positive mindset during learning.

The third major difficulty is the fear of making mistakes. Many learners are afraid to speak because they do not want to sound incorrect or be judged. However,

mistakes are a natural and necessary part of the learning process. Each error provides useful feedback and helps learners become more confident and accurate over time.

Understanding these challenges is essential for building effective strategies and maintaining motivation throughout the language-learning journey. [1]

After identifying the main difficulties that many learners face it becomes clear that one of the most effective ways to overcome these challenges is to create a supportive English-speaking environment.

An English-speaking environment is a space where English is used as the main language of communication. It can exist anywhere, at home, in a classroom, or in any situation where people regularly interact in English. Being surrounded by the language helps learners improve their speaking and listening skills, expand their vocabulary, and develop confidence in expressing themselves naturally.

One of the greatest advantages of creating such an environment at home is flexibility. Learners can study at their own pace and at times that suit them best, without being limited by class schedules or external obligations. This makes the process less stressful and more consistent.

Another benefit is the individual approach. When learning independently, a person can choose materials and methods that best fit their personal needs, learning style, and interests.

The availability of online resources also plays an important role. The Internet offers countless tools, from video lessons and podcasts to mobile apps and interactive exercises that help learners practice English in diverse and engaging ways.

Finally, this approach fosters independence, responsibility, and motivation. When learners manage their own study time, they become more self-disciplined and goal-oriented. Choosing topics that truly interest them increases enjoyment and keeps motivation high, which leads to more effective and lasting progress.

In this way, creating an English-speaking environment not only simplifies the learning process but also transforms it into a more flexible, personal, and enjoyable experience. [2]

Also building an artificial English-speaking environment helps address common learning obstacles such as limited exposure, habitual use of the native language, and low confidence. After recognizing the value of surrounding oneself with English, learners should deliberately construct conditions that approximate real communication.

A primary step is to replace everyday habits that favor the mother tongue with English alternatives. Simple actions like reading news in English, watching short videos, or listening to English music introduce language input naturally and frequently. Another practical measure is to switch the interfaces you use every day to English: change the language in a favorite game, set websites to English, or adjust your phone and computer interface. These small changes force regular encounters with vocabulary and commands, helping to normalize English in daily life.

To improve pronunciation and grammar, learners should engage in active production: speaking aloud, practicing short dialogues, recording themselves, and writing brief reflections in English. These activities build muscle memory for sounds and reinforce grammatical patterns. Use of online platforms, language apps, podcasts, and social media accounts in English can further simulate immersion by providing diverse, authentic examples of usage.

Crucially, design the environment to suit personal needs: select materials and routines that match your interests and goals so that learning remains relevant and motivating. An artificial environment is most effective when it is consistent, varied in input, and integrated into ordinary routines.

Maintaining an artificial English-speaking environment requires steady, manageable habits rather than sudden, overwhelming changes. Consistency is key: short daily encounters add up, whereas irregular intensive bursts are less sustainable.

Effective daily practices include listening to English songs, watching films or series, and following speeches or interviews. Music aids vocabulary retention through melody and repetition; movies expose learners to natural speech and cultural context; speeches develop comprehension of more formal registers. Regular, even brief, practice sessions (10–30 minutes a day) are valuable and should not be discounted.

Interaction is equally important: speak with teachers, friends, or language partners (online or offline). Frequent short conversations help reduce fear of mistakes and provide immediate feedback that accelerates improvement.

Incorporate interface-switching into these habits gradually. Start by changing the language in one app or game, then switch a website or two, and finally set your phone or computer to English when you feel ready. This step-by-step method prevents overload and allows you to adapt comfortably to increasing levels of English in daily life.

Avoid the temptation to "flip everything at once." Sudden total immersion can lead to frustration or burnout, making learning feel punitive rather than enjoyable. Instead, increase exposure progressively, monitor your energy and motivation, and choose tasks that remain interesting. Over time, these sustainable habits will make English a natural, low-stress part of everyday routines and support steady progress toward fluent communication.

Literature:

1. https://blog.thelinguist.com/common-language-learning-problems/
2. https://allright.com/en/blog/useful-tips-1/an-english-speaking-environment-at-home-is-an-incentive-to-learn-the-language
3. M. Faruq Ubaidillah, Durotun Nasihah, Dzulfikri Dzulfikri, Febti Ismiatun, Mochamad Imron Azami - Proceedings of the 5th International Conference on English Language Teaching (ICON-ELT 2024)

Horobets M. M.

Globalization's Effect on the Way that English Words are Pronounced

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv

Globalization represents one of the strongest influences on communication in all of humankind. With English worldwide as a lingua franca, the pronunciation of this language is currently experiencing many changes due to various social, cultural and

technological factors. Today, speakers of different linguistic backgrounds meet daily in media communication, business networks and education systems (one journal article even prophesises the birth of new norm innovation : see Schulze 2004) results, making itself felt through pronunciation norms and variants [1, p. 204].

A well-known consequence of globalization is dialect diversification. The older prestige associated with British and American pronunciation is still felt there, but varieties of English from other territories (Indian, Nigerian or Singaporean English) are gaining ground. These local accents are no longer considered «incorrect», but legitimate and natural variations of global English [3, p. 95]. Such popularization of pronunciation facilitates linguistic democracy and reflects cultural diversity in global communication.

Also relevant is the role of media and communications technologies. The popularity of world entertainment, social media or online communication allows learners to listen to a variety of English accents. For this reason, speakers who are not native to the language end up with a mixed pronunciation containing elements of both varieties [4, p. 114]. Furthermore, digital platforms' algorithms also interfere with pronunciation since they encourage/select some standardized forms (by automatic transcription or speech recognition). [2, p. 134]

Globalization also affects phonetic simplification. In international situations people will frequently modify their pronunciation to make it more comprehensible to aid understanding of a diverse audience. This process, called «accommodation», helps to produce a neutral, globally understandable form of speech [4, p. 156].. These pronunciation practices increase mutual intelligibility and can also result in the erosion of local phonetic distinctiveness [2, p. 198].

In addition to this, global communications fosters what has been termed «intelligibility over identity». ESL speakers prioritise clarity over nativeness and not native-like production or imitation. This behavior is labeled as «Lingua Franca Core» by Jenkins (2000), signifying a group of pronunciation features that makes it possible for international English users to understand each other. The determination of English's

future on the global stage, thus, reflects the way globalization is reshaping not just how English sounds, but also what it does socially and pedagogically.

At the same time, the spread of English is viewed as a form of «nativization» by scholars such as Kachru (1990) — the process through which local cultures adapt English phonetics to their own linguistic systems [3, p. 102]. For example, vowel shifts or syllable stress patterns in Indian or Philippine English represent localized adaptation rather than deviation. Thus, globalization stimulates both convergence and diversification: while some pronunciation features become globally shared, others reflect local speech identities [1, p. 208].

In conclusion, the impact of globalization on English pronunciation is double-edged: it makes AE more varied but also more uniform. On the one hand, a global language spreads, and local accents and phonetic novelties crop up; on the other hand, modern communication encourages simplification towards a common norm. Knowing these tendencies is essential for linguists, educators and all cross-culture ministers, since pronunciation remains a most volatile and identity-driven of language aspects.

References:

1. Crystal, D. English as a Global Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – pp. 200–212

2. Jenkins, J. The Phonology of English as an International Language. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – pp. 130–138, 190–200.

3. Kachru, B. B. The Alchemy of English: The Spread, Functions, and Models of Non-native Englishes. – Urbana: University of Illinois Press, 1990. – pp. 87–110,

4. Seidlhofer, B. Understanding English as a Lingua Franca. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – pp. 150–158.

Городько Анастасія Романівна

Фразеологізми німецької мови з колоративним компонентом

Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

Колір є однією зі значущих категорій культури. Це явище привертає увагу фахівців із різних галузей — фізики, психології, мистецтва, філософії, літератури, лінгвістики та багатьох інших. Дослідження, спрямовані на вивчення кольору, здійснюються у різних напрямках і дають цікаві, а подекуди й доволі незвичайні результати. З цієї причини ця категорія перебуває в ореолі конотацій і різноманітних тлумачень. Вона виступає носієм морально-естетичних та практичних цінностей.

Дослідники виявили, що для опису семантики назв кольорів застосовується особливий підхід, принципово відмінний від того, який використовується лексикологами в інших випадках. Лінгвістичне вивчення кольору ґрунтується на дослідженнях, що зіставляють відповідні слова або розумові образи з конкретними фізичними об’єктами — відтінками кольорів. Колір як сукупність відтінків становить стійку семантичну структуру, пов’язану з емоційно-особистісними характеристиками людини. Колоративи відображають особливості світобачення та водночас є проявом загального уявлення носіїв мови про колірну картину світу [4].

Метою даного дослідження є аналіз фразеологічних одиниць як однієї з форм відображення картини світу.

Фразеологічні одиниці є найбільш «представницькими» одиницями лінгвокультурології: їхня внутрішня форма, яка є носієм мотивованості, часто містить елементи національно-культурного плану, оскільки фразеологізми виникають на основі «образного уявлення про дійсність, що відображає переважно повсякденно-емпіричний, історичний та духовний досвід мовного колективу разом із його культурними традиціями» [2].

У кожного народу присутні особливі, лише йому притаманні способи світовідчуття, світосприйняття та світогляду, які формують основу національної оцінки реалій навколишньої дійсності. Фразеологія є одним із засобів мовного світобачення, що дає підстави говорити про існування в кожній мові фразеологічної картини світу. Основою лінгвокультурологічного напряму стали ідеї взаємозв'язку культури та мови; таким чином, він об'єднав у собі різні теорії, які з часом стали класичними.

Стійким порівнянням властива гіперболізація — перебільшення якості з метою надання їй більшої виразності. Колір і супутні конотації можуть бути виражені настільки яскраво, що прикметник може опускатися: *"das Gesicht wie Milch und Blut" — "бліде обличчя", "Haare wie Gold" — "золотисте волосся"*. Нерідко кольороназва є частиною фразеологічних висловів, які позначають закінчену думку речень — прислів'їв, крилатих слів, сентенцій. Вони відображають мудрість, досвід та забобони народу щодо взаємозв'язку зовнішніх якостей людини з її внутрішнім світом.

Так, наприклад, рудоволосі люди мають недобру репутацію та зображуються підлими, хитрими й небезпечними *"Schwarzes Haar und roter Bart, Zeichen einer bösen Art [9]; Rotbart nie gut ward [9]"; світле волосся традиційно асоціюється з наївністю або недалекістю. Сивий чоловік, з одного боку, сприймається як мудрий "Grauet Haar steht Weisheit wohl", проте не завжди виправдовує покладені на нього очікування "Alter macht zwar immer weiß, aber nicht immer weise; Weißet Kopf mangelt oft Gehirn [9]". Сиве волосся свідчить про безліч пережитих людиною бід "Sorgen und Jahre machen graue Haare", рум'яні щоки — ознака здоров'я та життєвої сили "Heute rot, morgen tot; Salz und Brot macht Backen rot [61]", а червоний ніс — ознака людини, що випиває "Auch weißer Wein macht eine rote Nase [8]"*. Погані вчинки завжди залишають темний слід на репутації людини.

Деякі сентенції мають вигляд настанов або молитов: *"Grauhaarigen Redner verhöhne nicht: Oft ist gut, was Greise sprechen; aus welker Haut kommt oft guter Rat [7]; Behüte uns Gott vor einem Kahlkopf, einem Schielauge, einem Rotbart und einer*

Krummnase [9].” Біблія стала джерелом багатьох фразеологізмів та висловів. Сентенції *“Einen Mohren kann man nicht weiß waschen” та “Mohren werden nimmer weiß” [9] — “навіть якщо омити ефіопа рікою води, він не стане білішим”* походять із біблійного тексту: *“Kann etwa ein Mohr seine Haut wandeln oder ein Panther seine Flecken?” (Jeremia 13, 23) [7]”.* Фігуральний зміст цих прислів’їв відображає споконвічне протиборство зла і добра, що символізуються кольоропозначеннями *“schwarz” і “weiß”*, а також сучасним ідіоматичним вираженням *“sich weiß waschen wollen”*, що означає *“намагатися виправдати себе”.*

Огляд всього аналізованого матеріалу дозволяє зробити висновок, що у німецькій мові фразеологізмів з негативним набутим досвідом значно більше, ніж із позитивним. Деякі позначення кольорів, наприклад, *“gelb” і “schwarz”* практично не створюють фразеологізмів з позитивною конотацією. До того ж, чорний колір є найпопулярнішим і найпродуктивнішим для утворення фразеологізмів. Негативний, злісний, фатальний – головна символічна функція фразеологізмів, що містять у своєму складі компонент *“schwarz”*. Негативна функція фразеологізмів з компонентом *“schwarz”* проявляється у широкому спектрі, що тягнеться від нещастя, небезпеки та підлості до песимізму та незаконності.

Навіть білий колір може утворювати фразеологізми з негативною конотацією: *“weiß wie eine Wand” — “дуже блідий (ознака нездоров’я)”, “der weiße Tod — “біла смерть”, “j-m nicht das Weiße im Auge lassen” — “не давати спокою, не поступатися в жодному питанні”, “weiße Mäuse sehen” — “напитися до чортиків, галюцинувати”. “Wenn du eine Schnecke behauchst, schrumpft sie in ihr Gehäuse; wenn du sie in Kognak tauchst, sieht sie weiße Mäuse [8]” — “Якщо подихати на равлика, він згортається у свій панцир; якщо занурити його в коньяк — бачить білих мишей”*. Цей вислів відображає іронічне ставлення до людини, що втратила контроль над собою внаслідок надмірного вживання алкоголю.

Велику кількість фразеологізмів із негативною конотацією, на нашу думку, можна пояснити так: вони з’явилися в мові для того, щоб «у двох словах» передавати людські думки, надаючи обтічну, яскраву й звучну форму громіздким судженням. Велику кількість фразеологізмів із негативною конотацією, на нашу думку, можна пояснити так: вони з’явилися в мові для того, щоб «у двох словах» передавати людські думки, надаючи обтічну, яскраву й звучну форму громіздким судженням. Люди часто намагаються в одних випадках ушляхетнити, а в інших — підкреслити недоліки когось або чогось, тому частіше виникають фразеологізми, що відображають негативний набутий досвід [3]. Для тих, хто цікавиться історією та культурою німецького народу, фразеологія є однією з найцікавіших і найзмістовніших сфер мови.

Фразеологічні одиниці здатні не лише висловити думку ємніше, а й передати ставлення та оцінку тих чи інших якостей людини. Фразеологізмам антропоцентричної сфери властивий високий рівень виразності. Їх вивчення висвітлює нові тенденції та особливості у розвитку фразеологічної системи на сучасному етапі [1].

Виникнення фразеологізмів пояснюється не лише культурними й краєзнавчими чинниками, а й зумовлене генетичними, історичними та етимологічними аспектами [5].

Відчутний вплив на формування фразеологізмів із компонентом на позначення кольору справили світова та німецька національна література, історія, Біблія й міфологія. Кольороназви антропоцентричної сфери вирізняються особливою специфікою. У складі фразеологізмів вони переосмислюються й набувають нових функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

2. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) / Нова книга. 2003. 448 с.

3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / Під ред. А. Волкова. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.

4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.

5. Торбенська, І. В. Системні зв'язки фразеологізмів з колірним компонентом Актуальні проблеми менталінгвістіки. Черкаси, 2003. Ч.1. С. 181-187.

6. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

7. Die schönsten deutschen Gedichte [Текст] / Herausgegeben von Lukas Moritz. Köln: Anaconda Verlag, 2010. 672 S.

8. Douma M. Color of Power. Pigments Through the Ages. Institute for Dynamic Educational Development. 2010. URL: http://www.webexhibits.org/pigments/intro/reds4.html

9. Rheinischer Merkur. Kreuzmeldungen. Aufgekocht URL.: http://www.kreuz.net/article.1721.html

Huchkaieva Y.S.

The influence of Internet communication on the vocabulary of modern English

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv

In today's word, it is perfectly clear that English is changing rapidly. In particular, technology and the Internet have greatly shaped the modern English in many aspects, influencing how people speak, write and even behave. The advancements in digital communication have created new words, phrases and expressions that assist in pursuing a fast-paced online life. Social networking, media and texting have introduced many alterations to everyday forms of communication such as abbreviations, acronyms and modern slang that make present-day communication more appropriate.

Furthermore, grammar and spelling have become more adaptable, often varying from the norms of a traditional language. The purpose of this thesis is to examine how the Internet has shaped modern English, particularly the changes in vocabulary, grammar and general language use in the digital age.

Technology and the Internet have brought new vocabulary, much of which come from social media and online communication. Words like *influencer, follower, screenshot, repost, meme* reflect how digital life shape the way people communicate and express themselves online. Moreover, users online combine two or more words to generate new ones, such as *clickbait, livestream, podcast* [2, c. 307]. Such neologisms demonstrate how users have created new words and expressions to match the ever-growing progress of digital era.

Abbreviations and acronyms are the most notable features of the Internet English. According to Dr. Jasim Mohammed Abbas, they make communication faster and more efficient. Common examples include *IDC (I don't care), BTW (by the way), LMK (let me know), LOL (laughing out loud)* and such. These short versions of words are typical of text chats, messengers and social media, demonstrating the need for efficiency and speed [1, c. 1019].

Online communication often exhibits simplified grammar and flexible writing conventions [1, c. 1021]. Sentences are usually short, direct and casual, often written in lowercase. Users also omit punctuation or use capital letters for emphasis, for example: «*this is AMAZING!!*» or «*im going out now lol*». New spelling variations also appear, such as replacing *-s* with *–z (toodlez, tunez),* shortening of words (*u* for *you*, *pls* for *please*), or repeating letters for emotional emphasis or sarcasm (*sooo funny*). These forms are considered a part of informal, expressive style of the modern Internet English.

Online interactions across cultures have stimulated language mixing and borrowings. Users also often practice code-switching – the practice of switching between two or more language – «*C'est cool, right?*» or «*I love you estilo*». Borrowing from other languages are extremely common – words like café, fiesta emoji have become an irreplaceable part of any modern language, not just English, whereas

English terms such as link, like, update and username appear in many other languages. Sometimes users use calques, translating expressions or words like directly, such as *science fiction*. This multilingual contact enriches English and encourages cross-cultural communication.

The impact of the Internet on English has both advantages and downsides. The advantages include enrichment of the vocabulary with new words, faster communication and the boost of creativity. Internet helps people express their emotions and ideas in different new ways through abbreviations, slang and also integrate their culture into their online social life through borrowings or code-switching. The downsides contain the overuse of the informal text style with may result in simplification and a degradation in quality of speech or written text. Some scholars fear that the lack of punctuation, spelling shortcuts and exaggerated abbreviations could reduce literacy and formal writing skills. In spite of the worldwide concerns, the Internet continues to shape English into a more global and dynamic language, reflecting the mentality of the digital era.

Thus, the Internet has profoundly reformed the way people communicate, introducing new words, abbreviations and expressions that convey the speed and the advancements of modern communication. It has enriched the languages with global influences and stimulated linguistic flexibility through code-switching and borrowings. At the same time, the Internet challenged the tradition norms of grammar, spelling and punctuations, leading to more informal and flexible style of communication. The current revolution of English demonstrates that language continues to grow and develop alongside technology, combining innovation with practical and, at the same time, expressive ways of communicating.

References:

1. Jasim Abbas M. The Impact of Technology on Modern English Language. *Midad Al-Adab Journal*, 2019, C. 1015–1022.

2. Huseynova R., Aliyeva N., Habibova K., Heydarov R. THE EVOLUTION OF THE ENGLISH LANGUAGE IN THE AGE OF THE INTERNET AND SOCIAL MEDIA. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society*, 2024, С. 300–314.

3. Shokhrukh A. THE INFLUENCE OF INTERNET MEMES ON ENGLISH VOCABULARY AND GRAMMAR. *Supporting youth and entrepreneurship - an important factor in the reforms being implemented in our country*, 2024, С. 77–85.

Караван Л.О

Лексико-стилістичні особливості перекладу англомовних текстів військової тематики українською мовою

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Переклад англомовних текстів військової тематики – це складний та відповідальний процес, що вимагає глибокого розуміння як лінгвістичних, так і фахових особливостей військової сфери. Військові документи, наповнені спеціалізованою лексикою, є невід'ємною частиною міждержавної комунікації та координації, особливо в умовах спільної діяльності багатонаціональних сил. Завдання перекладача полягає в адекватному відтворенні змісту, забезпеченні точності термінології та збереженні стилістичної єдності тексту.

Військова термінологія становить окрему мовну підсистему, що забезпечує ефективну комунікацію у військових колах. Вона характеризується кількома ключовими особливостями. По-перше, це високий ступінь уніфікації термінів. Стандартизація понять полегшує взаємодію між підрозділами, що належать до різних країн. Наприклад, у межах таких організацій, як НАТО, усі терміни та команди стандартизовані, аби забезпечити швидке взаєморозуміння незалежно від національності військових [2, с. 523]. Переклад англомовних текстів військової тематики потребує особливої уваги до точності відтворення термінології та змісту. Беручи до уваги специфіку таких текстів, які часто містять стратегічно важливу інформацію, правильний вибір лексичних засобів є критично важливим. Військові тексти характеризуються високим ступенем

інформативності, формальністю викладу та насиченістю спеціальними термінами, що ускладнює процес їхнього перекладу та вимагає від перекладача високої кваліфікації. В процесі перекладу виникає проблема передачі змістової та стилістичної багатогранності тексту з урахуванням норм цільової мови. Це зумовлює необхідність детального аналізу лексико-стилістичних особливостей англомовних військових текстів для забезпечення їхнього адекватного відтворення українською мовою.

Військова термінологія є невід'ємною частиною спеціальної лексики, що відображає специфіку військової діяльності. Це не лише набір слів чи фраз, але й комплекс понять, які тісно пов’язані з культурними, історичними та технологічними особливостями. В англомовних військових текстах термінологія виконує важливу функцію чіткого й лаконічного передавання інформації. Однією з головних особливостей військової термінології є її залежність від контексту, що охоплює тактичний, технічний і стратегічний рівні. Наприклад, термін "firepower" в загальному розумінні означає здатність збройних сил здійснювати вогневий вплив. Проте в різних ситуаціях він може мати відтінки значення, що залежать від типу збройних сил, виду операцій чи навіть історичного періоду [2, с. 328].

У військових текстах точність і стандартизація термінів відіграють вирішальну роль. За словами В. Карабана, «військова термінологія – це справжня мова професіоналів, яка об'єднує військових у різних країнах» [2, с. 523]. Уніфікована термінологія сприяє швидкому прийняттю рішень у критичних ситуаціях. Ще однією помітною рисою є широке використання абревіатур, які дозволяють суттєво скоротити текст і передати максимум інформації. Їх застосування забезпечує економію часу під час передачі повідомлень. Крім того, військова термінологія часто відзначається метафоричністю та образністю. Їхнє використання забезпечує економію часу при передачі повідомлень.

При перекладі військових текстів українською мовою виникають численні лексичні завдання, зумовлені фаховими особливостями. Військові тексти вирізняються високим рівнем термінологічної насиченості, значною кількістю

спеціалізованих лексичних одиниць, абревіатур, акронімів і запозичень, які ускладнюють перекладацький процес. Однією з ключових лексичних проблем є полісемія – мовне явище, що полягає в наявності у слова декількох значень. У військовій лексиці полісемія є поширеним явищем через специфіку термінології, яка часто адаптується під різні контексти [4, с. 149]. Наприклад, англійське слово «engagement» може означати як «бойове зіткнення», так і «виконання зобов'язань».

Іншою складністю є наявність великої кількості абревіатур та акронімів. За спостереженням О. Максименка, «абревіатура MRE (Meal Ready-to-Eat) у контексті забезпечення військовослужбовців означає стандартний пайок для польових умов, тоді як у цивільному контексті цей термін може сприйматися лише як продукт харчування» [5, с. 112]. Перекладач повинен ретельно аналізувати контекст, щоб обрати найбільш відповідний варіант перекладу [2, с. 167]. Також, запозичення в англомовних військових текстах часто є складними для перекладу через їх змінене значення. Слова латинського або французького походження, такі як defense, maneuver чи escalation, можуть мати специфічні конотації або відтінки, які впливають на їх переклад українською [3, с. 198]. Окремо слід зазначити труднощі, пов'язані з перекладом фразеологізмів і сталих виразів, які потребують не лише точного перекладу, а й адаптації до мовних норм української мови.

Перекладацькі трансформації становлять невід’ємну складову процесу перекладу військових текстів, забезпечуючи збереження функціональної еквівалентності та точності змісту. Лексичні трансформації застосовуються, коли словникові відповідники в мові перекладу відсутні або не відповідають контексту. Конкретизація передбачає заміну слова з ширшим значенням на слово з вужчим. Наприклад, англійське слово «vehicle» у військовому контексті може потребувати конкретизації до «бронетранспортер» або «танк». Генералізація, навпаки, передбачає заміну конкретних понять загальними.

Граматичні трансформації охоплюють зміни граматичної структури речення відповідно до норм цільової мови. Транспозиція передбачає заміну

однієї частини мови іншою без втрати сенсу. Наприклад, герундій «targeting» у реченні «After successful targeting, the operation was completed» трансформується в іменник «наведення» [4, с. 134]. Комплексні лексико-граматичні трансформації включають антонімічний переклад, експлікацію та компенсацію. Експлікація, або описовий переклад, застосовується, коли концепт в оригінальному тексті відсутній у цільовій мові. Так, термін «stand-off weapons» може потребувати описового перекладу як «зброя, що дозволяє уражати цілі без входження в зону ураження супротивника».

Синтаксичні трансформації змінюють структуру речень для забезпечення відповідності нормам цільової мови. Членування речень застосовується при перекладі довгих складних англійських речень українською мовою, щоб уникнути громіздких конструкцій.

Успішний переклад військової термінології вимагає глибокої фахової підготовки, володіння спеціальною термінологією, а також здатності інтерпретувати вихідний текст із урахуванням його комунікативної мети, що є необхідною умовою досягнення адекватності перекладу

Список використаної літератури:

1.Акульшин О. М. Комунікація як об'єкт лінгвістичного дослідження. Вінниця, Нова книга, 2020. 210 с.

2.Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, Нова книга, 2002. 564 с.

3.Корунець І. Переклад англійської мови на українську. Навчальний посібник. Вінниця, Нова книга, 2009. 480 с.

4.Акоп’янц Н. Метафоризація англомовної економічної терміносистеми та особливості її перекладу українською мовою. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Вип. 57, т. 1. С. 149–155.

5.Максименко О. Абревіатури у військових текстах: специфіка перекладу. Вісник лінгвістики. 2021. № 10. С. 112–115.

Копієвська Ю.І.

Лексико-граматичні особливості англомовних правових документів

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

У сучасному світі правова комунікація стає все більш глобалізованою та інтегрованою. Юридичні документи, особливо англомовні, виконують ключову роль у регулюванні міжнародних відносин, укладенні угод, захисті прав і вирішенні спорів. Вони мають специфічну структуру, точну термінологію та формально-логічний виклад, що забезпечує юридичну визначеність і однозначність. Для професійного перекладача розуміння цих особливостей є необхідною умовою для створення адекватного перекладу, який зберігає не лише зміст, а й юридичну силу оригіналу. Вивчення лексико-граматичних характеристик таких текстів дозволяє зрозуміти механізми юридичного дискурсу та підвищує ефективність міжмовної і міжкультурної комунікації.

Актуальність дослідження визначається зростаючою кількістю міжнародно-правових документів, що потребують перекладу, та необхідністю забезпечення точності і відповідності перекладу юридичним нормам. Окрім цього, детальне вивчення лексико-граматичних особливостей англомовних юридичних текстів сприяє розвитку професійної компетенції перекладачів, підвищує якість юридичної комунікації та зменшує ризик помилок у міжнародних правових взаємодіях.

Юридичні тексти англійською мовою мають чітко структуровану форму, спеціалізовану лексику та складну граматику. Вони поєднують у собі когнітивні та нормативні функції, адже не лише передають інформацію, а й виконують регулятивну роль у правовій сфері. Юридичний контекст часто створює значні комунікаційні бар’єри, але юридична комунікація полягає не лише в передачі інформації, а й у визначенні дій та поведінки, поєднуючи таким чином когнітивні інформаційні функції з нормативними інструкціями [3]. Речення при цьому

виступає основним структурним елементом, формуючи семантичну основу тексту та забезпечуючи його стилістичну завершеність.

Серед лексичних особливостей англомовних правових документів можна виділити кілька типових явищ. По-перше, використання спеціалізованої термінології, що має точне значення у юридичному контексті, наприклад: «indemnity» – відшкодування збитків, «litigation» – судовий процес, «negligence» – недбалість. По-друге, уживання загальновживаних слів у специфічному юридичному значенні: «party» – сторона у справі, «claim» – позов, «title» – право власності. По-третє, часте застосування скорочень, характерних для юридичних текстів, таких як «CFR» (Code of Federal Regulations) – Кодекс федеральних правил США, «ABA» (American Bar Association) – Американська асоціація юристів, «IPR» (Intellectual Property Rights) – права інтелектуальної власності.

Крім того, англомовні юридичні тексти широко використовують синонімічні або парні вирази для уникнення неоднозначності та підсилення значення: «terms and conditions» (умови та положення), «rights and obligations» (права та обов’язки), «ownership and possession» (право власності та володіння).. Для міжнародних угод характерні латинські та французькі запозичення, що часто залишаються без перекладу, наприклад: «actus reus» – об’єктивна сторона злочину, «force majeure» – непереборна сила.

Також активно застосовуються пасивні конструкції для формулювання юридичних положень: «The contract was terminated by mutual consent», «The payment was made in accordance with the agreement», а модальне «shall» виражає обов’язковість норм: «The court shall have the authority to impose penalties for non-compliance» – «Суд має право накладати санкції за невиконання». Староанглійські слова («heretofore» – до цього часу, «notwithstanding» – незважаючи на, «herein» – тут) та юридичні фразеологізми («to bring a case» – подати позов, «in good faith» – добросовісно, «to enforce a judgment» – виконати рішення суду) роблять тексти максимально точними та формально нейтральними.

Граматичні особливості включають складносурядні та складнопідрядні конструкції, часте застосування пасивного стану, невизначено-особистих форм та інверсії для логічного акцентування. Наприклад, складнопідрядне речення «The client must approve the draft and confirm the changes before the final contract is signed» може бути перекладене як два простих: «Клієнт має затвердити проєкт і підтвердити зміни. Після цього буде підписано остаточний договір», зберігаючи логіку і юридичну точність. Перетворення пасиву на активну форму також зустрічається: «The evidence was presented to the court by the attorney» –«Адвокат подав докази до суду».

Для отримання якісного перекладу юридичних текстів перекладач повинен володіти специфічними термінами, характерними для країни, мовою якої здійснюється переклад, знати різницю в законодавчій базі двох країн, відмінність правових систем, тому юридичний переклад – складний процес, який вимагає від фахівця додаткових навичок [1, с. 72]. Українська науковиця І. Сіняговська підкреслює, що термін «перекладацька трансформація» не слід сприймати буквально, оскільки оригінальний текст залишається незмінним, але на його основі створюється новий текст, який не може бути повністю ідентичним у лінгвістичному аспекті [2].

Саме через ці особливості застосування лексико-граматичних і граматичних трансформацій є критично важливим. Лексичні трансформації включають синонімію, узагальнення, конкретизацію, калькування, описовий переклад і транскодування, що дозволяє адаптувати зміст англомовного тексту до української мови без втрати юридичної точності. Наприклад, багатозначне слово «interest» у фінансовому контексті перекладається як «відсоток», а у правовому – як «зацікавленість/інтерес сторони». Вираз «execute a contract» перекладається як «підписати договір», а «due diligence» – «належна перевірка» (перед угодою). Антонімічні трансформації та компресія/декомпресія допомагають адаптувати довгі юридичні формулювання.

Граматичні трансформації усувають структурні відмінності між мовами, включають зміну порядку слів, перетворення дієслів на іменники, поділ

складних речень на прості або інтеграцію простих у складні конструкції. Вони забезпечують точність, логічну цілісність і природність перекладу, що особливо важливо у юридичній сфері.

Застосування лексико-граматичних трансформацій у перекладі англомовних юридичних текстів критично важливе, оскільки навіть незначні помилки можуть призвести до зміни юридичного значення документа. Неправильне тлумачення модального «shall», термінів «tort» або «liability» може викликати юридичні непорозуміння і порушення правових норм.

Отже, лексико-граматичні особливості англомовних юридичних документів формують їхню специфічну структуру та стиль, а детальне їхнє вивчення є необхідним для забезпечення точності перекладу та збереження юридичної сили текстів. Грамотно застосовані трансформації дозволяють адаптувати англомовний текст до норм української мови, зберігаючи юридичну визначеність, логічну послідовність і комунікативну ефективність. Дослідження таких аспектів підвищує професійну компетенцію перекладачів і сприяє якісному міжнародному правовому обміну інформацією.

Література

1. Болотнікова А. П., Безноса С. П. Особливості перекладу професійно орієнтованих текстів. Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 23 листоп. 2023 р. Полтава : Нац.ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 72-76.

2. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія».* 2014. № 209. С. 89-93.

3. Wszalek, J.A. Cognitive communication and the law: a model for systemic risks and systemic interventions. *Journal of Law and the Biosciences*. 2021. № 8. P. 1-28.

Костишак А.О.

Особливості перекладу німецьких військових термінів українською мовою

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Німецька мова як одна з провідних у сфері військової науки й практики пропонує складний пласт термінології, відтворення якої українською мовою пов'язане з низкою труднощів – від структурно-морфологічних до культурно-правових і контекстуальних. Це визначає наукову й практичну актуальність теми.

Військова термінологія є складовою військового дискурсу, який характеризується як професійний та інституційний, адже оперує специфічною лексикою, технічними термінами, абревіатурами та стандартизованими висловами. Військовий дискурс функціонує в межах чітко визначеної комунікативної системи, де точність і однозначність формулювань мають вирішальне значення. Це зумовлює необхідність особливої уваги до перекладу термінів, що формують основу військової комунікації.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей перекладу німецьких військових термінів українською мовою, аналізі труднощів та визначенні ефективних перекладацьких прийомів їх відтворення.

До завдань належить характеристика військової термінології як частини спеціалізованої лексики, розгляд класифікації й функцій німецьких військових термінів, аналіз труднощів перекладу та визначення перекладацьких прийомів.

Військова термінологія відображає структуру та ієрархію військової системи, охоплює поняття тактики, озброєння, командування, технічних засобів і процедур. Її особливість полягає у високій точності, стандартизованості та функціональній специфіці. Переклад таких термінів вимагає поєднання лінгвістичних, культурних і прагматичних знань.

Основними труднощами перекладу німецьких військових термінів є лексичні розриви, багатозначність, складні композити, специфічні абревіатури та культурно-правові відмінності. Німецькі композити, такі як Kampfpanzer або Panzerabwehrlenkwaffe, потребують декомпозиції, розгортання структури або калькування. Абревіатури типу Fw, Btl., SKB вимагають уточнення у контексті або пояснення. Лексична омонімія також створює ризик спотворення змісту, наприклад, термін Chef перекладається як «начальник», а не «шеф».

Переклад звань, таких як Leutnant, Hauptmann, Oberst, також не завжди має прямі відповідники. Для уникнення помилок перекладачі використовують систему кодифікації НАТО (OF/OR), що дозволяє зіставити посади за рівнем функцій. Складність виникає і в перекладі історично навантажених термінів, наприклад Sonderbehandlung, які вимагають пояснювального перекладу з етичним контекстом.

Ефективність перекладу забезпечують поєднання різних прийомів. Найуживанішими є:

– лексична заміна (Einsatz → операція);
– експлікація (Auftragstaktik → тактика виконання поставленого завдання);
– калька (Generalstabsoffizier → офіцер генерального штабу);
– транслітерація з поясненням (Bundeswehr → Бундесвер (Збройні сили Німеччини));
– модуляція (moderne Kriegsführung → сучасні методи ведення війни).

У технічних контекстах доцільне застосування кальок на основі усталених наукових термінів (Überlagerungsempfänger → супергетеродинний приймач). Для звань часто використовується еквівалент-приближення (Feldwebel → фельдфебель / сержант). В історично навантажених термінах потрібна парафраза або пояснення (Einsatzgruppen → мобільні загони смерті).

Застосування зазначених прийомів забезпечує точність, зрозумілість і відповідність функціональному стилю військових документів. Для стандартизації перекладів важливе використання офіційних глосаріїв

(Bundeswehr erklärt von A-Z) та міжнародних джерел, зокрема AAP-06 (NATO Glossary of Terms and Definitions).

У процесі дослідження підтверджено, що переклад німецьких військових термінів українською є складним міждисциплінарним завданням. Перекладач має враховувати не лише лінгвістичні аспекти, а й культурно-історичні та правові відмінності між військовими системами. Практична цінність полягає у можливості використання результатів для укладання військових словників, підготовки фахівців і стандартизації офіційних перекладів у сфері міжнародної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андріянова О. Я. Військово-морська термінологія української мови: етапи формування та семантика : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Київ, 2011. 199 с. URL: https://doi.org/10.31558/1815-3070.2025.49.11

2. Бєлих О., Климюк М. Структурно-семантичні та перекладацькі особливості німецької військової термінології. Актуальні питання іноземної філології. № 17. 2022. URL: https://scispace.com/papers/strukturno-semantichni-ta-perekladatski-osoblivosti-2tgx5ymn

3. Білоконь К. В. Концепт «війна» в німецькомовному медіадискурсі. 2023. URL: https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/84549d5d-9167-48c4-a154-35fb24d51707/content

4. Ільницький-Занкович І. Німецький та український військовий словник. Берлін : Бернард & Ґрефе. 1939. 528 с. URL: https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3728/file.pdf

5. Левицька Н. Особливості репрезентації німецьких військових термінів в перекладі. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2024. № 32. С. 31-34. URL: https://apfp.khmnu.edu.ua/index.php/apfp/article/download/108/109/323

6. Словник військових термінів та скорочень (абревіатур). 2020. URL: https://ivms.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/slovnyk-vijskovyh-terminiv-ta-skorochen.pdf

7. Проблематика, тенденції і перспективи розвитку воєнної науки та освіти в умовах сучасних глобальних викликів та конфліктів: збірник тез Міжнародного науково-практичного семінару. Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України К. : 7БЦ, 2024. 408 с. URL: https://crsi.mil.gov.ua/files/isps/isps-collection-2024.pdf

Кропотіна Є. С.

Семантико-стилістичні особливості англомовних науково-популярних фільмів та специфіка їх перекладу українською мовою

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Сучасні тенденції інформаційної ери неминучого впливають на трансформацію освітнього процесу. Величезний обсяг доступного контенту та швидкість з якою ми можемо отримати нову інформацію позначаються на змінах у способі сприйняття цієї інформації та вимогах до викладу навчального матеріалу у формальному навчанні та в особистому розвитку. Показовим підтвердженням цьому є стримінгові сервіси, що щомісяця поповнюють свої архіви новими добірками освітнього контенту, значну частину якого становлять науково-популярні проєкти.

Зазначена глобальна тенденція зумовлює потребу в якісному та швидкому перекладі, оскільки адекватний переклад є запорукою довіри глядача та збереженні освітньої цінності інформації. Тому аналіз особливостей перекладу науково-популярних фільмів є не лише актуальним перекладацьким завданням, а й необхідною умовою для ефективного обміну знань.

Щоб визначити семантико-стилістичні особливості жанру та підходи до перекладу науково-популярного фільму необхідно чітко сформувати визначення даного жанру.

Але слід зазначити, що фільм, який належить до науково-популярного жанру в україномовному дискурсі, може класифікуватися як документальний в англомовному. Це можна пояснити різницею в класифікації.

В українському кінознавстві поширеною є сегментована класифікація, що поділяє фільми на чотири основні категорії: ігрове, документальне, навчальне та анімаційне, де науково-популярний жанр належить до навчальної категорії [1]. Але англомовний дискурс пропонує вужчий поділ на художнє, анімаційне та документальне кіно, об'єднуючи документалістику разом з науково-популярним фільмом [6]. Однак у рамках поставленого перед нами завдання, така спорідненість неприпустима, адже ці два жанри мають різну мету, що відображається та стилістичних особливостях викладу інформації.

Отже, науково-популярний фільм – це гібридна форма аудіовізуально твору, що утворена поєднанням науки та мистецтва. Вона поєднує дотримання фактів з естетичною виразністю, маючи на меті не лише сприяти обізнаності за допомогою легкого викладу, а й стимулювати допитливість глядача.

Основою науково-популярного фільму є його наративна структура, досягнення якої відбувається за допомогою закадрового голосу, що виступає в ролі всезнавця – авторитарного коментатора [5]. Але сьогодні дедалі частіше для сюжетної основи сучасні науково-популярні фільми застосовують інтерв'ю, коли інформацію отримують безпосередньо від фахівця, що сприяє довірі аудиторії. Іншим нововведенням є залучення ігрових сцен, що імплементує художній жанр в науково-популярний.

Така залученість елементів художнього жанру, розбіжність у фонових знаннях реципієнта і фахівця, та освітня мета науково-популярного фільму наголошує на утворенні досліджуваного жанру на перетині наукового, публіцистичного та художнього жанрів. Така взаємодія декількох стилів формує семантико-стилістичні особливості жанру.

Аналізуючи ці стильові запозичення, можна зробити висновок, що лексично-семантичне поле науково-популярного жанру переважно формувалося на основі наукового стилю, беручи від нього інтернаціоналізми, неологізми та

терміни. Водночас він широко використовує публіцистичні прийоми: емоційність, риторичні запитання та звернення до аудиторії, що привертають увагу глядача, створюючи відчуття діалогу. Мова науково-популярного фільму часто збагачується художніми елементами. Використання епітетів, порівнянь, метафор, алюзій та інших літературних засобів робить почуте менш академічним і більш доступним. Завдяки створенню яскравих образів та асоціативних ланцюжків інформація легше запам'ятовується, оскільки глядачі сприймають її через уявні образи та емоційний зв'язок. Розуміння цих жанрових особливостей та мети жанру формують стратегії перекладу, що є запорукою його якості.

Кіноперекладе – це вид аудіовізуального перекладу. У 2008 році перекладознавець Х. Діаз-Сінтас зазначив три основні типи кіноперекладу: дублювання, субтитрування та закадровий переклад [7]. А вже у 2025 році дослідниці А. Шарковська та А. Янковська запропонували ширшу класифікацію, що все ще спирається на три основні види перекладу зазначені раніше, але ілюструє зростаючий попит на доступність: міжмовне субтитрування, дублювання, закадровий переклад, аудіо опис, субтитри для людей з порушеннями слуху та живі субтитри [8].

Особливість аудіовізуального перекладу полягає в його багатовимірності, зумовлена двома основними осями комунікації: аудіовізуальною та вербально-невербальною. П. Забальбеаскоа наголошує, що взаємодія цих двох осей проявляється у різних варіаціях поєднання, що відображаються на особливостях жанру [9].

Переклад науково-популярного фільму знаходиться на центральному перетині осей в точці С3, оскільки жанр поєднує використання усної розповіді, інтерв'ю та звукових ефектів з не меншою кількістю анімації, графіки, таблиць та демонстрацій

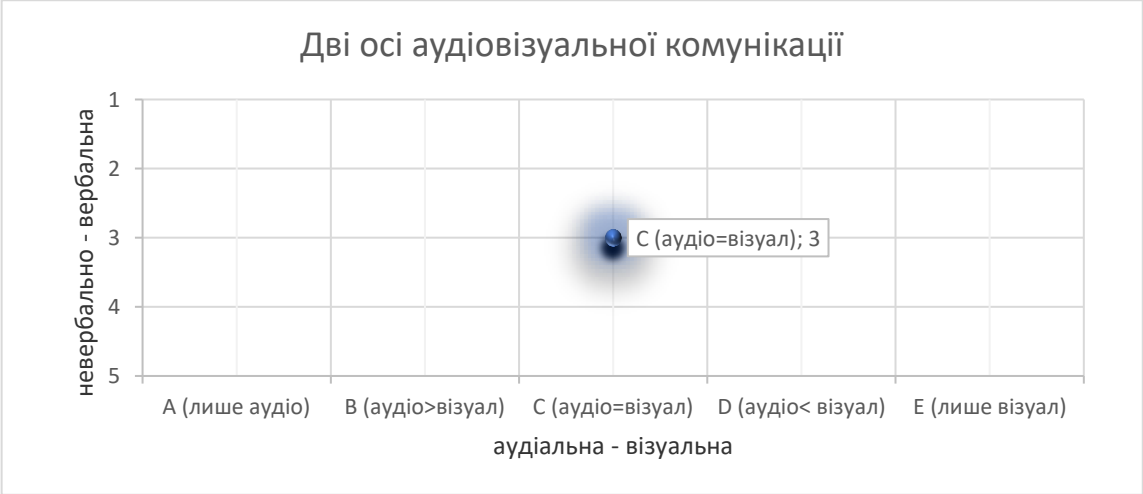

Рис. 1 Кіноперекладнауково-популярного фільму на осі аудіовізуальної комунікації П. Забальбеаскоа

Головними викликами, що постають при перекладі науково-популярного фільму є технічні та форматні обмеження, лінгвістичні виклики, культурні труднощі та психологічно-комунікативний аспект міжмовної комунікації. Вирішення цих викликів вимагає чітких стратегій від перекладача, якими є перекладацькі трансформації, що змінюються відповідно до способу перекладу.

Субтитрування, як один з основних способів аудіовізуального перекладу – що може використовуватися за основу для закадрового перекладу – стикається із просторовими та часовими обмеженнями, оскільки обсяг субтитрів є критичним для швидкого зчитування глядачем: два рядки, що містять до 42 символів на рядок для романських і кириличних мов, і азійські мови з обмеженнями у 15-20 символів на рядок [2]. Отже, виникає необхідність у синтаксичному стисненні та лексичному спрощенні. Це можливо завдяки використанню компресій, що стискають викладену інформацію завдяки скороченню членів речення в мові перекладу.

Дублювання має інші пріоритети, оскільки головним критерієм є не лише чітка передача інформації, а й синхронізація з вустами доповідача: добір «ліп-синк відповідника» [3]. Таким чином, переклад стає більш вільним, а отже застосовується більша кількість трансформацій. Серед лексико-семантичних трансформацій доцільним є застосування транспозиції – заміна однієї частини мови іншою, а також генералізація – перекладацька трансформація, що

передбачає заміну конкретного загальним значення, якщо це не вплине на адекватність перекладу. Під час дубляжу можна застосувати різні типи граматичних трансформацій (компресія, зміна порядку слів, поділ та інтеграція), адже це допомагає досягти природності мови актора [4]. Серед стилістичних трансформацій, що використовуються при перекладі науково-популярних фільмів, провідну роль відіграють логізація, яка організовує науковий матеріал у формі, доступній для аудиторії, та модернізація, яка за потреби забезпечує його актуальність шляхом заміни термінів на еквіваленти, зрозумілі сучасній аудиторії.

Таким чином, при створенні субтитрів і дубляжу перекладач виступає одночасно як мовознавець і посередник між текстом і аудіовізуальним матеріалом. Він повинен приділяти увагу візуальним елементам, таким як міміка і жести, а також фоновому шуму і загальній емоційній атмосфері фільму.

Література:

1. Брюховецька Л. Кіномистецтво: навч. посібник. Київ : Логос, 2011. 391 с.

2. Лук’янова, Т. Г. Переклад та адаптація аудіовізуальних текстів для осіб з порушеннями зору та слуху. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2023. № 59. Т. 2. С. 181-184.

3. Мовчан Б. В., Мелень С. П. Фонетичний синхронізм ліпсинк-відповідників в українському дубляжі англомовних фільмів. Закарпатські філологічні студії. 2023. Т. 1. Вип. 32. С. 127-132.

4. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с.

5. Aufderheide P. Documentary Film: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2007. 263 p.

6. Cāne R. Specifics of documentary cinema in the context of other cinema types. Economics and Culture. 2011. ¹ 4. P. 36-48.

7. Díaz-Cintas, J. Introduction: Audiovisual translation comes of age. Between text and image: Updating research in screen translation. John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 1-9.

8. Szarkowska, A., Jankowska, A. Introducing audiovisual translation. Routledge, 2024. 225 p.

9. Zabalbeascoa, P. The nature of the audiovisual text and its parameters. The didactics of audiovisual translation. John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 21-37.

Melnyk Y.R.

Language and politics

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» Kharkiv 2025

In today's world, one of the most important skills is to influence people's minds and direct their attention somewhere in order to make great changes. Such abilities are extremely crucial in political and media discourse that change our world every second in every possible way.

I want to observe how structure, words, tempo, and other factors in leaders' or other public speakers' speeches/statements change our behavior.

Let's start with something that we all see every day, social media and news online. It turns out that nobody is completely right or wrong or in any meaning fully objective, and we should always pay close attention to the sources we read and listen to. Everybody is shaped by their ideology, institutions, and the people around them – including us and even major organizations like The New York Times, Fox News, Russia Today, and the BBC. Language has always been an important tool for power throughout the history of humanity, but in the 21st century, it became even more decisive and complex with the advent of the Internet and growth of living standards.

A simple choice of words can strongly change the feeling of a text, like using «regime» instead of «state» hints that the authorities that are being discussed are

illegitimate. Other examples include «riot» instead of «demonstration», «chaos» instead of «democratic rights» or «enemy» instead of «opponent».

The same goes for many companies today. They don't just sell things; they sell values and ideas. Small companies tend to accent morals and be more socially active, including such words in their project's branding as «justice», «solidarity», «eco-friendly», and «homemade». Ben & Jerry's is one example. Whereas more massive companies are more general and less edgy, they usually include such vocabulary as «family», «happiness», «sharing» or «good time». Examples are Coca-Cola and McDonald's

But companies don't stop only on the branding and ads of their products, they actively support political candidates, push social norms and express their founders' views subtly through short advertisements on social media, tweets, Instagram publications and even through a simple choice of platform to publish most of the materials and comments. Our political and world views are actively challenged, reshaped, or amplified by such platforms as YouTube, Instagram, Tik-Tok, Reddit, Twitter (currently known as X) and so on. [3]

Political figures have never had such a massive ability to change everything in a matter of hours by talking to humanity through these platforms. This is why even one word can shift the consequences of their and our own speeches. Not only are words important, but structure as well.

In Martin Luther King Jr.'s speech «I Have a Dream», we can see it clearly – the structure of it isn't accidental but strategically designed to guide our emotions, perception, and most importantly - actions. Martin also used powerful techniques like rhythm, biblical symbolism, gradual intensification to make his movement unforgettable in history and even half a century later, as I'm writing this thesis. [2]

We can see the rise of the current populism trend among big platforms even a couple decades ago – in 1980, The Sun newspaper intentionally targeted the British working class to propagate its conservative values by using slang and local humor, they managed to present themselves as «The People's Paper» which made them top-selling paper during that period. At the same time, the paper even supported Margaret

Thatcher's invasion of Argentina (Falklands War) because she helped The Sun's CEO Rupert Murdoch to take over The Times of London (the most popular and trustworthy paper in the UK). Officially – we don't know whether they made a deal; Margaret denied all the speculations, but most evidence supports this version of events.

Something similar happened to Fox News in the USA. The network concentrated on rural, less educated, and conservative regions of America where they gained total domination over all the sources of information. It was said that if you want to make it into conservative politics, you always headed to Fox's office first without any exceptions. [1]

In the end, I want to sum up that media, politics and business are no longer completely different things and probably never have been. The biggest power today – is attention. And everybody who's slightly more powerful than not seeks as much of it as possible to multiply its influence. I want you to reconsider your approach to public discourse; choice of words, tempo and structure; sources you think are eligible and truthful.

Don't take anything for granted and don't let hatred blind you.

Література:

1. FERN (2025) - *The Family That Broke News*

2. Muhammad Aslam Sipra (2013) - *Critical Discourse Analysis of Martin Luther King's Speech in Socio-Political Perspective VOL:4*

3. Rouhollah Ghassemi1, Zahra Hemmatgosha (2019) - *Language in Media: A Tool for Expressing Political Views VOL:10*

Мурадян Б.Г

Граматичні і лексичні труднощі перекладу англо-українських технічних текстів у галузі машинобудування

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Переклад технічних текстів у галузі машинобудування є одним із найскладніших напрямів перекладацької діяльності, оскільки вимагає не лише

високого рівня мовної компетенції, а й глибоких знань у сфері техніки. Такий переклад супроводжується численними граматичними й лексичними труднощами, пов’язаними зі специфікою англійської та української мовних систем, а також з особливостями науково-технічного стилю.

Основною лексичною проблемою є передача технічних термінів, які мають вузьке галузеве значення. В англійській мові один і той самий термін може позначати різні поняття залежно від контексту. Наприклад, слово “bearing” може означати як «підшипник», так і «опору», а “housing”— «корпус» або «обойму». Тому перекладач повинен уміти правильно ідентифікувати термінологічну одиницю та співвіднести її з відповідним українським еквівалентом. Важливу роль відіграє знання спеціальної термінології, а також уміння користуватися технічними словниками та базами даних.

Складність становить і переклад складних іменникових сполучень, поширених у технічній англійській мові, наприклад: “gearbox shaft seal”, “bearing housing assembly”, “cooling water pump”. Українська мова не допускає такого щільного розташування іменників, тому перекладач повинен перебудовувати структуру словосполучення, зберігаючи при цьому точність і логіку, наприклад: “ущільнювач вала редуктора”, “вузол корпусу підшипника”, “насос системи охолодження”.

До граматичних труднощів належить відмінність у способах вираження часових та аспектуальних відношень. В англійській мові наявна розгалужена система часів, зокрема групи Perfect та Continuous, тоді як в українській ці форми відсутні. Наприклад, форма “has been installed” може передаватися як “було встановлено” або “вже встановлено”, залежно від контексту. Водночас англійська мова тяжіє до використання пасивного стану (“is designed, is mounted”), тоді як в українській переважають активні або безособові конструкції. Це зумовлює необхідність граматичних трансформацій, аби переклад не звучав штучно.

Ще однією проблемою є відсутність в українській мові артиклів і герундія, які в англійській виконують важливу граматичну функцію. Для

передачі герундіальних конструкцій перекладач часто застосовує іменникові або інфінітивні еквіваленти: “measuring system” — “система вимірювання”, “for improving accuracy” — “для підвищення точності”. Такі заміни дають змогу зберегти зміст без порушення норм української мови.

Особливу увагу слід приділяти перекладу абревіатур і технічних скорочень, які можуть мати кілька варіантів тлумачення. Наприклад, скорочення “CAD” може означати “computer-aided design” — “автоматизоване проектування”, тоді як “RPM” — “revolutions per minute” — “оберти за хвилину”. Для уникнення двозначності перекладач повинен уточнювати значення таких скорочень у контексті.

Важливо також зважати на відмінності у вживанні прийменників і синтаксичну структуру речень. В англійських технічних текстах переважає фіксований порядок слів і номінативний стиль викладу, тоді як українські тексти допускають вільніше розташування членів речення. Тому перекладач нерідко змінює порядок слів або дробить довгі англійські речення на коротші, щоб забезпечити зрозумілість і природність перекладу.

Крім того, перекладач стикається з проблемами так званої лексико-граматичної інтерференції, коли англійські конструкції калькуються дослівно, що призводить до втрати стилістичної відповідності. Наприклад, англійське “the machine operates properly” не слід перекладати як “машина оперує належним чином”, правильніше — “машина працює справно”.

Таким чином, переклад технічних текстів у галузі машинобудування вимагає глибокого розуміння граматичних і лексичних особливостей обох мов. Ефективний переклад можливий лише за умови поєднання мовної компетенції перекладача, технічних знань і здатності застосовувати граматичні трансформації відповідно до контексту. Лише тоді переклад забезпечуватиме точність, логічність і природність викладу.

Література:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. — Вінниця: Нова книга, 2004.

2. Черноватий Л. М. Теорія і практика перекладу (англійська мова). — Вінниця: Нова книга, 2013.

3. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія і практика перекладу (німецька, англійська, французька мови). — Вінниця: Нова книга, 2006.

4. Prokopenko A. English Terminology in Ukrainian Scientific and Technical Texts: Translation Aspect.* — *Tractatus Journal, 2024.

5. Suima I. Scientific and Technical Texts: Translation Aspects in Electrical Engineering and Computer Technology. — 2024.

6. Manhura S. Lexical, Terminological and Stylistic Peculiarities of Translating Scientific and Technical Texts. — 2022.

7. Newmark P. A Textbook of Translation. — London: Prentice Hall, 1988.

8. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. — London: Routledge, 2018.

Несмашний Микола Миколайович

Функціонально-прагматичні особливості комісивного мовленнєвого акту в німецькомовному дискурсі

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Актуальність теми полягає в тому, що комісивні мовленнєві акти займають важливе місце у комунікативній діяльності, адже вони регулюють соціальні відносини шляхом встановлення зобов’язань між співрозмовниками.

У сучасному німецькомовному дискурсі на рис. 1.

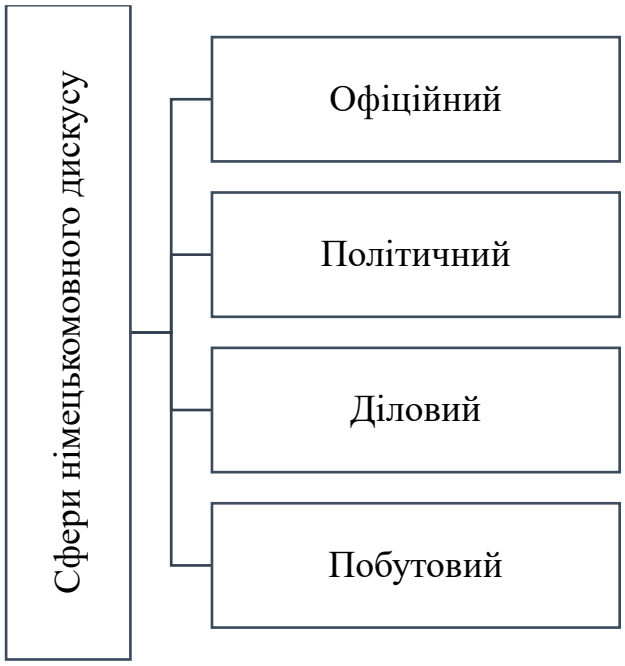

Рис. 1. Роль комісивних мовленнєвих актів у різних сферах німецькомовного дискурсу [3]

Як бачимо, що ці сфери демонструють значення комісивів у встановленні та підтриманні взаємної довіри, укладанні угод і досягненні домовленостей. Використання комісивних актів дозволяє ефективно координувати поведінку співрозмовників і забезпечує прогнозованість комунікативної взаємодії, що особливо важливо у формальних та міжособистісних комунікаційних ситуаціях. Дослідження комісивів дозволяє простежити культурно зумовлені особливості мовленнєвої поведінки носіїв німецької мови, що є важливим для ефективної міжкультурної комунікації та розвитку міжнародних контактів.

Категорія дискурс, одна з провідних в комунікативній лінгвістиці і в сучасних соціальних науках, як і будь-яке широко вживане поняття, допускає не тільки варіанти вимови, але й різноманітні наукові інтерпретації. У контексті німецькомовного дискурсу це дозволяє виділяти специфічні типи мовленнєвих актів, зокрема комісиви, які виконують функцію встановлення зобов’язань між мовцем і адресатом.

Ще близько десяти років тому поняття «дискурс» отримало значне поширення не лише в лінгвістиці, а й у літературознавстві, соціології та інших гуманітарних дисциплінах, що призвело до його високої полісемії та розмивання

меж терміну. У контексті вивчення комісивних мовленнєвих актів це ускладнює створення єдиного визначення, оскільки різні дослідники можуть трактувати дискурс з несумісних позицій. Такі особливості підкреслюють необхідність чіткого виділення функціонально-прагматичних характеристик комісивів у німецькомовному дискурсі, зокрема їхньої ролі у встановленні зобов'язань, регулюванні взаємодії між мовцем і адресатом та формуванні соціальних зв'язків [5, с. 26-28].

У німецькомовному дискурсі комісивні мовленнєві акти розглядаються як спеціальний вид мовної дії, що передбачає взяття мовцем зобов'язань перед адресатом. Їхня головна функція полягає у вираженні намірів, спрямованих на забезпечення ефективної взаємодії, зміцнення довіри та формування соціальних зв'язків. Основною рисою комісивів є зобов'язальний характер висловлювання: мовець бере на себе відповідальність за виконання певної дії, створюючи експліцитне або імпліцитне зобов'язання.

Комісивні мовленнєві акти посідають особливе місце серед типів мовленнєвих актів, оскільки вони відображають намір мовця взяти на себе зобов'язання щодо виконання певної дії у майбутньому. За Дж. Сьорлом, комісиви належать до тих актів, які безпосередньо зобов'язують мовця здійснити взяте на себе зобов'язання [4]. Українські дослідники Л. Безугла та Р. Ваврінчик підкреслюють, що комісиви поєднують явне висловлення наміру з прихованим прагматичним значенням, що робить їх ключовим інструментом у регуляції комунікативної взаємодії [1; 2].

Функціонально-прагматичні особливості комісивних мовленнєвих актів проявляються у різних сферах комунікації: офіційній, діловій, політичній та побутовій. Комісиви забезпечують прогнозованість поведінки мовця, формують очікування адресата та сприяють ефективному виконанню домовленостей. Їхня використання є особливо важливим у формальних комунікативних ситуаціях, де точність і відповідальність за виконання обіцянок або зобов'язань мають ключове значення [6].

У структурному плані комісиви характеризуються використанням спеціальних лексико-граматичних засобів, таких як дієслова зобов'язання на рис. 1.2.

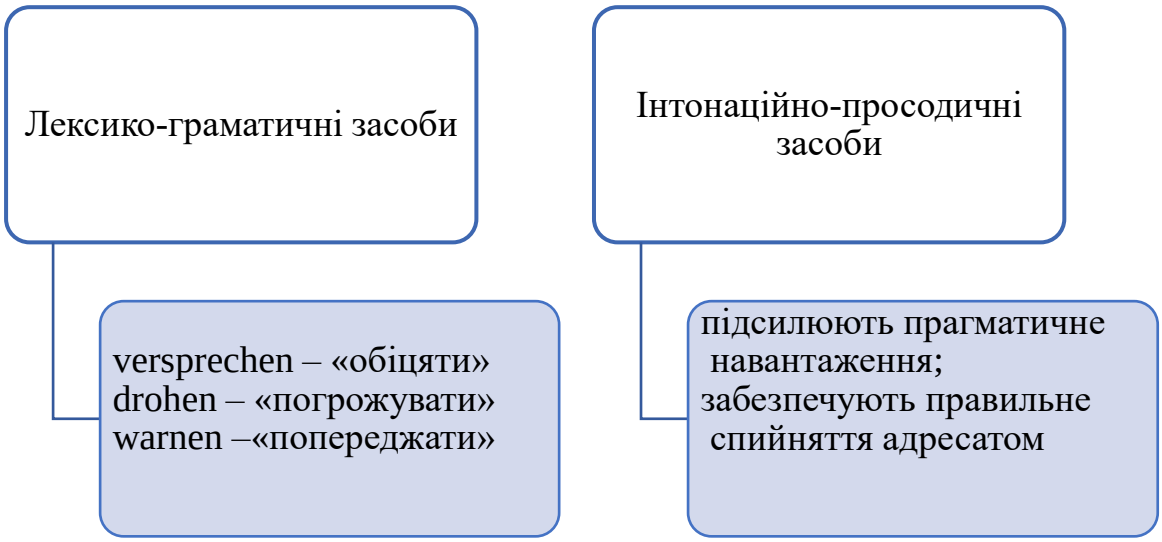

Рис. 1.2. Структурні особливості комісивних мовленнєвих актів [2]

Також, специфічних синтаксичних конструкцій, що підкреслюють намір мовця діяти у майбутньому. Крім того, важливим компонентом є інтонаційне та просодичне оформлення висловлювання, що підсилює прагматичне навантаження та сприйняття зобов'язання адресатом. Комісиви поділяються на кілька типових форм: обіцянка, загроза, попередження, відмова та парі.

Таблиця – 1. Основні типи комісивних мовленнєвих актів у німецькомовному дискурсі [4]

Тип комісиву	**Німецька назва**	**Функціональна характеристика**
Обіцянка	Versprechen	Відображає добровільне зобов'язання мовця виконати дію у майбутньому
Загроза	Drohung	Передбачає негативні наслідки у разі невиконання умов
Попередження	Warnung	Має рекомендаційний або застережувальний характер
Відмова	Ablehnung	Демонструє небажання брати на себе зобов'язання
Парі	Wette	Включає взаємні зобов'язання між сторонами

Функціонально-комунікативна значущість комісивів полягає у забезпеченні координації дій співрозмовників, побудові довіри та формуванні соціальних зв'язків у німецькомовному дискурсі. Вивчення комісивів дозволяє простежити специфіку міжкультурної комунікації, зрозуміти, яким чином мовленнєві акти відображають соціальні та культурні цінності, та застосувати ці знання у навчанні німецької мови, перекладі та професійній комунікації.

Передача комісивних мовленнєвих актів у процесі перекладу з німецької мови українською є складним завданням, що потребує врахування граматичних, лексичних, стилістичних, прагматичних та культурних особливостей обох мов. Ефективний переклад передбачає застосування адаптаційних, контекстуальних та прагматичних стратегій, які дозволяють зберегти не лише зміст висловлювання, а й його комунікативну функцію, ступінь зобов'язальності, емоційне забарвлення та стилістичну відповідність, забезпечуючи природність і адекватність тексту для цільової аудиторії [1].

Таким чином, функціонально-прагматичні особливості комісивних мовленнєвих актів визначають їхню роль як ключового інструменту комунікації, який забезпечує взаєморозуміння, прогнозованість і відповідальність у німецькомовному дискурсі. Їхнє дослідження є необхідним для розвитку міжособистісної, ділової та міжкультурної комунікації, а також для підвищення ефективності перекладацької діяльності та навчання німецької мови як іноземної.

Список використаних джерел

1. Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі: монографія. Харків: Харківський нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, 2007. 332 с.

2. Ваврінчик Р. Я. Експліцитні та імпліцитні перформативні мовленнєві акти. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Ужгород : Ужгородський нац. ун-т, 2014. Вип. 5. С. 220–225.

3. Крупкіна Т В. Мовленнєві акти застереження у сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі. Харків, 2020. 20 с. URL: https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/15895

4. Ломонос В. Комісивні мовні акти. Наукові розвідки студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. 2020. № 1. С. 47–48.

5. Сушко-Безденежних М. Г. *Лінгвопрагматика конституційного дискурсу Німеччини: діахронічний аспект* : дис. … канд. філол. наук. Харків, 2016. 262 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/84006144.pdf

6. Searle J.R. Indirekte Sprechakte. ders.: Ausdruck und Bedeutung. Fr./M.: Suhrkamp, 1982. S. 57–79.

Оболєнська С. К.

Використання сучасних мультимедійних технологій у формуванні перекладацьких навичок студентів

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», Харків

Постановка проблеми. Сучасна система підготовки перекладачів потребує впровадження інноваційних методів і технологій, які відповідають вимогам цифрового суспільства. Традиційні форми навчання вже не забезпечують достатнього рівня практичних умінь і навичок, необхідних для ефективної перекладацької діяльності в умовах глобалізованого інформаційного простору.

Актуальність дослідження. Мультимедійні технології, що поєднують текстові, аудіовізуальні та інтерактивні засоби навчання, створюють нові можливості для розвитку професійних компетентностей студентів, зокрема перекладацьких. Водночас їх інтеграція у навчальний процес вимагає методичного обґрунтування, визначення оптимальних форм і способів використання.

Отже, актуальним є дослідження ролі сучасних мультимедійних технологій у формуванні перекладацьких навичок студентів, а також пошук ефективних шляхів їх практичного застосування у вищій школі.

Виклад основного матеріалу.

1. Визначення мультимедійних технологій у навчанні

Поняття мультимедійні технології у сучасній педагогічній науці трактується як сукупність технічних і програмних засобів, що забезпечують інтеграцію різних видів інформації — текстової, звукової, графічної, анімаційної та відеоінформації — з метою підвищення ефективності навчального процесу.

На думку дослідників, мультимедійні технології у навчанні спрямовані не лише на візуалізацію матеріалу, а й на створення інтерактивного освітнього середовища, у якому студент стає активним учасником навчальної взаємодії. Вони поєднують у собі педагогічні методики, інформаційно-комунікаційні технології та когнітивні принципи сприйняття інформації.

2. Переваги використання мультимедійних технологій

2.1. Підвищення мотивації та залученості. Мультимедійні технології надають студентам можливість брати активну участь у навчальному процесі через інтерактивні вправи, відеосценарії, симуляції та ігрові елементи. Цей підхід стимулює інтерес до навчання, а також збільшує час активної роботи студента з матеріалом. Наприклад, використання мультимедійних лабораторій у навчанні спеціальності «Переклад» показало, що студенти отримували вищі оцінки за рівень володіння мовою, коли застосовували такі технології замість традиційних занять. [1]

2.2. Мультимедіа як засіб контекстуалізації та автентичності. Відео- та аудіоматеріали, анімації та симуляції дають змогу відтворити реальні професійні ситуації перекладу: переговори, конференції, відеоінтерв’ю, субтитрування. Завдяки цьому студенти можуть краще розуміти культурні, комунікативні та жанрові нюанси перекладу, що сприяє формуванню професійної компетентності. [3]

2.3. Доступ до глобальних ресурсів і персоналізоване навчання. Мультимедіа відкриває доступ до онлайн-курсів, платформ, лекцій від фахівців із різних країн, що розширює освітнє середовище студента поза межами аудиторії. Крім того, завдяки цифровим технологіям можливе адаптивне навчання — студент самостійно обирає темп, повторює фрагменти, використовує інтерактивні вправи. Наприклад, дослідження показали, що мультимедійні засоби у навчанні технічного перекладу суттєво покращують результати студентів. [2]

3. Практичні інструменти та платформи

3.1. Відео- та аудіоуроки із інтерактивними елементами. Використання відеоуроків із можливістю паузи, обговорення, субтитрування чи подальшого аналізу стимулює глибше опрацювання матеріалу. Студенти можуть самостійно працювати з матеріалом, повторювати складні моменти, обговорювати їх із однокурсниками чи викладачем. [4]

3.2. Системи та інструменти для цифрового перекладу (CAT-інструменти). Окрім мультимедіа, важливим компонентом сучасної підготовки перекладача є ознайомлення з цифровими інструментами перекладу: наприклад, програмне забезпечення, що допомагає з пам’яттю перекладів, аналізом текстів, субтитруванням, локалізацією. Це надає майбутнім перекладачам навички роботи з індустріальними стандартами. [5]

3.3. Онлайн-спільноти та колаборативні платформи. Через мультимедіа та цифрові платформи студенти можуть долучатися до міжнародних груп, обмінюватися перекладами, брати участь у вебінарах та проектах, що забезпечує професійне соціалізування і розвиток мережі контактів у сфері перекладу.

3.4. Адаптивні інтерактивні платформи та тести. Платформи, які пропонують інтерактивні вправи, картки, вікторини, ігрові елементи, дозволяють закріпити знання, перевірити себе, працювати в динамічному середовищі. Це сприяє кращому засвоєнню термінології, перекладацьких стратегій і розвитку самооцінки студентом.

4. Приклади успішного впровадження

4.1. Впровадження мультимедіа-лабораторій у курсах перекладу. У ряді університетів були створені мультимедіа-лабораторії, де студенти виконують вправи з перекладу відео, субтитрування та локалізації з використанням аудіо, відео й інтерактивних елементів. Це дозволяє більш ефективно моделювати професійні ситуації перекладацької діяльності та сприяє розвитку практичних навичок.

4.2. Використання доповненої реальності (AR) і мультимедіа в навчанні перекладу. Дослідження показують, що застосування AR-мультивізуальних технологій у навчанні перекладу (наприклад, створення контекстуальних інтерактивних середовищ) сприяє глибшому засвоєнню студентами особливостей перекладацької діяльності та культури цільової мови. [7]

4.3. Інтеграція мультимедіа та систем комп'ютерної підтримки перекладу. У курсах із підготовки перекладачів дедалі частіше інтегруються мультимедійні технології разом із CAT або мультимедійними системами перекладу, завдяки чому студенти не лише виконують перекладацькі завдання, а й аналізують їх за допомогою аудіо-відео матеріалів та цифрових інструментів. [6]

5. Виклики та обмеження

5.1. Технічні й ресурсні бар'єри. Не всі навчальні заклади мають достатню технічну інфраструктуру (апаратне забезпечення, стабільне інтернет-з'єднання, спеціалізоване програмне забезпечення) для якісного використання мультимедіа. Це створює нерівність в можливостях студентів. [9]

5.2. Підготовка викладачів і методичні складнощі. Викладачі повинні володіти не лише мовно-професійними компетентностями, а й цифровою грамотністю й умінням ефективно інтегрувати мультимедійні технології у навчання. Дослідження зазначають, що недостатня підготовка викладачів може знижувати ефективність таких технологій. [9]

5.3. Переобтяження й ризик поверхневого навчання. Надмірне використання мультимедійних елементів без чіткої методичної інтеграції може

створювати відволікання, знижувати глибину опрацювання матеріалу й призводити до ефекту «розпорошеної уваги».

Висновок. Мультимедійні технології відіграють ключову роль у модернізації перекладацької освіти, сприяючи підвищенню її ефективності та практичної спрямованості. Вони забезпечують нові форми взаємодії між викладачем і студентом, стимулюють самостійну роботу та розвиток цифрових компетентностей майбутніх перекладачів. Раціональне використання таких технологій дозволяє створити гнучке, інтерактивне й мотивувальне навчальне середовище, орієнтоване на професійні потреби сучасного фахівця.

Література:

1. Manko V. M., Khitsenko L. I. “The Use of Multimedia Linguistic Laboratories in Foreign Language Learning (the case study of «Translation» specialty)”. Information Technologies and Learning Tools, Vol. 74 No. 6, 2019.

2. Bakhov I. S., Motsar M. N. “The Use of Media Educational Technologies in Formation of Multicultural Competence of Future Translators: Ukrainian Experience”. International Review of Management and Marketing, Vol. 5 No. 1S, 2015, pp. 170-174.

3. Cherednichenko G., Tverezovska N. “Learning Language with Multimedia Technologies”. Rzeszów : Uniwersytet Rzeszowski, 2011.

4. Yelisieieva S. V. Information Technologies in Translation: A Study Guide. Mykolaiv : PMBSNU Publishing House, 2018.

5. Golovatska I. “Technological enhancement of professional training of future translators: focus on localization”. Information Technologies and Learning Tools, 2024, No. 6 (104), pp. 128-138.

6. “Multimedia Interaction-Based Computer-Aided Translation”. (2021)

7. Zhao Y. “Applying Augmented Reality Multimedia Technology to English Translation Teaching for College Students”. PMC. 2024.

8. Zhang S. “Study on Solutions to Problems in the Application of Multimedia Technology in College English Teaching”. Wiley, 2021.

9. “Use of Multimedia Technologies in Translation Classes in Higher Education Institutions”. 2024.

Омельченко Ю. І.

Особливості перекладу технічної документації у сфері інформаційних технологій (на матеріалі англійської та української мов)

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Сучасний світ відзначається високим рівнем інтеграції інформаційних технологій (ІТ) у щоденне життя людей. Завдяки своїй здатності швидко обробляти, зберігати та передавати дані, ІТ стали основою розвитку науки, освіти, бізнесу, медицини та інших сфер діяльності.

Невід’ємною частиною сфери ІТ є технічна документація. Технічна документація – це сукупність графічних і текстових документів, що застосовуються під час проєктування, конструювання, виготовлення, випробування та експлуатації промислових виробів, у процесі проєктування, будівництва, експлуатації й ремонту будівель та споруд, а також при розробці технологічних процесів виробництва й при розробці та використанні апаратного й програмного забезпечення [2].

Технічна документація в галузі інформаційних технологій (ІТ) є ключовим елементом у процесах розробки, впровадження та експлуатації програмного забезпечення та апаратних засобів. Вона складається з документів, які описують структуру, функціональні можливості та правила використання ІТ-продуктів і систем.

Услід за дослідниками О.В. Марковцем та А.І. Синько, під програмною документацією, як видом технічної документації розуміємо комплекс документів, які містять дані, необхідні для створення, розробки, супроводу та експлуатації програм [1].

Особливістю текстів технічної документації як науково-технічних текстів є чітка лінійна послідовність тематично й структурно однорідних висловів, що

відображають сферу зберігання та передавання інформації. Такі тексти містять спеціалізовану лексику – терміни, професійні слова, елементи термінологічного апарату – і відзначаються впорядкованою синтаксичною побудовою та чіткою структурною організацією.

Переклад науково-технічних текстів є складним і багаторівневим процесом, що потребує глибоких лінгвістичних знань та спеціальної підготовки у відповідній галузі. Його основна мета – передати науково-технічну інформацію в контексті міжнародної наукової та технічної співпраці.

Особливості перекладу технічної документації в сфері інформаційних технологій поділяємо на граматичні та лексичні. *Граматичні* особливості перекладу технічної документації включають особливості передачі модальності, передачі часових дієслівних форм, умовних конструкції та конструкцій із пасивним станом. До особливостей перекладу, які актуалізуються на *лексичному* рівні, відносимо такі, що пов’язані з перекладом термінології, абревіатур, а також сталих лексичних сполук та хибних друзів перекладача. Окрему увагу приділяємо особливостям графічного виділення при перекладі окремих слів та словосполучень, а також фактору культури, що виражається в особливостях локалізації дат, часу, одиниць виміру тощо.

Переклад англомовної технічної документації українською мовою є багатокомпонентним процесом, який поєднує точність, логічність і стилістичну узгодженість. Лексико-граматичні особливості таких текстів вимагають від перекладача не лише мовної, а й професійно-галузевої компетентності. Ефективний переклад досягається завдяки адекватному відтворенню термінології, модальності та синтаксичних структур із дотриманням норм українського інструктивного стилю. Перспективи вбачаємо у подальшому дослідження особливостей перекладу та локалізації технічної документації в сфері інформаційних технологій в залежності від типу продукту (програмне чи апаратне забезпечення, хмарні рішення, мобільні застосунки) та цільової аудиторії (кінцеві користувачі, розробники, адміністратори систем тощо).

Література:

1. Марковець О.В., Синько А.І. Формування якісної технічної документації до програмного забезпечення». *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2021. № 2. С. 98–106.

2. Основи технічної документації: Навчальний посібник для студентів технічних спеціальностей / Терлецький Т.В., Кайдик О.Л., Ткачук А.А., Речун О.Ю. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2021. 126 с.

Проскурін І. В.

Переклад англійських морських термінів українською мовою (на матеріалі словника)

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Термін є ключовою одиницею морської термінології та наукової мови, що забезпечує точність і ефективність комунікації між фахівцями. Його дослідження охоплює структурні, семантичні, функціональні та історичні аспекти, а переклад термінів потребує врахування соціокультурних та професійних чинників. Формування морської термінології в Україні та англомовному середовищі має давню історію, що включає розвиток наукових шкіл, створення словників та активне запозичення лексики з інших мов.

Системність української морської термінології простежується у взаємозв’язках між лексичними значеннями, які формують семантичні підсистеми, що складаються з тематичних груп, підгруп і мікрогруп, завдяки чому термінологія набуває впорядкованості та логічної організації [1]. Морська терміносистема включає терміни різного рівня спеціалізації – загальнонаукові, міжгалузеві та вузькогалузеві – і структурно організована у тематичні групи: теорія судна, судноводіння, торговельне мореплавство та військово-морська сфера. Така системність забезпечує однозначність значень, ефективну передачу знань і точність професійної комунікації.

Одним із ключових аспектів дослідження англомовної морської термінології є вивчення її структурних та семантичних характеристик, оскільки саме вони визначають специфіку терміносистеми, її логічну організацію та ефективність комунікації. Семантичний аналіз передбачає вивчення значень термінів та особливостей їх функціонування у контексті мореплавства. Особлива увага приділяється багатозначності, омонімії, синонімії та антонімії, що визначає взаємозв'язки між термінами та підвищує точність тлумачення. Формування національної морської термінології відбувалося через створення нових термінів, запозичення лексем і використання загальнонаукових слів, що відображає історію, традиції та спосіб життя народу [3].

Структурний аналіз термінів охоплює морфологічні та синтаксичні характеристики, включаючи префікси, суфікси, словоскладання та інші морфеми, а також синтаксичні поєднання. Такий підхід забезпечує точність формування термінів та їх розуміння у професійній комунікації.

У морській термінології застосовуються три основні способи словотворення: синтаксичний, морфологічний і семантичний. Найбільш продуктивним є синтаксичний спосіб, який передбачає поєднання двох або більше елементів для створення нової семантичної одиниці. Наприклад, fire-control system – система керування вогнем, cargo-handling equipment – вантажно-розвантажувальне обладнання, deep-sea vessel – судно для плавання у відкритому морі, fuel-injection pump – паливний насос. Синтаксичний спосіб включає типи словосполучень: прикметник + іменник, іменник + іменник, дієслово + іменник, що дозволяє швидко адаптувати термінологію до технологічних змін.

Морфологічний спосіб охоплює префіксацію (disembark – висаджуватися), суфіксацію (navigator – штурман), словоскладання (bulkhead – перебірка) та абревіацію (IMO – International Maritime Organization). Деякі терміни формуються за допомогою суфіксів -ing, -er або -man для позначення процесу або професійної приналежності [4]. Семантичний спосіб творення термінів полягає у наданні загальновживаним словам нового значення у межах морської сфери, часто через метафоризацію або перенесення смислу за зовнішньою чи

функціональною схожістю. Наприклад, crow’s nest – оглядовий майданчик на щоглі, cat’s paw – вузол, що нагадує слід лапи кота.

Семантична структура термінології характеризується полісемією (pilot – лоцман або пілот), синонімією (freight/cargo, ship/vessel) та метафоризацією (white caps – хвилі з білою піною), що забезпечує точність тлумачення термінів у різних контекстах та підвищує ефективність професійної комунікації.

Переклад англомовних морських термінів українською мовою є складним і багатогранним завданням, яке потребує ґрунтовних знань у галузі, точного дотримання норм рідної мови та уміння враховувати контекст і семантичні відтінки термінів. Найбільші труднощі виникають при перекладі багатокомпонентних термінів, омонімів та безеквівалентної лексики. Переклад здійснюється аналітичним і синтетичним методами: спершу визначаються структурні частини терміна, потім формується адекватний переклад, що точно відтворює семантичні зв’язки.

У випадках відсутності прямого еквівалента застосовуються трансформації: лексичні (транскодування, калькування), лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, модуляція), граматичні (зміна частин мови, переставлення компонентів) та лексико-граматичні (експлікація, антонімічний переклад, контекстуальна заміна) [2]. Особлива увага приділяється омонімії та абревіатурам, де контекст і галузева специфіка визначають правильний переклад.

Таким чином, морська термінологія, як частина науково-технічного дискурсу, відзначається високою системністю, історичною еволюцією та багатогранною структурою. Її формування зумовлено запозиченнями з різних мов, соціокультурними та науковими чинниками, що забезпечує точність, однозначність і ефективність професійного спілкування. Аналіз морської термінології та методів її перекладу підкреслює необхідність творчого й аналітичного підходу перекладача і слугує основою для адекватної міжмовної передачі спеціалізованих понять у науково-технічних текстах.

Література

1. Дакі О. А. Українська морська терміносистема: предметно-семантична організація. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Філологічні науки. 2015. № 38. С. 126-130.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.

3. Dmytrivna, O. M. Semantic Aspects of Maritime Terminology. 2024. P. 30-33.

4. Online Etymological Dictionary. URL: https://www.etymonline.com/

Radziievskyi Y.S.

Specifics of proverb translation from English into Ukrainian

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv

An essential component of cultural and linguistic heritage of English-speaking countries is proverbs, which are often referred to as the *«children of experience»*. Scholars of paremiology (the study of proverbs, from Greek παροιμία) suggest that *«proverbs reflect the historical experiences and cultural values of a nation»* [4, p. 4].

This topic is highly relevant and significant nowadays since we live in a world where English is the lingua franca and therefore we often come across proverbs from English-speaking countries in everyday speech as well as while watching movies or reading books. Incorrect translation of proverbs can lead to a complete loss of meaning and understanding.

The aim of this thesis is to identify the main features to be kept in mind when translating proverbs from English into Ukrainian and present various examples of proverbs with their translations, fields of use and Ukrainian equivalents.

Therefore when translating proverbs a translator must take into account not only the literal wording but also their cultural and historical context. Thus, the following aspects should be taken into account:

1. Historical aspect. First of all**,** many proverbs originate from unique historical circumstances. For example, the biblical influence is present in the English proverbs (*«By the sweat of your brow»* from the book of Genesis), while the Irish ones are closer to rural folklore. Finding out where the proverb comes from is critical so as not to misinterpret it and at the same time, to find a Ukrainian equivalent with a similar value.

2. Situational usage. Usually, a proverb gets its full sense in a certain situation. For instance, *«Don't count your chickens before they hatch»* is a phrase that is most often used as a warning of the danger of being too confident. The translator should figure out the communicative function (warning, encouragement) and translate it in the Ukrainian language correctly, for example, using the equivalent *«Не кажи «гоп», поки не перескочиш»*.

3. Equivalents in the target language. In addition, sometimes, in the target language there are equivalents that are similar to the original in meaning, function and stylistic features which significantly eases the translator's job (*«Forewarned, forearmed» - «Попереджений - озброєний»* [2, p. 9]). This way, the meaning is kept without the necessity of adaptation. Nevertheless, others do not have proper equivalents and require paraphrasing or a cultural replacement. For instance, the English proverb *«Every cloud has a silver lining»*. Its literal translation *«Кожна хмара має срібну підкладку» doesn't sound* natural, so it would be more appropriate to use the equivalent *«Нема лиха без добра».*

4. Preservation of stylistic features.

Furthermore, proverbs sometimes contain rhyme or parallelism (*«No pain, no gain»*). A word-for-word translation in such instances may lose the stylistic effect, so the translator has to come up with a Ukrainian rendition which has the same aesthetic look but can vary in wording such as *«Без муки нема науки»*.

5. Balance between authenticity and adaptation.

Finally, the translator is at a crossroads whether to keep the proverb closer to the source text or to change it creatively to fit the Ukrainian culture. The determination of this point depends on the translation's aim: a linguistic project may require a more

literal translation, whereas a literary work may need a more culturally suitable rendition.

Keeping these features in mind, let's study a few examples:

1. *«A stitch in time saves nine»*. It means that you shouldn't put a problem away so it doesn't become bigger later. This old English proverb is built on a clear sewing metaphor: one timely stitch saves many more later. It has circulated in English print and oral use since the late 18th century. It's often said to give helpful advice, like a parent talking to a child or a manager to their team. A literal translation *«Один вчасний шов запобігає дев'яти»* works well as the meaning is clear and we can also use the Ukrainian equivalent *«Краще запобігти, аніж лікувати»*.

2. *«The squeaky wheel gets the grease»*. It originated in the United States during the late 19th century. As paremiological research shows, *«proverbs often reflect the social and economic realities of their time»* [4, p. 122]. This expression means that those who loudly complain are the ones who get their demands fulfilled. It soon became a widely used phrase in American business and speech. The proverb is used to describe bureaucratic or organizational behavior. If you are familiar with the context, there is no need to look at any parts of a vehicle, as the best translation would be *«Хто кричить найгучніше, той і правий»*.

3. *«May you be in heaven half an hour before the devil knows you're dead»*. This phrase is a standard Irish blessing or toast. It combines belief and laughter. We can trace it back to the ancient tales whose age is counted in hundreds of years. Its tone is cheerful, and it refers to the afterlife in a joking manner - a typical feature of Celtic blessings. As researchers emphasize: *«the translator's task is to find not just lexical equivalents but to convey the wisdom behind the proverb»* [1, p. 8]. So to translate it we should use an idiomatic version that preserves the spirit rather than the structure like *«Нехай твоя доля буде щасливою й безпечною»*. The purpose is to retain the ironic gesture of the blessing even if the words are altered to fit the cultural norms.

4. *«A rolling stone gathers no moss»*. (*«A rowin stane gaithers nae fog»* in Scottish). This Scottish proverb illustrates *how «the same proverb can have contradictory interpretations across different historical periods»* [3, p. 89]. It can be

interpreted in two ways: the first one is a traditional one - a person who is always on the move and keeps changing just like a rolling stone will never settle and hence will not be able to grow roots, stability and long-term development (the «moss» as a metaphor for wisdom and wealth). The second, modern interpretation is that the person who is constantly on the move is free and unburdened and hence will not gather «moss» as stagnation or boredom. When translating into Ukrainian, we can use a literal version *«Камінь, що котиться, моху не збирає»* which adequately conveys the meaning or choose an equivalent *«Без зупинки - без здобутку»,* although it's closer to the first interpretation of the proverb.

5. *«You'll never plough a field by turning it over in your mind»*. This Northern Irish proverb reminds us that thinking alone doesn't get the job done. No matter how much you plan or worry, you only get results when you act. It's a gentle push against overthinking and procrastination, a call to get your hands dirty and start. The saying is based on farming and shows the daily life of rural Northern Ireland, where ploughing a field was both literal and a symbol of your hard work. On top of that, it is a part of the wider Celtic earth wisdom, where farming is used as a metaphor for life. In Ukrainian, we can translate it as *«Поле не зорати думками»*, which keeps the agricultural metaphor, as well as *«Не той герой, хто думає, а той, хто робить»*, which focuses on the need to act.

All in all, proverbs reflect wisdom, experience and cultural identity of English-speaking countries. A translator must have deep knowledge before translating them, as *«the process necessitates the translator to act as an intercultural bridge, transferring not just words but underlying cultural concepts»* **[3, p. 275]**. Therefore, the translator becomes not just a linguistic broker, but a cultural interpreter - shaping how one worldview is reimagined within another.

References:

1. Грицюк М.І. Англо-український словник прислів'їв та приказок / М. І. Грицюк. – Вінниця : Консоль, 2017. – 363 с.

2. Мусієнко Д.В. Специфіка перекладу англійських прислів'їв та приказок: монографія / Д. В. Мусієнко. – Суми : Сумський державний університет, 2021. – 168 с.

3. Hrisztova-Gotthardt H., Aleksa Varga M. Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies / H. Hrisztova-Gotthardt, M. Aleksa Varga. – Berlin : De Gruyter Open, 2015. – 418 p.

4. Mieder W. Proverbs: A Handbook / W. Mieder. – Westport : Greenwood Press, 2004. – 320 p.

Skrypnyk O. S.

Problems in Intercultural Communication for Young People

Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv

In the twenty-first century, the world is more connected than ever before. Globalisation, social media, travel, and digital technology have created opportunities for people from different cultures to interact daily. For young people, this reality is both exciting and complex. They grow up in multicultural societies, study abroad, and communicate across languages and traditions with unprecedented ease. Yet, while intercultural communication has become a vital skill for global citizenship, it also brings numerous challenges. Misunderstandings, stereotypes, and identity conflicts often arise when young people engage with those from different cultural backgrounds. These problems are not caused by ill will but by the deep influence of culture on values, language, and perception. Understanding these challenges is essential for fostering empathy and true global understanding among future generations.

Culture shapes how people think, speak, and behave. It influences not only language but also gestures, emotional expression, communication style, and even concepts of time and politeness. When young people from different cultures communicate, they often assume their own way of thinking is universal. For instance, in some cultures, directness is valued-people are taught to speak honestly and clearly.

In others, indirectness and politeness are signs of respect. A young person from Germany might find a Japanese peer evasive, while the Japanese student might see the German as rude. Such misunderstandings can quickly lead to frustration and conflict, even when both sides have good intentions.

Language barriers remain one of the most obvious problems in intercultural communication. Even when young people share a common language like English, differences in idioms, slang, and pronunciation can cause confusion. Online communication amplifies this issue: messages can be misinterpreted due to missing tone or context. For example, humour that works in one culture may appear offensive in another. A joke shared on social media might seem harmless to one group but insensitive or disrespectful to another. Because young people often use informal, fast-paced digital platforms, they may not take the time to consider how their words are perceived across cultures. As a result, online spaces can become sources of misunderstanding and even cultural conflict.

Nonverbal communication adds another layer of complexity. Gestures, facial expressions, eye contact, and personal space vary widely between cultures. A simple gesture such as a thumbs-up or a nod can carry entirely different meanings around the world. Young people who travel, study abroad, or interact online with international peers often find themselves puzzled by these differences. For instance, maintaining eye contact is seen as a sign of confidence and sincerity in many Western cultures, but in some Asian or African societies, it can be perceived as disrespectful. Such mismatched expectations can cause embarrassment or tension, even when no offense is intended.

Stereotypes and prejudices also present significant barriers to effective intercultural communication. Young people are particularly vulnerable to these because they often form opinions through media and social networks, which can present oversimplified or biased images of other cultures. Movies, news, and memes can reinforce cultural clichés — portraying entire nations or ethnic groups in narrow, often negative ways. When young people rely on such stereotypes, they may approach intercultural interactions with unconscious bias. This prevents genuine understanding and can lead to discrimination or exclusion. For example, a student might assume that

all people from a certain country behave the same way, ignoring individual differences. Overcoming stereotypes requires self-awareness and critical thinking — skills that young people must be encouraged to develop.

Another major issue is identity conflict. As globalisation increases, many young people grow up between cultures — children of immigrants, international students, or participants in exchange programs. They may feel torn between the values of their family's culture and the culture of the society they live in. This can lead to confusion and insecurity about their identity. A young person might feel "not fully belonging" to either culture, facing pressure to conform or "fit in." For instance, a teenager of Asian descent growing up in a Western country may feel embarrassed by traditional customs at home but also feel excluded by local peers. Such internal conflicts can make communication with others difficult, as identity insecurity affects confidence and openness.

Technology, while connecting people globally, can also intensify intercultural misunderstandings. Social media platforms often promote superficial interactions, where communication is brief, emotional, and easily misinterpreted. Cultural context is lost in translation when messages are reduced to emojis, hashtags, or short texts. Moreover, online algorithms can create "cultural bubbles," exposing young users only to content that reflects their existing beliefs or cultural norms. This limits genuine exposure to diversity and reinforces stereotypes. Cyberbullying and online hate speech targeting cultural or ethnic groups are additional challenges young people face in digital intercultural communication.

Generational differences also complicate communication between young people from traditional cultures and those from more liberal or modern backgrounds. Values around gender roles, relationships, religion, and authority can vary dramatically. For example, topics that are openly discussed among Western youth — such as sexuality or mental health — may be considered taboo in more conservative societies. When young people from these contrasting backgrounds interact, they may misjudge or offend one another without understanding the cultural context. This can lead to

withdrawal or avoidance of intercultural dialogue, reinforcing separation rather than mutual learning.

Education systems play a key role in addressing or perpetuating these issues. In many countries, schools still focus primarily on national culture and language, offering little training in intercultural competence. As a result, young people may excel academically but lack the empathy and communication skills needed for a multicultural world. In contrast, international schools and universities often encourage cross-cultural collaboration, helping students learn how to adapt and understand differences. However, not all young people have access to such opportunities, creating inequality in intercultural awareness.

Emotional intelligence is another crucial factor. Effective intercultural communication requires patience, openness, and the ability to tolerate ambiguity. Young people often struggle with these qualities because adolescence and early adulthood are periods of self-discovery and sensitivity. When faced with cultural differences, they may react defensively or emotionally instead of with curiosity. For example, when a cultural misunderstanding occurs, a young person might feel personally attacked rather than viewing it as a learning opportunity. Developing emotional maturity and cultural empathy is therefore essential for improving communication across cultures.

Despite these challenges, the younger generation also has unique advantages. Compared to older generations, young people are more open to diversity and more adaptable to change. Many are multilingual, travel widely, and grow up exposed to global media. They are naturally equipped to bridge cultural gaps if guided with the right education and values. Intercultural communication training, study-abroad programs, and cultural exchange projects can greatly enhance their ability to navigate differences respectfully. When young people learn to listen actively, question assumptions, and show curiosity rather than judgment, they become global citizens capable of building peaceful, inclusive societies.

In the coming decades, intercultural communication will become even more important as global challenges — climate change, migration, technology, and

inequality — require cooperation across borders. Young people will need to work with peers from many backgrounds to find shared solutions. To do so effectively, they must overcome not only language barriers but also cultural biases and emotional fears. Schools, media, and communities all share responsibility for preparing them for this interconnected future.

In conclusion, the problems young people face in intercultural communication arise from a complex mix of language differences, cultural misunderstandings, stereotypes, identity struggles, and digital miscommunication. These challenges are not insurmountable; they are opportunities for growth. Through education, empathy, and global awareness, young people can learn to turn differences into strengths. The future of human cooperation depends on their ability to listen, understand, and connect beyond cultural boundaries. If they succeed, intercultural communication will no longer be a source of conflict but a bridge to unity and shared progress.

References:

1. Oduro P. B. 5 Obstacles in Intercultural Communication. *YouthTime Magazine*, 2022. URL: https://youthtimemag.com/5-obstacles-in-intercultural-communication/

2. Shaparenko O. V. Problems of intercultural communication in current Ukraine. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2015. № 19, том 1, С.199-202.

Starchenko A.M.

The Transformation of Language Norms in Film Dubbing: Main Issues of Localization and Translation

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv

In the modern globalized media space, film dubbing has become one of the key tools used by people from different cultural and linguistic environments to consume the same content. However, localization is a much broader concept, than simply literal translation. Apart from thorough knowledge of source and target languages, film

dubbing also requires a deep understanding of the cultural context and social norms, which might differ significantly between linguistic communities.

The purpose of this study is to examine the fundamental principles and main problems of localization in dubbing. First of all, it is crucial to define the very concept of dubbing. As noted by Cristina Nicolae, a Romanian PhD in Philology, dubbing can be understood as a creative process of adapting the source language text or script into a target language version. The scholar emphasizes, that this type of adaptation lies in substituting the original soundtrack with its translated equivalent, a process that inevitably challenges the limits between fidelity to the source and translational liberty. At the same time, dubbing is a complex process that relies on semiotic cohesion, that is, the alignment between the translated text, the audio, and the lip movements of the on-screen characters [2, p.51]. Above all, it presupposes content localization, namely the adaptation of the content to a different linguistic and cultural system.

A Ukrainian scholar, A.K. Pavelieva highlights the importance of equivalence and adequacy, noting that in dubbing itself, as well as in translation in general, these concepts are of paramount significance since they directly determine the effectiveness and quality of the final product [1, p.288]. Within translation studies, equivalence implies the complete preservation of the original message, providing the semantic identity and functional correspondence between the source and target texts. In contrast, adequacy concerns not only the accurate conveyance of the meaning, but also the extent to which the information is effectively perceived and understood by the audience within a given cultural context. Adequate dubbing must create an impression of naturalness, so that the speech produced by the characters can be taken as original corresponding to the linguistic and cultural norms of the target language rather than its translated version. Thus, it can be concluded that while equivalence ensures the authenticity of the content, adequacy guarantees the naturalness of its perception. To put it another way, the creation of high-quality translations in the field of dubbing is aided by the complementary role of both of these principles.

In the process of translation, many misconceptions related to the aforementioned concepts may occur. To take an example, translators frequently encounter situations that might appear almost hopeless, particularly when the target language lacks a complete equivalent of a certain translation unit. In such cases adaptation is necessary. In my previous scientific research, I examined the lexical and syntactic features of bullying verbalization in English-language school discourse in the film «The Breakfast Club» (1985) and can give an excellent example of inappropriate literal translation usage, which needs localization.

Example 1. (Skript) *Brian Johnson: I don't get along with my parents either. I mean, I don't get along with them. Their idea of compassion is just, you know, wacko, you know.*

John Bender: Dork

Brian Johnson: Yeah?

John Bender: You are a parent's wet dream, okay?

Brian Johnson: That's the problem.

John Bender: Look, I can see you getting all bunged up for them making you wear this kind of clothes, but, face it, you're a neo-maxi-zoom-dweebie. What would you be doing if you weren't out making yourself a better citizen?

In this excerpt, we are interested in the language unit «neo-maxi-zoom-dweebie». The term is indeed fictional and can be translated as «гідний представник свого покоління», with a sarcastic undertone, or simply as «ботан». Interestingly, in the Ukrainian variant the unit was translated in a literal way, just as «нео-максі-псевдо-реалія», without any attempt of localization. As a result, the dialogue completely loses its meaning for the audience, leaving the listener unable to grasp both the humor and context.

Above all, the issue of cultural adaptation is essential. Contrary to the previous example, the dubbing of an American animated sitcom «The Simpsons» can serve as a great example of high-quality localization. Let us take a look at a brief monologue of one of the main characters from the sixth episode of the first season:

Example 2. (Skript) *Lisa Simpson: I'm wailing out for the homeless family living out of it's car. The Iowa farmer whose land has been taken away by unfeeling bureaucrats. The West Virginia coal miner, coughing up…*

The Ukrainian adaptation reads: «Я плачу за безпритульною сім'єю, що живе у машині. За бідним селянином, в якого олігархи відібрали землю. За донецьким шахтарем, який кашляє…». In this case, American cultural references were replaced by Ukrainian equivalents in order to make the audience perceive the narrative closer to their environment, allowing them to relate to the characters more.

In the light of these considerations, in the age of globalization dubbing is extremely important, as it fosters interlingual communication. Its fundamental principles are equivalence and adequacy which imply the need for content adaptation. Localization is not merely a technical, but a complex creative process of converting content to the audience's needs and both cultural and linguistic environment. The covered examples make it possible to identify both potential issues that might lead to the loss of meaning and factors that not only preserve the semantics but also make the situation relatable to the viewers.

Література:

1. Павельєва А. К. Дубляж як вид перекладу аудіовізуальних текстів. // *Збірник матеріалів 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів, та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».* М. Полтава, 14-23 трав., 2024 р. Т. 1. С. 287-288.

2. Nicolae, C. On audiovisual translation: Dubbing. *Romanian Journal of English Studies.* 2018. Vol. 15, No 1. P. 51-58.

Телицин С. С.

Лексико-стилістичні особливості перекладу англомовної авіаційної термінології українською мовою

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

В умовах повномасштабного вторгнення має місце постійне спілкування та взаємодія між українськими та американськими, а також європейськими військовими. Однією з найважливіших тем в сучасному військовому та інформаційному дискурсі є обмін між Україною та іншими державами військових ресурсів, у тому числі авіаційних. У зв'язку з важливістю даної теми, при перекладі інформаційних матеріалів актуальними є проблеми перекладу англомовної авіаційної термінології. Перекладач мусить бути ознайомлений з лексико-стилістичними особливостями перекладу текстів, а також з перекладацькими трансформаціями які можуть бути потрібні при роботі з текстами, що містять авіаційну термінологію

Вибір доречної перекладацької трансформації є однією з найголовніших задач для перекладача, що працює з текстами будь-якої галузі. Особливо це стосується перенесення мовою перекладу лексичних одиниць оригінального тексту.

Перекладацькі трансформації – це ті чи інші зміни лексичних елементів мови оригіналу з метою адекватного передавання їх особливостей із урахуванням особливостей мови перекладу. Виділимо основні типи лексичних перекладацьких трансформацій.

1. Конкретизація значення слів. Це вид трансформації, в рамках якого термін ширшої семантики з оригінального тексту замінюється терміном вужчої семантики. (The reason we couldn't get to the base was *the failure* of the engine – Причиною, чому ми не змогли дістатися бази, була *поломка* двигуна.)
2. Генералізація значення слів. Суть цього виду трансформації в заміні слова чи словосполучення оригінального тексту з більш вузьким значенням на слово чи словосполучення в мові перекладу з більш широким значенням.

(The pilot checked the response of the *ailerons* before takeoff – Пілот перевірив роботу *керуючих поверхонь* перед зльотом)

3. Додавання слів. Це вид трансформації, за якого при перекладі вводяться лексичні елементи, що відсутні в оригінальному тексті. (*The members* who haven't come today are still *invited*. – *Члени організації* що не змогли сьогодні прийти, все одно *запрошені на гру*.)
4. Вилучення слів. Це виправдане з точки зору адекватності перекладу усунення певних лексичних елементів оригінального тексту в процесі перекладу. (The aircraft requires new *maintenance procedures* after the accident. – Літак потребує нових *правил технічного обслуговування* після аварії.)
5. Трансформація транспозиції. Тип трансформації, за якого слово однієї частини мови в оригінальному тексті замінюється словом іншої частини мови в тексті перекладу. (The aircraft *successfully landed* despite the strong wind. – *Посадка* літака *була успішною*, незважаючи на сильний вітер.)
6. Перестановка слів. Тип лексичної трансформації в результаті якого лексичні елементи міняються місцями в процесі перенесення на мову перекладу (The mechanic found *the issue in the engine bay.* – Механік знайшов у *моторному відсіку проблему*) [1, с. 326-344].

Основними труднощами при перекладі текстів, що містять термінологію є лексичні та стилістичні особливості.

Попри легкість роботи з точки зору стилістичного наповнення тексту, труднощі при роботі з науково-технічними і галузевими матеріалами все ж існують. Перекладач таких матеріалів зобов'язаний бути обізнаним у галузі авіабудування і структурного влаштування авіакомпаній, а також знати пов'язану англомовну термінологію.

Окрім того перекладач має добре володіти українською літературною мовою загалом, а також знати українську авіаційну термінологію для точної і адекватної передачі інформації з оригінального тексту без втрати змісту і без викривлень будь-якого роду [2, с. 6].

Розглядаючи переклад авіаційних термінів необхідно виділити ряд основних принципів перекладу, що мають величезне значення для забезпечення ефективної комунікації, дотримання безпеки на всіх можливих рівнях авіаційної галузі.

Виділимо наступні принципи:

- Точність
- Відповідність контексту
- Збереження термінологічної однозначності

Точність – це один з найбільш базових принципів перекладу термінів в авіації. Авіація є складною технічною сферою, а тому потребує максимально точного відтворення понять, що включають як специфічні технічні найменування та інструкції, так і більш загальні, операційні терміни.

Принцип відповідності контексту є ще одним важливим принципом, який визначає процес перекладу термінології в авіаційній галузі. У процесі комунікації в рамках авіаційної галузі кожен термін має можливість набувати унікального значення в залежності від етапу польоту, або будь-якого іншого процесу. Контекстуальне тлумачення термінів має величезне значення.

Принцип збереження термінологічної однозначності є ще одним принципом, що мусить забезпечувати максимальну надійність та доцільність перекладу авіаційних термінів.

Однозначність завжди є однією з найкритичніших умов для будь-якого фахівця в авіаційній галузі. Справа у тому, що багатозначність, варіативність, велика кількість способів якими можна перекласти той чи інший термін можуть призвести до недоречної, а іноді й небезпечної плутанини у ситуаціях, де потрібна швидка та точна реакція.

У рамках цього принципу фахівці з перекладу мають враховувати встановлену термінологічну базу, щоб уникати створення різних недоречних відвітвленнь [3, с. 23-25].

Таким чином ми можемо зробити висновок, що переклад авіаційних термінів має ряд труднощів та особливостей, що потребують від перекладача

достатньо глибоких знань, занурення в тему і контекст і вміння працювати з перекладацькими трансформаціями.

Література:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова Книга, 2018. 326-344 с.
2. Ковтун О.В. Особливості перекладу англійських авіаційних термінів українською мовою. Київ: Національний авіаційний університет, 2010, 6 с.
3. Панов І. В. Особливості перекладу англомовних термінів громадської авіації українською мовою. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024, 23-25 с.

Тимченко С.В.

Особливості перекладу німецьких термінологічних композитів у галузі хімії

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Німецька мова вирізняється високою продуктивністю словоскладання, що зумовлює активне використання композитів у різних галузях, зокрема в хімії. Завдяки цьому німецькі терміни здатні точно відображати наукові поняття, забезпечуючи їхню структурну та ієрархічну організацію.

Термінологічні композити у хімії виступають не лише мовними одиницями, а й концептуальними моделями, які відображають логіку побудови знань. Хімічні тексти належать до наукового дискурсу, основною метою якого є передача спеціалізованих знань. Для них характерні точність, логічність, термінологічна насиченість і посилання на експериментальні дані. Залежно від адресата виокремлюють академічний, навчально-науковий і науково-популярний підвиди дискурсу. Усі вони спрямовані на систематизацію знань, але відрізняються рівнем спеціалізації та складністю викладу. У німецькій хімічній терміносистемі композити позначають речовини, процеси та явища,

демонструючи чіткі семантичні зв’язки між компонентами. Наприклад**,** *Kohlenwasserstoffverbindung («сполука вуглеводню»)* складається з трьох терміноелементів, що передають родо-видові відношення.

Складність перекладу таких одиниць зумовлена багатокомпонентністю та специфікою німецьких словотвірних моделей, які не завжди мають українські відповідники. Важливо визначити смислові відношення між компонентами композита. Основні їх типи подано в Таблиці 1.

Смислові відношення між композитами

Тип відношень	**Приклад (нім.)**	**Переклад (укр.)**	**Характер зв’язку**
Родо-видові	*Kohlenstoffatom*	атом вуглецю	базове поняття конкретизується видом
Атрибутивні	*Schwefelsäurelösung*	розчин сірчаної кислоти	один елемент виконує функцію ознаки
Об’єктно-дієслівні	*Wasserstoffbindung*	водневий зв’язок	другий компонент вказує на дію чи процес
Комплексні	*Natriumchloridkristallgitter*	кристалічна ґратка хлориду натрію	багаторівнева структура з кількома уточненнями

У перекладознавчій практиці найчастіше застосовують три основні способи передачі німецьких термінологічних композитів: калькування, описовий переклад та використання усталених українських терміноелементів. Вибір методу залежить від структури композита, його семантики та традицій української хімічної терміносистеми.

Калькування є доцільним, коли німецька й українська мови мають подібні словотвірні моделі. Наприклад**,** *Schwefelsäurelösung* перекладається як «розчин

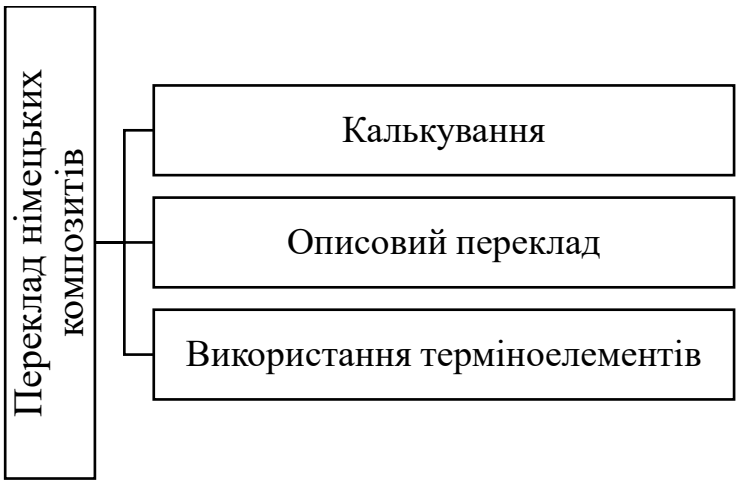
сірчаної кислоти», зберігаючи як структуру, так і смислові зв’язки між компонентами [4, с. 12].

Якщо буквальне калькування створює громіздку або неприродну конструкцію, використовують описовий переклад. Так, *Natriumchloridkristallgitter* доцільно передати як «*ґратчаста структура, утворена кристалами хлориду натрію*». Хоча переклад менш лаконічний, він точніше відтворює зміст.

Третій спосіб — застосування усталених термінів, що відповідають міжнародним стандартам. Наприклад, *Wasserstoffperoxid* перекладають як «*перекис водню*» або «*пероксид гідрогену*». Використання таких відповідників сприяє стандартизації терміносистеми [1, с. 35–46].

Процес перекладу потребує врахування не лише семантики, а й прагматичних чинників: термін має бути точним, лаконічним і придатним для наукової комунікації. Надмірне калькування чи невиправдана адаптація можуть знизити зрозумілість і практичну цінність перекладу.

Рисунок 1. Способи перекладу німецьких термінологічних композитів

Переклад німецьких хімічних композитів є багатовекторним процесом, що потребує глибокого знання мовних структур, хімічної номенклатури та наукового стилю [2, с. 44]. Найбільші труднощі виникають під час перекладу багатокомпонентних слів, які можуть поєднувати три і більше терміноелементів.

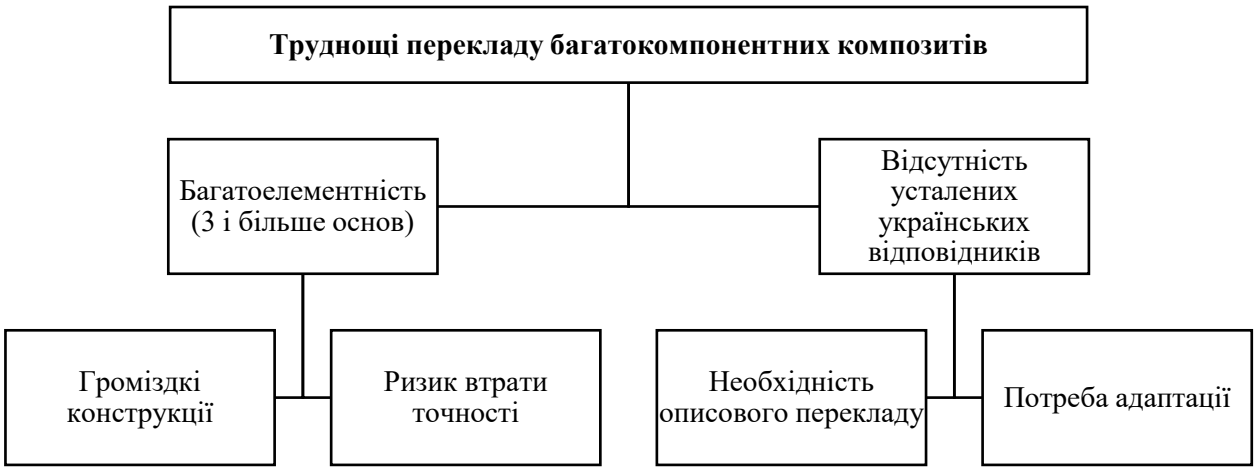
Такі структури відображають складну ієрархію хімічних понять і часто не мають усталених українських відповідників.

Наприклад, термін *Natriumchloridkristallgitter* (Natrium — натрій, Chlorid — хлорид, Kristall — кристал, Gitter — ґратка) доцільно перекладати як «*кристалічна ґратка хлориду натрію*», а не «ґратка кристалу хлориду натрію», щоб уникнути громіздкості та неточності.

Із зростанням кількості компонентів підвищується ризик створення незручних для сприйняття конструкцій, тому перекладач застосовує калькування, описовий переклад або адаптацію залежно від контексту [7].

Неправильне тлумачення елементів, наприклад *Verbindung* як «з*в'язок*» замість «сполука», може спричинити спотворення змісту.

Для зручності труднощі перекладу багатокомпонентних композитів можна представити у вигляді схеми у Рисунку 2.

Переклад багатокомпонентних німецьких хімічних композитів є складним процесом, що потребує лінгвістичної та фахової компетентності [6]. Хімічна термінологія німецької мови відзначається високою словотвірною продуктивністю завдяки активному використанню композитів, які точно відображають зміст і структуру понять.

Основні труднощі перекладу пов'язані з багатокомпонентністю термінів та відсутністю усталених українських відповідників. Перекладач повинен аналізувати семантичну структуру слова й обирати оптимальну стратегію:

калькування, описовий переклад або використання українських терміноелементів.

Якість перекладу залежить від знання хімічної номенклатури та вміння дотримуватися термінологічної точності. Успішний переклад забезпечує адекватну передачу змісту й сприяє розвитку української наукової термінології.

Література:

1. Германович Г. О. *Медичні терміни зі соматичними компонентами в сучасній українській мові.* Львів : [б.в.], 2021. 319 с.

2. Гура Н П. Структурно-типологічні особливості німецьких композитів та їхній переклад (на матеріалі комп'ютерної лексики). *Науковий вісник.* 2017. № 1. С. 33–44.

3. Дорофеєва М. С. Синергетика перекладу спеціальних текстів (німецько-український напрямок) : кваліфікаційна наукова праця. Київ, 2017. 142 с.

4. Самборський С. В. Особливості німецьких композитів у галузі комп'ютерної термінології та способи їхнього перекладу українською. *Наукові записки ДонНУ. Серія: Філологія*. 2020. С.1–12.URL: https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/9653/9582

5. Feine A. Wortbildung mit exogenen Einheiten. *Glottodidactica.* Tom 32, 2016. Nr. 2. URL: https://doi.org/10.14746/gl.2006.32.02

6. Haller L. Terminologiearbeit im Bereich der Pharmazie mit Schwerpunkt Generika und Biosimilars : Masterarbeit, Universität Wien. *Wien : Universität Wien*, 2020. URL: https://utheses.univie.ac.at/detail/29742

7. Lechleiter H. Die Fachsprache der Chemie : Theorie, Praxis und Didaktik. URL: https://doras.dcu.ie/18006/1/HEINZ_Lchleiter_20130115142331.pdf

Ткачова О. А.

Переклад англійських енергетичних термінів. Структура англійського енергетичного терміну та класифікація енергетичної термінології

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Електроенергетична термінологія є важливою складовою наукового дослідження, що вимагає комплексного аналізу словотвірних процесів та розвитку термінів у цій галузі. Упорядкування та нормалізація термінологічної підсистеми є ключовими для її подальшого збагачення, що підкреслює необхідність вивчення специфіки терміносистеми електроенергетики. Актуальність дослідження термінологічних словосполучень у електроенергетиці зумовлена їх недостатнім вивченням, незважаючи на зусилля відомих мовознавців, таких як В. Карабан, Т. Кияк та інші. Це підкреслює важливість систематизації та аналізу термінів, що може сприяти кращому розумінню та використанню термінології в цій спеціалізованій галузі.

Метою даної статті є аналіз структури енергетичних термінів. Тематична класифікація термінології електроенергетики є ключовим аспектом для лінгвістичного аналізу, оскільки вона відображає системний характер мови.

Аналіз енергетичної термінології показав, що часто при прочитанні енергетичної літератури, можна знайти використання специфічної енергетичної термінології поряд з іншими галузями життєдіяльності. Наприклад, уривок «Важливою особливістю сонячної енергетики є її здатність до значного економічного впливу на конкретні міста та населені пункти. Це виражається у капіталовкладеннях на місцевому рівні і створенні робочих місць на тривалий термін у високотехнологічній галузі промисловості, що швидко розвивається.» поєднує в собі економічні, екологічні, технічні та енергетичні аспекти (терміни *capital investment – капіталовкладення, economic impact – економічний вплив*), оскільки енергетика тісно пов’язана з цими галузями. Також, у тексті статті «**А**

low energy demand scenario for meeting the 1.5□°C target and sustainable development goals without negative emission technologies» на сайті nature.com обговорюється досягнення економічно сталого розвитку та зменшення потреб у споживанні електроенергії, і з самої статті, як і з назви, видно, що мова буде не стільки про споживання енергії, скільки про економічні, кліматичні, демографічні аспекти такого споживання, а також різні технології. Зокрема, у статті маємо терміни «*energy supply, everrising energy demand, low energy demand, energy intensity, global final energy demand, energy use, global energetic system*». Стаття **Jarmo S Kikstra et al 2021 Environ. Res. Lett. 16 095006** - Decent living gaps and energy needs around the world – аналізує потреби в світовій енергії, достатній, щоб забезпечити гідний рівень життя. В ній зустрічаються такі терміни: *energy needs, annual energy requirements, the per-capita energy requirement, transport energy, increase in energy provision, sustainable development in energy terms* (сталий розвиток енергоспоживання), *distinguishing energy for affluence from energy for decent living* (розмежування енергії для багатства та енергії для гідного рівня життя). Отже, термінологія енергетики глибоко вкорінена в значущі аспекти людського життя.

Багато українських і зарубіжних авторів у книгах, присвячених світовій енергетиці, не просто описують технології створення турбін та розробки атомних реакторів, а й детально розповідають про роль та розвиток енергетики в контексті географії, промисловості, історії людства (від перших стихійних знарядь праці, побутових умов, до транспортного палива та світового ринку енергетики), що робить останню важливим предметом дослідження багатьох інших галузей наук.

Енергетична термінологія поділяється на окремі групи за різними ознаками.

1) Існують групи термінів, що різняться тематичною ознакою, а саме: терміни у галузі електроніки (*automated systems, smart house, PVC-pipe, key-pad*), електротехніки (*AC contactor, low-voltage complete device, shock-circuit current, stabilizer, transformer*), ядерної енергетики (*neutrons, nuclear energy, reactor, fuel,*

fission, atom, radionuclids), відновлювальної енергетики (*renewable energy, green movement, biomass, geothermal energy, photovoltaic cell, kinetic energy, sustainable technology*), гідроенергетики (*hydro power, dam, earth-friendly technology, consistent flow, hydroelectricity, fumes, waterwheels, turbine-generator, reservoir, penstock, blades, water intake*), сонячної та теплової енергії (s*olar energy, solar cell, naturally reproduced, solar panel, solar-powered cars, solar power station, fluids, combustion, thermodinamics*), вітрової та енергетики океану (*wind energy, windmills, atmospheric pressure, wind measuring, wind electric turbine, wind power plant, ocean energy, hydrosphere*), енергія палива (*fossil fuel energy, coal, oil, natural gas, coal-fired power plant, charcoal*) тощо.

2) Традиційна класифікація енергетичних термінів за структурою поділяє терміни на прості (однокомпонентні) та складні (дво- та багатокомпонентні термінологічні сполуки). Прості терміни складаються з одного слова і можуть виникати шляхом словотвору (*allocation*), основоскладання (*biomass*), абревіації, а також, зокрема, через адаптацію або запозичення з інших мов (*amplifier* – підсилювач, *accident* – аварія, *decay* - розпад). Вони є базовими одиницями, які часто використовуються для створення складніших термінологічних сполучень, що відображають специфічні поняття в енергетиці.

Складні терміни, на відміну від простих, є багатокомпонентними термінологічними сполуками, і їхнє застосування необхідне для точного опису технічних процесів та характеристик (*automatic control systems* - автоматичні системи регулювання, *steam generator – паровий котел).* Вони становлять значну більшість англійської термінології галузі енергетики. Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Аналітичний етап передбачає розбиття на компоненти і їхній окремий переклад (наприклад, **built-in memory**: *built-in* – вбудований, *memory* - пам'ять – вбудована пам'ять). Для правильного перекладу слід правильно визначити компоненти складного терміну, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення (наприклад, **brushless DC motor driver**: *brushless* – безщітковий, *dc* - постійний струм, *motor driver* – електродвигун – безщітковий

електричний двигун постійного струму; **cable network laying:** *cable network* – кабельна мережа, *laying* – прокладка – прокладка кабельної мережі). [4, с. 88]

Аналіз енергетичної термінології дав змогу виявити, що багато термінів є складними вузькоспеціалізованими одиницями, що становлять певні труднощі для перекладача (зокрема, складні терміни-моделі N1+N2 (іменник+іменник), що часто зустрічаються в енергетиці (*energy use* – використання енергії, *energy performance* – рівень досягнутої енергоефективності, *energy efficiency* – енергоефективність*,, energy waste* – енергоматеріали, *energy consumption* – споживання енергії, *energy balance* - енергетичний баланс*)*. Відтворюючи терміни вищезазначеної моделі, перекладач має бути обізнаним із основними способами і правилами їх відтворення.

Окремої уваги заслуговують абревіатури та скорочення, що зазвичай є акронімами: *AV* – аудіо-візуальний, *ANSI* – Американський інститут національних стандартів, RGB signal – червноно-зелено-блакитний сигнал, *BLDC* – сервоуправління за допомогою безщіткового електродвигуна постійного струму, *CD* – компакт-диск, *DAC* – цифрово-аналоговий перетворювач, *CPU* – центральний процесор, *FM* (frequency modulation) – *ЧМ* (частотна модуляція).

В англійській енергетичній літературі спостерігається тенденція до скорочення термінів, тоді як українська мова значно відстає у кількості скорочень, що створює додаткові труднощі. Для перекладу базових англомовних абревіатур часто використовують, зокрема: запозичення (*AVR* – Automatic Voltage Regulator – автоматичний регулятор напруги), транскодування (*DAE*– Differential-algebraic equation – диференціально-алгебраїчне рівняння), еквівалентний переклад (*POD* – Power Oscillation Damper – заслінка коливань потужності), створення нового скорочення (*FM* (frequency modulation) – ЧМ (частотна модуляція) та описовий переклад (*VSC*– перетворювач напруги). [2, 95]

3) Залежно від спеціалізації значення терміни можна поділити на загальнонаукові (до яких відносяться і загальні технічні терміни широкого спектру: *device, method, theory, hydraulic, quantity*), міждисциплінарні (*installation, insulation, inductive*) та вузькоспеціалізовані (*intake, settling tank,*

forebay, trash rack, penstock, transformer). Остання група представляє особливий інтерес через термінологічну омонімію. [3, 192]

Переклад термінології вимагає використання прямих та непрямих способів перекладу для досягнення точності та однозначності значень. Однак досягнення такої однозначності у науковому лексиконі ускладнено граматичними та синтаксичними відмінностями між мовами, що потребує адаптації структур. Полісемія, тобто наявність у слова кількох значень, також ускладнює процес перекладу. Енергетична лексика в українській мові часто втрачає свою спеціалізованість, переходячи у загальновживану мову, що ускладнює переклад термінів. Це призводить до проблем, таких як відсутність точних відповідників для нових технологічних термінів, що підкреслює мовні бар'єри між науковою та розмовною мовами.

Переклад енергетичних однослівних та багатокомпонентних термінів вимагає здебільшого використання методів калькування, описового перекладу або створення нових термінів.

Зокрема, при перекладі енергетичних термінів можуть використовуватися такі перекладацькі трансформації [4, 12]:

- Запозичення – використання оригінального терміну без змін, що дозволяє заповнити пробіл металінгвістичного характеру, коли немає точного аналога в мові перекладу (наприклад, терміни, які є міжнародними стандартами, типу "*photovoltaic*" - фотогальванічний, або стандартними одиницями вимірювання, як от система СІ).
- Калькування – запозичення з іноземної мови тієї чи іншої синтагми і буквальний переклад елементів, які її складають що дозволяє зберегти форму та зміст оригіналу (наприклад, "*solar panels*" - сонячні панелі").
- Дослівний переклад або переклад "слово у слово" – відтворення конструкції оригіналу без будь-яких змін та суттєвої зміни порядку слів у реченні, якщо це можливо, та перенесення слова в цільову мову зі створенням правильного ідіоматичного тексту, коли зберігаються обов’язкові мовні норми [1, 132] (наприклад, "*energy efficiency*" - енергетична ефективність) .

- Транспозиція – граматична трансформація, що полягає в заміні однієї частини мови іншою без втрати змісту та за-для збереження смислової точності (наприклад, англійське "*energy consumption*" може бути перекладено як "споживання енергії" замість "енергетичне споживання").
- Модуляція – смислова трансформація, варіювання змісту повідомлення через зміну точки зору або категорії перекладу для адекватності сприйняття (наприклад, "*energy saving*" може бути перекладено як "ощадливе використання енергії", оскільки дослівний переклад «енергетичне зберігання» в даному випадку суперечить "духу" мови перекладу).
- Еквіваленція – використання терміну або виразу, який у мові перекладу має таке ж значення, як і оригінальний термін, навіть якщо форма дещо змінена і можуть використовуватись різні структурні засоби (наприклад, "*power outage*" - "відключення електрики"). В енергетичній термінології є чимало стійких еквівалентів, які стали майже ідіоматичними виразами через часте використання в професійних текстах, технічних звітах, наукових документах, технічних описах, технологічних стандартах енергетичного сектору, енерго-кліматичних дискусіях та наукових статтях**:** "*renewable energy*" **-** відновлювальна енергетика, відновлювані джерела енергії**;** "*energy transition*" **–** енергетичний перехід**,** «*peak load*» **–** пікове навантаження, пік навантаження; "*electric vehicle*"**–** електричний транспортний засіб, "*clean energy*" **–** чиста енергетика тощо**.**
- Адаптація – пристосування терміну чи виразу до реалій мови перекладу, коли прямий переклад не є можливим або доречним через відсутність того, про що йде мова, у мові перекладу (наприклад, "*fuel cell*" перекладається як "паливний елемент", використовується менш поширене значення слова *cell* як елемента, а не клітини.)
- До вищезазначених перекладацьких трансформацій варто додати також прийом транскодування (транслітерація і транскрибування), що застосовується до лексичних одиниць, які є інтернаціональними і переважно утворені від кореневих морфем й афіксів латинського і грецького походження. При транскрибуванні форма слова повністю асимілюється мовою перекладу

(*visbreaking* – вісбрекінг), а при транслітерації – лише його частина (*alckylation* – алкілування) [2, 95].

Таким чином, було згадано найпоширеніші групи енергетичної термінології в англійській мові, перелічено основні лексико-граматичні трансформації при перекладі термінів. Енергетична термінологія часто використовується у текстах близької, але не суто енергетичної тематики. Під час дослідження теми було розглянуто процедури прямого і непрямого перекладу, а також коротко описано структуру енергетичних термінів та їхній переклад, а також переклад абревіатур. Було згадано явище полісемії, яке перешкоджає точності та однозначності терміну в науковій термінології. Це дослідження може мати цінність для систематизації англійської енергетичної термінології, комплексного аналізу структури англійських енергетичних термінів, а також для навчання та підготовки майбутніх перекладачів.

Література:

1. Гребенюк В. Особливості адекватного перекладу науково- технічних текстів. *Наукові записки*. 2012. № 12. С. 132–134.

2. Круглій О. Р., Черняк О. П. Основні особливості перекладу термінів із англійської мови на українську (на прикладі галузі атомної енергетики). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Філологія»*. 2021. Т. 80, № 12. С. 93–95. URL: https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3360/3066 (дата звернення: 14.10.2025).

3. Рудницька Т. Г. Особливості перекладу складних технічних термінів у галузі інформаційних технологій / Т. Г. Рудницька, А. А. Слободянюк ; *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер: Філологічні науки* (мовознавство). 2018. № 9. С. 191-194.

4. Хацер Г. О. Особливості перекладу термінів-словосполучень- та складних термінів (на прикладі текстів банківських звітів). *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності "Львівський філологічний часопис*". 2017. Т. 1. С. 86–89.

5. Шатова М. В. Перекладацькі трансформації при перекладі власних назв та реалій з китайської мови українською : курсова робота. Київ, 2023. 45 с.

6. Marklund Å. Translation of Technical Terms: a Study of Translation Strategies When Translating Terminology in the Field of Hydropower Generation : Independent student thesis. 2011. 22 p. URL: https://scispace.com/pdf/translation-of-technical-terms-a-study-of-translation-4db8w8pyrt.pdf (Date of access: 24.07.2025).

Список бібліографічних джерел:

- Голікова О. М. Переклад термінології у галузі електроніки, електротехніки та енергетики з англійської на українську мову : навч. посібник / О. М. Голікова, В. М. Мирошниченко, С. О. Царьова ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : НТУ "ХПІ", 2011. 204 с. – На англ. та укр. мовах.
- A low energy demand scenario for meeting the 1.5 °C target and sustainable development goals without negative emission technologies. www.nature.com. URL: https://www.nature.com/articles/s41560-018-0172-6.epdf?author_access_token=e7XmUN762wFZHVQRnhKBidRgN0jAjWel9jnR3ZoTv0PQDdUB8ux6MZx8X2nROb9RF2LE-Y6myg4HVyBanARY6EQ9bz30zUmU7pxPTouRNw4fZGaQNra3eo6EwazmOqAvNO8vI5mCAjE_x3gxLF12Qg== (date of access: 14.10.2025).
- Jarmo S Kikstra et al 2021 Environ. Res. Lett. 16 095006

Тонка В. О.

Особливості англо-українського перекладу термінології у галузі інформатики та комп'ютерної техніки

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Щорічно в англійську мову додається приблизно від 800 до 1 000 нових слів, значна частина яких пов'язана з IT-сферою. Відсутність усталених українських відповідників для багатьох з цих термінів ускладнює процес перекладу та адаптації. Швидкий темп оновлення лексики в IT-секторі вимагає

від перекладачів не лише оперативного реагування на появу неологізмів, але й глибокого розуміння контексту їх використання. Наприклад, деякі англійські терміни можуть мати кілька значень залежно від контексту, що створює додаткові труднощі при виборі відповідного українського еквівалента. Крім того, середня довжина українських слів (7,9 символів) перевищує середню довжину англійських слів (5,2 символів), що може призводити до збільшення обсягу тексту при перекладі та вимагати додаткової адаптації для зручності читання. [3]

Проблематика перекладу англо-української термінології у галузі інформатики та комп'ютерної техніки неодноразово ставала предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених, які зробили значний внесок у розвиток сучасного термінознавства та теорії перекладу. Зокрема, слід відзначити праці В. І. Карабана, О. Д. Пономаріва, А. Г. Луньової [1–3], а також зарубіжних дослідників J. C. Sager, R. Temmerman, L. Bowker [5–7] та інших. Їхні наукові розвідки присвячені питанням перекладу та уніфікації термінів, класифікації й способам творення спеціальної лексики, а також пошуку оптимальних стратегій відтворення комп'ютерних і лінгвістичних понять українською мовою.

У лінгвістиці термін трактується як слово або словосполучення з чітким значенням у межах певної галузі знань. За визначенням О. Д. Пономаріва, термін — це одиниця термінологічної системи, що історично сформувалася та виконує номінативну, когнітивну й комунікативну функції [2, с. 91]. Дослідники, зокрема Сейджер, Боукер і Теммерман, підкреслюють динамічний характер термінів, адже їх значення змінюється разом із розвитком наукових понять [5–7]. Значна частина термінів формується в англомовному середовищі, тому українські перекладачі часто стикаються з проблемами збереження семантичної точності, образності та термінологічної послідовності. До основних проблемних полів належать: розмежування полісемії й омонімії, передача термінів-словосполучень, переклад метафоризованих одиниць і відтворення іншомовних реалій. Для подолання цих труднощів доцільно застосовувати поетапний

алгоритм перекладу ІТ-термінів, що включає: ідентифікацію термінологічних одиниць у тексті оригіналу, пошук відповідників у цільовій мові та проведення перекладацького аналізу з урахуванням лексичних і граматичних трансформацій.

Основні способи перекладу англомовних ІТ-термінів українською мовою охоплюють транскодування, калькування, описовий та еквівалентний переклад. [3] Транскодування передбачає передачу іншомовного терміна із збереженням його форми, найчастіше через транслітерацію або транскрипцію (наприклад, *decoder → «декодер»*, *provider → «провайдер»*), що дозволяє швидко адаптувати нові поняття, але водночас надмірне застосування цього способу може призводити до засмічення мови. Калькування, натомість, полягає у дослівному перекладі структурних компонентів терміна, що забезпечує природність у мовному середовищі: *load balancing algorithm → алгоритм балансування навантаження*, *data loss prevention → запобігання втраті даних*. У тих випадках, коли калькування або транскодування не дають змоги передати зміст, застосовується описовий переклад, який розкриває значення терміна через пояснення, як у прикладах *phishing → шахрайство з використанням підроблених електронних повідомлень* чи *sandboxing → ізоляція програмного середовища для безпечного тестування*. Найбільш оптимальним варіантом залишається еквівалентний переклад, заснований на використанні усталених відповідників — *Markup → верстка*, *Firmware → прошивка*, *Connector → роз'єм*.

У процесі аналізу перекладу англомовних термінів ІТ-сфери було встановлено, що значна частина з них є односкладовими, але багатозначними. Наприклад, термін *bug* може означати як «програмну помилку», так і «апаратний дефект» чи навіть «шпигунський пристрій», що робить необхідним ретельний контекстуальний аналіз. Не менш складним виявився переклад багатокомпонентних термінів, у яких англійська структура вимагає перебудови під час передачі українською. Так, конструкція *Object-Oriented Programming Language* відтворюється як *«мова об'єктно-орієнтованого програмування»*, де порядок компонентів змінюється відповідно до синтаксичних норм української

мови. Окрему групу становлять абревіатури та акроніми, переклад яких залежить від рівня обізнаності цільової аудиторії. Наприклад, *RAM* може передаватися як *«оперативна пам'ять»* або залишатися у формі *RAM*, тоді як *AI* усталено перекладається як *«штучний інтелект»*. У випадках, коли скорочення має кілька значень (*DSL*, *IDE*, *ML*), перекладач повинен орієнтуватися на контекст і жанрову специфіку тексту.

Переклад термінів у сфері інформаційних технологій багато в чому визначається типом джерела та його функціональним стилем. У технічних інструкціях пріоритет надається лаконічності, однозначності та відповідності стандартам (*eject the external drive → вийняти зовнішній диск*), тоді як локалізація інтерфейсів орієнтується на зручність і природність для користувача (*connection timeout → час очікування вичерпано*). У рекламних текстах переклад має креативний характер (*next-generation cloud-based security → хмарна безпека нового покоління*), а в академічних — точність і нейтральність вислову.

Окрему складність становлять професіоналізми, жаргонізми та неологізми, що відзначаються експресивністю й іронічним забарвленням, як-от *spaghetti code*, *n00b*, *deepfake*, переклад яких потребує особливої виваженості, аби зберегти і зміст, і стилістичний колорит: *spaghetti code → «лапшовий код», deepfake → «дипфейк»*. Найчастіше застосовуються транскрипція, калькування та описовий переклад залежно від рівня усталеності терміна. Переклад таких новітніх лексичних утворень, як *enshittification*, *algospeak* чи *speedrun*, наочно показує, що робота з технологічними неологізмами виходить далеко за межі звичайної мовної точності: тут ідеться про необхідність відчути культурний контекст, зрозуміти дух цифрової епохи, у якій ці слова народжуються та миттєво входять у професійний ужиток.

Переклад нерідко виходить за межі простого добору відповідників — він вимагає творчого застосування лексичних трансформацій, що допомагають уписати багатозначні чи абстрактні терміни у логіку та структуру цільової мови. У процесі роботи найчастіше поєднуються такі прийоми, як конкретизація, генералізація, контекстуальна заміна, семантичний розвиток, антонімічний

переклад і компенсація [1]._Конкретизація дає змогу звузити значення терміна відповідно до контексту, наприклад: *handle → «обробляти запити», assets → «дані та корпоративні системи».* Генералізація, навпаки, спрощує сприйняття через узагальнення понять *(VPN gateway → «мережеве обладнання»)*, тоді як контекстуальна заміна забезпечує природність звучання *(drag and drop → «перетягніть»)*. Семантичний розвиток допомагає логічно розгорнути зміст *(throttles → «обмежує використання мережі»)*, антонімічний переклад — уникнути надмірного заперечення *(not unavailable → «доступний»)*, а компенсація — зберегти стилістичні або прагматичні відтінки, що губляться при буквальному перекладі *(in just a few easy steps → «швидко й без зусиль»).*

Граматичні трансформації працюють із формальною структурою речень: порядком слів, числами, часами, способами та синтаксисом, і часто поєднуються з лексичними змінами. До поширених прийомів належать перестановка, опущення, додавання та перебудова синтаксису [1]. Перестановка адаптує порядок слів до природного для української мови *(By default… → «Якщо не вказано інше…»)*, опущення усуває надлишкові елементи без втрати змісту *(you will be able… → «можна використовувати»)*, а додавання експліцитно передає прихований зміст оригіналу *(must be isolated → «щоб транзакції виконувалися ізольовано»)*. Перебудова синтаксичної структури забезпечує логічну ієрархію інформації та відповідність жанровим нормам *(which was released last week → «випущене минулого тижня»)*, а заміна пасиву на актив робить текст більш конкретним і зручним для сприйняття користувачем *(Backups are scheduled automatically → «Система автоматично планує резервне копіювання»)*.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що переклад англо-української ІТ-термінології — це не просто технічна операція зі словниками, а складний і багатовимірний процес, у якому кожен термін вимагає уважного занурення в контекст і тонкощі мови. Багатозначність слів, стрімке оновлення професійної лексики, поява неологізмів і жаргонізмів підштовхують до того, щоб застосовувати не лише стандартні трансформації, а й творчий підхід, який поєднує точність, культурну адекватність і стилістичну чутливість. У такому

перекладі важливі не тільки правильні відповідники, а й відчуття ритму мови, логіки побудови речення та збереження читабельності тексту.

Література

1) Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.

2) Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української літературної мови. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2000. 276 с.

3) Луньова А. Г. Особливості та стратегії перекладу термінів ІТ-сфери: пояснювальна записка до дипломної роботи магістра; наук. керівник К. В. Тарасенко; Запоріжжя: Нац. ун-т «Запоріз. політехніка», каф. теорії та практики перекладу, 2020. с. 137

4) Шилінська І. Способи термінотворення галузі «Інформаційні технології». Південний архів: зб. наук. пр. Серія: Філологічні науки. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет). Вип. 78, 2019. С. 89–92.

5) Sager, J. C. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam | Philadelphia: John Benjamins, 1990. 255 p.

6) Bowker, L. Variant Terminology: Frivolity or Necessity. Liège: Université de Liège, 1998. P. 487–496.

7) Temmerman, R. Questioning the Univocity Ideal. The Difference Between Socio-cognitive Terminology and Traditional Terminology. Hermes. № 18, 1997. P. 51–90.

Хадід Х.А

Роль метафори в офіційно-ділових текстах: аналіз німецьких спеціалізованих текстів

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

У сучасній лінгвістиці спостерігається поступовий зсув інтересу від вивчення метафори як виключно стилістичного явища до комплексного аналізу її ролі в професійних дискурсах. Особливої уваги заслуговує медична сфера, де метафора стає ключовим інструментом формування термінології та забезпечення точності професійної комунікації. Актуальність дослідження зумовлена недостатньою вивченістю функціонування медичних метафор саме в офіційно-діловому дискурсі німецької мови, де вони виконують принципово інші функції порівняно з художніми чи публіцистичними текстами. Як показують диахронні дослідження, наприклад, аналіз метафор у німецьких медичних підручниках від середньовіччя до сучасності, метафори еволюціонували від образів балансу та війни до технічних концепцій, що відображає загальний прогрес медичної науки. Це підкреслює їхню роль не лише як лінгвістичного, але й когнітивного інструменту в спеціалізованих текстах.

Сучасна медична комунікація характеризується строгою стандартизацією та необхідністю точної передачі складних понять. У цьому контексті метафора перестає бути лише засобом художньої виразності, а перетворюється на важливий механізм категоризації та концептуалізації професійних знань. Дослідження ґрунтується на аналізі корпусу німецькомовних текстів, що включає медичні звіти, фармацевтичну документацію та нормативні стандарти, відібраних методом суцільної вибірки за період 2018-2024 років. Корпус охоплює понад 500 документів, де частота метафоричних термінів сягає 15-20% від загальної термінології, що свідчить про їхню інтеграцію в професійний дискурс.

Метафора в німецькомовному медичному дискурсі демонструє явище семантичної трансформації, коли образність поступово втрачається на користь точного термінологічного значення. Такі поняття як "Herzinfarkt" (серцевий напад) чи "Immunantwort" (імунна відповідь), хоч і мають метафоричне походження, у сучасній медичній документації функціонують як стандартизовані терміни з чітко визначеною семантикою. Цей процес відображає загальну тенденцію до раціоналізації медичного дискурсу, де на перший план виходить не образність, а точність та однозначність термінології. Наприклад, у диахронному плані, як зазначає Лазебна О. А., ранні метафори на кшталт "die natur mit der sucht krieget" (природа бореться з хворобою) еволюціонували до сучасних технічних образів, таких як "Informationsfehlverarbeitungen" (помилки обробки інформації), що інтегрують комп'ютерні концепції в медичну термінологію.

Особливістю німецької медичної термінології є активне використання детермінативних композитів як основного засобу метафоризації. Такі складені слова як "Wirkstofffreisetzung" (вивільнення діючої речовини) чи "Sicherheitsrahmen" (рамка безпеки) поєднують у собі технічну точність із когнітивною доступністю, дозволяючи компактно виражати складні медичні поняття. Ці лінгвістичні структури не лише виконують номінативну функцію, але й сприяють ефективній категоризації професійних знань, організуючи інформацію у зручні для сприйняття моделі. У офіційно-ділових текстах, таких як фармацевтичні протоколи, ці композити часто поєднуються з просторовими метафорами, посилюючи стандартизацію.

Аналіз сучасних медичних текстів свідчить про переважання технічних та просторових метафор, що відображає загальну тенденцію до технізації медичної термінології. Метафори на кшталт "Infektionskette" (ланцюг інфекції) чи "Tumorstaging" (стадіювання пухлини) не лише виконують номінативну функцію, але й структурують професійне мислення фахівців. Вони створюють зручні когнітивні моделі для розуміння складних біологічних процесів, трансформуючи абстрактні поняття у конкретні просторові образи. Додатково, у

спеціалізованих комунікаціях, як у превентивних текстах, просторові метафори еволюціонують до форм на кшталт "vor einem Berg mit Fragen" (перед горою питань), що полегшує передачу інформації навіть у напівофіційних контекстах.

Важливою характеристикою медичних метафор у офіційно-діловому дискурсі є їхня здатність до міждисциплінарної інтеграції. Терміни як "Pharmakokinetik" (фармакокінетика) успішно поєднують медичні та технічні концепції, забезпечуючи єдність професійного простору для фахівців різних спеціальностей. Ця інтегративна функція особливо важлива в умовах сучасної міждисциплінарної співпраці, коли ефективна комунікація між представниками різних професійних груп стає запорукою успішної діяльності. Наприклад, у медичних звітах метафори типу "Blutgefäß-Killer" (вбивця судин) інтегрують біологічні та механічні домени, сприяючи точній діагностиці.

Функціонування медичних метафор у професійному дискурсі можна розглядати як динамічний процес, що поєднує традиційні уявлення з сучасними науковими концепціями. Так, антропоморфні метафори типу "Krankheitsverlauf" (перебіг захворювання) зберігають свою актуальність, але наповнюються новим змістом у контексті сучасної медицини. Вони слугують містком між звичайним мовленнєвим досвідом і спеціалізованими знаннями, полегшуючи розуміння складних медичних явищ. Історично, як демонструють дослідження, такі метафори коріняться в середньовічних образах боротьби (наприклад, "Erhaltung des Lebens... ein unaufhörlicher Kampf" – збереження життя як безперервна боротьба), але в сучасних офіційних текстах вони стають інструментами когнітивної структуризації, впливаючи на етичні та психологічні аспекти медичної практики.

Проведене дослідження доводить, що медична метафора в німецькомовному офіційно-діловому дискурсі зазнає суттєвої функціональної трансформації. Втрачаючи свою експресивну складову, вона перетворюється на ефективний інструмент термінотворення, що забезпечує точність, стандартизацію та когнітивну доступність професійної комунікації. Крім того, метафори виконують евристичну роль, впливаючи на розвиток медичної теорії,

як у випадку з політичними метафорами, де тіло порівнюється з державою, а клітини – з громадянами.

Структурною основою цього процесу виступають детермінативні композити, які дозволяють створювати лаконічні та семантично точні термінологічні одиниці. Переважання технічних та просторових метафор свідчить про загальну тенденцію до раціоналізації медичного дискурсу, де на перший план виходить необхідність точної та однозначної передачі інформації.

Особливу значимість набуває здатність медичних метафор до міждисциплінарної інтеграції, що робить їх важливим інструментом у сучасній науковій комунікації. Вони не лише слугують для позначення конкретних понять, але й формують цілісну систему уявлень, необхідну для ефективної професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень можуть полягати у порівняльному аналізі метафорики в різних мовних культурах, вивченні еволюції медичних метафор у історичній перспективі, а також дослідженні особливостей їх функціонування в різних видах медичної документації. Крім того, варто розглянути вплив метафор на етичні аспекти медичної комунікації, наприклад, як війна-метафори можуть впливати на сприйняття пацієнтів у офіційних звітах.

Література:

1 Лазебна О. А. Метафора як засіб створення образності в художньому тексті *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія.* 2010. № 902. С. 167–172.

2 Хакхалова С. А. Метафора як категорія мови: структурно-семантичний аспект *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філологія.* 2010. № 25. С. 64–70.

3 Андреєв М. І. Термінотворення в німецькій мові: Метафоричні моделі *Мовознавчий вісник.* Чернівці: Чернівецький національний університет, 2012. № 15. С. 3–10.

4 Ковбасюк Л. А., Абрамова К. Метафори-композити в німецькомовних професійних текстах *Філологічні студії.* Луцьк: Східноєвропейський національний університет, 2018. № 10. С. 45–52.

Шантаренко В.В

Особливості перекладу англійських неологізмів у галузі штучного інтелекту

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Сучасна світова парадигма характеризується експоненційним зростанням технологічних інновацій, де провідною силою виступає штучний інтелект. Ця трансформативна технологія не просто оптимізує наявні процеси, а й реконфігурує фундаментальні засади економіки, соціальної взаємодії та наукового пізнання. Інтенсивна інкорпорація систем ШІ полягає від глибокого навчання «Deep Learning» в автономних транспортних засобах до генеративних моделей «Generative AI» у креативних індустріях – вимагає оперативної та адекватної лінгвістичної номінації нових концептів. Саме цей лінгвокреативний вибух у високоспеціалізованому IT-дискурсі формує актуальне дослідницьке поле. Проблема міжмовної комунікації в галузі ШІ є критичною. Несвоєчасний або неточний переклад ключових термінів, як-от «prompt engineering», «clanker», «AI washing» чи «hallucination», саме у контексті ШІ, може призвести до методологічних хиб у спільних R&D проєктах або суттєвих прогалин у навчальних програмах та технічній документації. Це гальмує глобальний технологічний трансфер та інтеграцію української IT-спільноти у світовий науковий простір.

Цифровізація та глобальна мережева взаємодія через Інтернет та соціальні мережі радикально прискорили процес неологізації. Сленг та жаргонізми, що виникають у вузьких професійних спільнотах на платформах на кшталт GitHub, Reddit (підрозділи саме MachineLearning) чи Discord (у серверах розробників), блискавично проникають у активний словник. Наприклад, терміни на кшталт

«finetuning» (доопрацювання моделі) чи «tokenizer» (токенізатор) часто поширюються у формі «мемів» або коротких пояснень до кодів, оминаючи традиційний шлях лексикографічної фіксації. Таким чином, мережевий дискурс виступає як первинне джерело та акселератор лінгвістичних інновацій, що ускладнює їх відстеження та стандартизацію перекладу.

Дослідження неологізмів як одиниць, що знаходяться на периферії лексичної системи, нерозривно пов'язане із критерієм новизни. Актуалізація слова у свідомості носія мови, за концепцією, виходить за межі суто хронології: «Осмислення нового слова мовцем і активація при цьому його попереднього мовного й енциклопедичного досвіду розглядається в рамках концепції нерозривності триєдиного (когнітивного, перцептивного, емоційного) контексту функціонування слова в індивідуальній свідомості» [1, с. 75].

Це свідчить про те, що критерій усталеності чи новизни неологізму в ІТ-галузі не можна зводити лише до часових меж його появи або тривалості функціонування в мовленні. Значно важливішим є рівень, на якому нова мовна одиниця інтегрується у когнітивну схему як фахівця, так і пересічного користувача, який належить до ширшої інформаційно-комунікативної спільноти. Інакше кажучи, слово перестає бути «новим» тоді, коли воно входить у звичний мовний обіг, стає впізнаваним, осмисленим і пов’язується з конкретними уявленнями або технологічними процесами. Для спеціалістів у галузі машинного навчання чи штучного інтелекту терміни на кшталт «GANs» (Generative Adversarial Networks) уже давно не викликають когнітивного зусилля під час сприйняття, адже вони переходять із розряду інноваційних до базових понять, що утворюють фундамент професійної компетентності. Натомість для неспеціаліста або новачка у сфері ІТ, того ж самого перекладача який не мав достатньо контексту чи досвіду роботи в галузі, цей самий термін може залишатися складним, незрозумілим і сприйматися як частина професійного жаргону або «елітної» лексики.

Лінгвісти, які досліджують сучасні мовні тенденції і їх уплив на мовну норму й узус, дотримуються тієї ж думки: мова й суспільство тісно

взаємозв’язані. Як стверджує М. П. Кочерган, мова створюється суспільством й розвивається ним же, і без мови суспільства не існувало б [2, с. 22]. Стрімкий розвиток ШІ та його проникнення у соціальні сфери вимагають від мови негайної реакції у вигляді нових номінацій. Суспільство (у нашому випадку, світова ІТ-спільнота) виступає рушієм, який «замовляє» нові терміни, а мова їх оперативно генерує.

Мову й суспільство об’єднує норма як один із показників комунікативної функції мови, адже спілкування як комунікація неможливе поза межами соціуму, а дехто з дослідників, виокремлюючи комунікативну функцію мови, навіть порівнює її зі своєрідним енергоструменем, що як провідник з’єднує одну особу з багатьма такими ж у суспільстві [3, с. 85].

Водночас, динаміка лексичної системи не є суто зовнішньою. О. А. Стишов, досліджуючи варіанти лексичного рівня української мови, зазначив, що «мова змінюється не тільки і не стільки під впливом позамовних чинників, скільки завдяки внутрішньомовним потребам згідно із діалектичним законом єдності й боротьби протилежностей» [4, с. 20].

Ця робота пояснює конкуренцію між стратегіями перекладу, яку ми спостерігаємо. Якщо для терміна «clanker» (жаргонізм для старої або неоптимальної моделі ШІ) пропонується кілька варіантів перекладу – від прямої транслітерації «кланкер» до описового «неефективна модель» – це є проявом внутрішньомовної «боротьби» за найекономнішу та найбільш влучну форму. Природна мовна система, прагнучи до когнітивної економії самостійно обирає найбільш життєздатну форму. Це прагнення до лаконічності та семантичної точності яскраво ілюструє продуктивність словоскладання (composition) та телескопії (blending) у формуванні ІТ-термінології. Навіть у сферах, віддалених від ШІ (як-от мова харчування чи мас-медіа), дослідники відзначають, що складні або скорочені слова (наприклад, *diet blog, webucation*) формуються для забезпечення максимальної інформативності при мінімальних мовних зусиллях. В ІТ-дискурсі ця тенденція посилюється: замість довгих описових конструкцій, фахівці обирають компактні англійські форми – *finetuning, backprop, romcom* (у

кіноіндустрії), що є прямим наслідком запиту суспільства на швидку ідентифікацію нових понять. Однак, як свідчить приклад перекладу *digital piracy* (копіювання кінофільмів) як «цифрове піратство», найбільш точний описовий переклад згодом може бути витіснений більш коротким калькованим варіантом, якщо він інтегрується в мовну норму. Цікавим прикладом є слово webucation, утворене зі слів web та education, що у словнику неологізмів перекладається як віртуальна освіта, або освіта через Інтернет.[5, с.6]

Саме тому для адекватної міжмовної транспозиції англійських неологізмів ШІ-дискурсу на українську мову критично важливим є вибір оптимальної стратегії перекладу: транслітерації, калькування або семантичної субституції (описового перекладу чи еквівалента). Вибір залежить від ступеня кодифікації терміна та сфери його функціонування.

У високоспеціалізованих академічних та технічних середовищах (наукові статті, патенти) часто надають перевагу калькуванню (наприклад, «дрейф даних») або стандартизованому описовому перекладу («проєктування запитів») для забезпечення однозначності та точності концепту. Натомість, у розробницьких чатах, ІТ-блогах та неформальній комунікації (середовищах з високою швидкістю комунікації) домінують транслітеровані або жаргонізовані форми («промпт-інжиніринг», «бекпроп», «промптер», «кланкер», «аішка»), що підтверджує концепцію триєдиного контексту та когнітивної економії мовців.

Таким чином, переклад англійських неологізмів у галузі штучного інтелекту є не лише лінгвістичним, а й комплексним когнітивно-дискурсивним завданням. Успішна термінологічна адаптація вимагає глибокого розуміння як лексичних інновацій, що формуються під впливом глобалізації та мережевого дискурсу, так і ментальних моделей носіїв мови. Подальші дослідження повинні зосередитися на емпіричному аналізі динаміки засвоєння українською мовою найновіших ШІ-термінів та розробці чітких критеріїв для нормалізації їхнього перекладу у різних функціональних стилях ІТ-дискурсу. Цей висновок підсилюється необхідністю впровадження «критичного мислення» у

перекладацьку практику. Незважаючи на потенціал ШІ-інструментів для прискорення перекладу, фахівці повинні бути ознайомлені з їхніми «обмеженнями та потенційними упередженнями», як це рекомендується для студентів [6, с. 14]. Перекладач-термінолог, зіткнувшись із новим терміном, повинен «ставити під сумнів й аналізувати результати», отримані машинним перекладом. Оскільки ШІ-інструменти, такі як LLM, можуть генерувати багато варіантів, але не завжди здатні оцінити їхню нормативну придатність, саме людський фактор – як носій експертного знання – відіграє вирішальну роль у виборі «найкращого» варіанта для нормалізації терміносистеми, відхиляючи помилкові чи стилістично неприйнятні пропозиції ШІ.

Література

1. Гапченко О. А. Психолінгвістичні аспекти неологізації. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2022. Вип. 1(73). С. 74-75

2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 2 вид., випр. і доп. Київ :Видавничий центр „Академія”, 2006. 463 с.

3. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль : монографія. Київ : Наукова думка, 1976.

4. Стишов О. А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). 2-ге вид., переробл. Київ : Пугач, 2005. 388 с.

5. Колодяжна Т. Ю. Актуальні проблеми перекладу неологізмів англійської мови. Science online: International electronic scientific journal. 2018.

6. Жукевич І., Спірічева О. Трансформація вивчення іноземних мов: штучний інтелект як інструмент розвитку мовленнєвих навичок студентів. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2024. С. 45–55.

Шапошнікова А. Р.

Теоретичні основи розвитку військової термінології в Україні

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків

Усі професійні терміносистеми, зокрема й військова, мають достатньо тривалу історію свого формування. Військова лексика розвивалась паралельно з розвитком держав, а також з їхніми збройними силами. Становлення української військової термінології є складним і тривалим процесом. Він відображає історичний розвиток української державності, збройних сил, вплив зовнішніх чинників.

Військова лексика – це термінологія, яка включає в себе слова та вирази, що описують військові поняття, емоційно-забарвлені елементи військового лексикону, які є стилістичними синонімами відповідних військових термінів.

Склад сучасної військової термінології не є стабільним та постійно розвивається та оновлюється. Він змінюється у зв’язку з старінням та неактуальністю певних термінів та визначень і в свою чергу поповнюється новими термінами при реорганізації видів збройних сил, винайденням нових видів зброї, військової техніки та нових методів ведення війни.

Основні шляхи формування української військової термінології – це словотворчі та фразотворчі моделі мови, семантичні перетворення загальновживаних слів, а також запозичення. Найбільше смислове навантаження у військових текстах мають терміни та терміносполучення. Отже, коректний переклад даних текстів залежить від правильного перекладу термінів.

Військова термінологія є основною частиною професійного мовлення військовослужбовців, фахівців з національної безпеки, аналітиків, журналістів, що висвітлюють воєнні події.

Формування військової термінології відбувається з кількох джерел, таких як: традиційна лексика, історичні запозичення, інтернаціоналізми, новотвори в межах української мови та сленг, що виникає під час бойових дій.

У зв’язку з розвитком української армії та її взаємодії з партнерами НАТО, наповнення військової термінології зазнає змін та розвитку, активується процес її нормалізації, стандартизації а також відбувається очищення від радянських термінів або русизмів [2, с.306].

Поняття «наукова термінологія» увів український лексикограф та етнограф М. Левченко. Він наголошував у своїх статтяхпро необхідність творення термінів, що будуть зрозумілі в народі. Ця ідея була підтримана вченими Наукового товариства імені Т. Шевченка, їхньою було творення національної термінології різних галузей науки.

Дослідниця Ніна Яценко проаналізувала розвиток військової термінології в Україні та виокремила її сім етапів. А саме:

1. XI–XIII ст. – представлені у історичних пам’ятках так літописах, в основному це тогочасні поняття праслов'янського та іншомовного походження;
2. XIV–XVII ст. – становлення козацького війська та виникнення термінів того періоду;
3. XVII–XIX ст. – відображає розвиток військової справи в Європі;
4. II пол. XIX – поч. XX ст. – формування військової термінології в Галичині. На сході України формування військової термінології цього періоду припало на добу становлення національної армії після революції 1917 року.
5. з 1923 по 1932 р. – період українізації, став визначальним для подальшої систематизації військової термінології;
6. 1939–1990 рр. – цей період став навпаки гальмуванням у розвитку національної термінології, так як був пов’язаним із російською військовою термінологією;
7. 90-і роки XX ст. – початок XXI ст. – почались процеси відродження та впорядкування у вживанні військових термінів.

Історичні події та військові вторгнення після 2014 року (Революція Гідності, анексія Криму, війна на Донбасі, АТО, ООС, повномасштабне вторгнення 2022 року) стали вагомим поштовхом до активного розвитку української військової термінології. Україна розпочала процес переходу до стандартів НАТО, що зумовило інтеграцію англомовної термінології. Водночас відбувається

переосмислення традиційної термінології та очищення її від радянських залишків [3, с.97].

Варто зазначити , що склад загально-військової та військово-технічної термінології доволі непостійний. Він безперервно змінюється та оновлюється: ряд слів та виразів зникають із загального вживання, змінюються значення, додаються нові терміни.

Отже, сучасна військова термінологія вимагає постійного вивчення та класифікації термінів. Військова термінологія ділиться на офіційну термінологію та нестатутну термінологію.

Офіційна військова термінологія – система лексичних засобів, які позначають поняття військової науки. Зазвичай, вживається у сфері професійного спілкування. В свою чергу військова справа поділяється на окремі сфери та виокремлює тактичну термінологію, військово-організаційну, військово-технічну, а також термінологію за родами військ та видів збройних сил.

Нестатутна термінологія охоплює поняття військової термінології, що виникає і є загально вживаною серед особового складу збройних сил. Такі терміни використовуються в усному мовленні та в літературі. Отже, нестатутна термінологія – це різновид військового сленгу.

Класифікація термінів повинна ґрунтуватися на особливостях термінів саме як слів або словосполучень конкретної мови. Однією з поширених класифікацій може бути така:

1. Класифікація за змістовою або семантичною структурою, вона може виділяти однозначні та багатозначні терміни.
2. Класифікація за сферою використання: універсальні, які використовуються в багатьох областях, а також унікальні, які використовуються в одній області.
3. Історико-лексикологічна класифікація термінів. Вона в свою чергу створена для кожної епохи [1, с.232].

У військовій термінології особливо важливими є такі характеристики, як стислість, однозначність, сталість і відповідність міжнародним стандартам, особливо у взаємодії з арміями країн-партнерів НАТО.

Нормалізація військової термінології – приведення термінів до загальноприйнятих норм. Це надзвичайно важливо, інаше виникне плутанина, неоднозначність та неправильне тлумачення та розуміння понять.

Уніфікація – узгодження термінів у межах однієї мови або між кількома мовами для досягнення максимальної взаєморозумілості. В значенні для українських термінів це має відношення до гармонізації української військової термінології з:

- міжнародною (зокрема англомовною) військовою термінологією НАТО;
- радянською терміносистемою, з якою ще досі співіснують багато військових термінів;
- цивільними терміносистемами (права, медицини, логістики тощо), які перетинаються з військовою сферою.

Процес нормалізації й уніфікації відбувається на основі стандартів, які розробляють відповідні інституції — Міністерство оборони України, Національна академія наук, термінологічні комісії тощо.

Роль мовної політики держави відіграє невід’ємну роль у формуванні сучасної української військової термінології. Основні напрями мовної політики:

1. Державна підтримка української мови як основної мови командування, документації, підготовки кадрів та комунікації в Збройних силах України.
2. Дерусифікація термінології — заміна застарілих, калькованих або невідповідних сучасним реаліям термінів, успадкованих від радянської армії.
3. Євроатлантична інтеграція — імплементація термінів і стандартів НАТО, їх адаптація до українських умов.
4. Створення термінологічних словників, глосаріїв, баз даних, які сприяють уніфікації та забезпечують фахівцям чітке розуміння термінів.
5. Підготовка фахівців у сфері військової термінології (лінгвістів, перекладачів, редакторів) для роботи у військових структурах.

Отже, розвиток військової термінології в Україні є багаторівневим та складним. Він потребує нормалізації та уніфікації термінів. Успішність даного процесу в основному полягає в послідовній мовній політиці держави, яка, в свою чергу, повинна забезпечити підтримку української мови у вжитку у військовій сфері та адаптувати до міжнародних стандартів. Лише завдяки узгодженим та правильним діям мовознавців, військових фахівців та державних інституцій можливо створити ефективну, зрозумілу та актуальну військову терміносистему.

Література:

1. Балабін В. В. Теоретичні засади військового перекладу в Україні: монографія. Київ: Логос, 2018. 492 с
2. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад. Навчальний посібник для студентів філологічного напряму підготовки. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
3. Маркелова А. Словник військової прокурорської лексики англійської мови: довідкове видання . Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 144 с.
4. Зайцева М.О. Особливості перекладу термінів на військову тематику. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск 10. 2013. 97 с.
5. Яценко Н. О. Формування назв військового одягу в українській мові: Монографія. К., Інститут української мови: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. 179 с.

Маргарита ЯЦЕНКО

Функціонування метафор публіцистичного дискурсу в німецько-українському перекладі

Метафора – одне з найцікавіших і найглибших понять у сучасній лінгвістиці. Вона пронизує нашу мову, наше мислення і нашу культуру, надаючи їм багатства і глибини.

МЕТАФОРА (від грец. μεταφορά - перенесення) – мовно-мисленнєве явище, яке полягає в перенесенні властивостей предмета (явища, дії) та його мовного знака на інший предмет (явище, дію) за принципом аналогії або контрасту [2].

Наприклад, Юрій Збанацький говорив: «*Das menschliche Leben ist wie ein Brunnen. Je länger ein Mensch lebt, desto tiefer ist der Brunnen. Es gibt seichte, sumpfige Brunnen. Aber es gibt auch solche, deren Tiefe unermesslich ist, und das Wasser ist rein, quellartig. – Життя людське схоже на криницю. Чим довше живе людина, тим глибша криниця. Бувають мілководні, заболочені криниці. Але є й такі, глибина яких незмірна, а вода чиста, джерельна*» [5].

Метою цієї статті є розгляд метафори та її різновидів як перекладацької проблеми та визначення основних стратегій і прийомів її адекватної передачі українською мовою.

Актуальність вивчення метафори та її варіацій у контексті перекладу зумовлена кількома факторами. По-перше, метафора є не лише стилістичним прийомом, але й важливим засобом концептуалізації світу. Її розуміння та адекватна передача в перекладі є необхідною умовою міжкультурної комунікації. По-друге, метафора часто є носієм культурних кодів і національних особливостей, що ускладнює її переклад без втрати сенсу та естетичного впливу.

Стан дослідження проблеми метафори та її перекладу є досить широким. Існує низка наукових праць, присвячених теоретичним і практичним аспектам цієї теми. Зокрема, аналізу метафори як лінгвістичного явища та її ролі в текстоутворенні присвячені дослідження Л. В. Кравець, М. Рильського, а також праці зарубіжних вчених, таких як Ф. Апель, Г. Лакофф, Л. Камерон. У роботах Т. В. Деркач-Степанової, С. Кірхгофа та інших авторів також розглядається тема метафори в контексті публіцистичного дискурсу та її впливу на громадську думку.

Під час написання роботи було опрацьовано широке коло літературних та наукових джерел, зокрема праці українських та зарубіжних лінгвістів, а також приклади перекладів художніх та публіцистичних текстів.

Ключові слова: метафора, переклад метафори, концептуальна метафора, лінгвістичне явище, міжкультурна комунікація, стилістичний засіб, когнітивна лінгвістика, публіцистичний дискурс.

Margarita Yatsenko The Functioning of Metaphors in Publicistic Discourse in German-Ukrainian Translation

Metaphor is one of the most interesting and profound concepts in modern linguistics. It permeates our language, our thinking and our culture, giving them richness and depth.

METAPHOR (from Greek metaphorá – transference) is a linguistic and cognitive phenomenon that involves the transference of properties from one object (phenomenon, action) and its linguistic sign to another object (phenomenon, action) based on the principle of analogy or contrast [2].

For example, Yurii Zbanatskyi once said: *«Das menschliche Leben ist wie ein Brunnen. Je länger ein Mensch lebt, desto tiefer ist der Brunnen. Es gibt seichte, sumpfige Brunnen. Aber es gibt auch solche, deren Tiefe unermesslich ist, und das Wasser ist rein, quellartig. – Життя людське схоже на колодязь. Чим довше живе людина, тим глибше колодязь. Бувають мілководні, заболочені колодязі. Але є і такі, глибина яких незмірна, а вода чиста, джерельна»* [5].

The aim of this article is to examine metaphor and its varieties as a translation challenge and to identify the main strategies and techniques for its adequate rendering into the Ukrainian language.

The relevance of studying metaphor and its variations in the context of translation is driven by several factors. First, metaphor is not only a stylistic device but also an important means of conceptualizing the world. Its understanding and accurate transmission in translation is a necessary condition for intercultural communication. Second, metaphor often carries cultural codes and national

peculiarities, which complicates its translation without losing meaning and aesthetic effect.

The state of research on metaphor and its translation is quite extensive. There are numerous scholarly works dedicated to the theoretical and practical aspects of this topic. In particular, the analysis of metaphor as a linguistic phenomenon and its role in text formation is explored in the studies of L. V. Kravets, M. Rylskyi, as well as in the works of foreign scholars such as F. Apel, G. Lakoff, and L. Cameron. The topic of metaphor in the context of journalistic discourse and its influence on public opinion is also addressed in the works of T. V. Derkach-Stepanova, S. Kirchhoff, and other authors.

In the process of writing this paper, a wide range of literary and academic sources were reviewed, including works by Ukrainian and foreign linguists, as well as examples of translations from literary and journalistic texts.

Keywords: metaphor, metaphor translation, conceptual metaphor, linguistic phenomenon, intercultural communication, stylistic device, cognitive linguistics, journalistic discourse.

1. Визначення та значення метафори

За словником Дудена: «метафора – це мовний вираз (особливо як стилістичний прийом), в якому слово (група слів) переноситься з його реального контексту значення на інший без прямого порівняння і таким чином уточнює відношення між означуваним і означуваним (напр., креативний менеджер проекту)» [22].

У семіотиці метафора розглядається як двостороння похідна одиниця, яка співвідноситься зі своєю похідною одиницею – порівнянням. Порівняння і метафора функціонально тісно пов'язані, вони виконують функцію художнього опису об'єкта, пояснювальну, пізнавальну або евристичну функції [27].

Відкриття Ніцше, яке він виклав у праці «Про істину і брехню» у позаморальному сенсі, про те, що наше розуміння світу не є об'єктивним, а завжди метафоричним: «Ми вважаємо, що знаємо щось про самі речі, коли говоримо про дерева, кольори, сніг і квіти, і все ж володіємо не чим іншим, як

метафорами речей, які зовсім не відповідають первісним сутностям» [18, с. 373].

Сучасна лінгвістика розглядає метафори не лише з точки зору їхньої естетичної цінності, але й з огляду на їхній глибокий вплив на формування нашого способу мислення та поведінки.

Англійський етимологічний словник визначає метафору як стилістичний прийом, який дозволяє нам збагачувати нашу мову, роблячи її більш виразною та образною [28].

Наприклад: «*Der Tag kroch über den Birkenwald – День повз березовий ліс*» (S. Strittmatter);

«*Each of us carries a knife – Кожен з нас носить з собою ніж*» (A. Steinhöfel).

Важливо розуміти, що метафори використовуються в мові. Відомі лінгвісти Ф. де Соссюр і В. Гумбольдт проаналізували діалектичні терміни «мова» і «мовлення» і з'ясували, що мовлення є індивідуальним явищем. Зокрема, вони показали, що ці терміни залежать від мови кожного індивіда і що мова характеризується індивідуальними акустичними образами та їх індивідуальною реалізацією [3, с. 217].

Кемерон підходить до вивчення метафори з точки зору тексту та інтеракції. У своїй книзі «Метафора в освітньому дискурсі» вона підкреслює текстову функцію метафори і показує, як різні тексти та інтерактивні епізоди можуть містити не тільки різні типи метафори, але й різні моделі розподілу метафори. Вона зосереджується на концептуальних метафорах, що використовуються в дискурсі в класі, але не досліджує, як ці метафори надають дискурсу зв'язності [12, с. 121].

Представлений тут підхід, який спирається на роботу Лакоффа і Джонсона [18, с. 387], не розрізняє метафори в повсякденній мові і в літературних текстах, в повсякденній мові, в літературних текстах або в інших типах текстів. Незалежно від типу тексту та дискурсивного контексту, метафори допомагають структурувати різні, навіть складні сфери досвіду та

зробити їх відчутними. «Зробити відчутними» означає, що сприйняття структурується таким чином, що уможливлює порівняння з іншими ситуаціями і відкриває можливості для дії. Це стосується і тих випадків, коли метафора і «приховане» образне значення слів не є свідомим вибором і використанням. Метафоричні поняття, таким чином, є не зайвим аксесуаром, а важливою основою для цілісного сприйняття дійсності. Вони контролюють або фільтрують сприйняття, підкреслюючи певні аспекти і дозволяючи іншим відходити на другий план, що, в свою чергу, важливо для дій, за допомогою яких ми сприймаємо реальність [18, с. 483].

У сучасній лінгвістиці метафора є важливим інструментом для пояснення не лише мовних процесів, а й когнітивних механізмів, які лежать в основі нашого сприйняття дійсності.

2. Функції метафор у мові

Функція метафори полягає в тому, щоб надати сенсу нашому сприйняттю дійсності та збагатити його. Вона допомагає нам формувати нові асоціації, відкривати нові погляди на знайомі речі та розуміти складні поняття. Вона допомагає нам формувати нові асоціації, відкривати нові погляди на звичні речі та розуміти складні поняття. Метафора не лише дозволяє нам висловлювати свої думки, але й впливає на наше мислення та сприйняття світу.

Аристотель демонструє утворення метафор на прикладі: Що вік для життя, то вечір для дня, тому вечір можна назвати віком дня, а вік - вечором життя або світанком життя. У його роботі також можна знайти такі метафори: розкидання насіння, посів світла, чаша без вина [1, с. 113].

Гаральд Вайнріх аналізує метафору з різних точок зору. У своєму підході до аналізу метафор він посилається на античних мислителів. На його думку, метафора пов'язана з людськими характеристиками та іншими метафорами. Вона існує на певній відстані, яка визначається як розрив між образом і реальністю. Вайнріх вважає, що чим ширший і глибший образ, тим вдаліша метафора [15, с. 187].

Функції метафори в мові різні, особливо в комунікації, у вираженні думок та в організації сприйняття світу.

1) Комунікативна функція

Метафора є потужним інструментом впливу на аудиторію. Вона дозволяє швидко і легко донести до слухача складні ідеї, викликати емоційний відгук і сформувати бажане ставлення до повідомлення. Ця характеристика робить метафору незамінним інструментом у рекламі, політиці та ЗМІ.

Спираючись на теорію когнітивної метафори, запропоновану Лакоффом і Джонсоном, метафори в дискурсі розглядаються не лише як риторичний прийом, а як елемент, що формує повсякденну мову і, відповідно, мислення та поведінку як окремих людей, так і суспільства в цілому [17, с. 157].

Словник Дудена визначає термін «комунікативний» як «1. такий, що належить до спілкування; товариський». «Комунікація» (від лат. communicatio) розуміється як зв'язок, передача повідомлення. З цих визначень випливає особлива роль метафори. «Якщо під когнітивною функцією розуміють значення метафор для розуміння подій тощо, то під комунікативною - їхнє значення для певних комунікативних ситуацій і загалом для комунікативних процесів у мовній спільноті» [14, с. 39].

Метафори можна використовувати для вираження певних ідей та інтересів. Мовці намагаються додати до розмови щось нове і несподіване, щоб зробити ситуацію більш живою, зрозумілою та інформативною. Метафори особливо ефективні в політичних та економічних розмовах.

У бізнесі, наприклад:

У своєму випуску № 9 від 25. лютого 2002 року журнал «Der Spiegel» на сторінці 98 проливає світло на питання власності в медіа-індустрії і стверджує, що що «найбільшим єдиним акціонером Мердока є американський кабельний гігант Джон Малон -Найбільшим індивідуальним акціонером компанії Мердока є американський кабельний гігант Джонн Малон».

Таким чином, за допомогою метафор можна викликати у слухача або читача певні асоціації, які впливають на сприйняття інформації.

2) Структурна функція

До структурних метафор належать метафоричні концепти, які структурують складні сфери досвіду за допомогою простих сфер досвіду, однією з особливостей яких є підкреслення або приховування певних аспектів проблеми [11, с. 22].

Наприклад,

«Politics/discussion is war: The fronts between Switzerland and the EU are hardening» – «Політика/дискусія – це війна: Фронти між Швейцарією та ЄС зміцнюються» [26].

Структурні метафори передбачають, що «культурні уявлення» і «соціальні дії» обробляються у свідомості як метафоричні концепти і використовуються в мові як метафори в конкретних контекстах.

Як приклад, Лакофф і Джонсон наводять концептуальну метафору *«Streiten ist ein Kampf»* – «*Сперечатися - це битва»*, згідно з якою дискусії часто розглядаються як боротьба з «перемогою» або «поразкою», що призводить до появи лексичних метафор на кшталт *«Sie sind nicht einverstanden? Na gut, schieß los!» – «Ти не погоджуєшся? Гаразд, стріляй!»* або *«den Rechtsstreit beenden» – «закрити суперечку»* [25].

3) Когнітивна функція

Когнітивна метафора – це не лише літературний прийом, а й потужний інструмент сприйняття та мислення. Вона дозволяє нам структурувати абстрактні поняття, порівнюючи їх з більш конкретними та знайомими явищами. Цей процес відіграє ключову роль у формуванні нашого світогляду і впливає на наше сприйняття світу.

Ось приклад: *«strahlt neben anderen unvergänglichen Worten das Wort Gleichheit in purpurnen Buchstaben. – серед інших немеркнучих слів сяє пурпуровими літерами слово рівність»* [8, с. 25].

Найвідомішими дослідниками когнітивної метафори є Лакофф, Джонсон і Тернер. Вони розглядають метафору не лише як лінгвістичне явище, а й як спосіб мислення та дії. Завдяки такому підходу метафора виходить за межі

лінгвістики та охоплює значно ширшу сферу впливу. Метафори супроводжують людей у повсякденному житті і, на думку цих дослідників, складають основу нашої концептуальної системи, впливаючи на свідомі та несвідомі дії, а також на наше сприйняття навколишнього світу. Ми часто не усвідомлюємо, як метафори впливають на наше життя, але оскільки вони проявляються в мові, їх можна аналізувати. Лакофф і Джонсон підкреслюють, що метафора є важливим інструментом для спілкування, розуміння та осягнення реальності. Вона дозволяє нам описувати одне явище через інше [8, с. 11-15].

Метафора як непрямий засіб вираження переносить образ одного явища на інше і таким чином створює джерело творчого самовираження. Згідно з принципами перцептивної психології, непряме вираження залишає сильніше враження, ніж пряме, оскільки стимулює увагу та активізує уяву [15, с. 215].

Отже, когнітивні метафори є невід'ємною частиною нашого мислення і нашої мови. Вони формують наш світогляд, впливають на нашу поведінку та допомагають нам краще розуміти один одного.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОР

1. Принципи перекладу метафор

Якісний переклад – це не просто заміна слів однієї мови словами іншої; це прагнення передати дух і задум оригінального тексту так, щоб він був зрозумілим і близьким читачам мови перекладу.

Переклад – одна з найскладніших розумових діяльностей людини. Існує безліч умов, які часто суперечать одна одній, але яких необхідно дотримуватися під час перекладу. Через це впродовж історії виникало чимало сумнівів, а саму можливість перекладу неодноразово ставили під питання. Незважаючи на те, що переклад практикується з незапам'ятних часів, хоча існує тисячолітня традиція теорії перекладу, хоча науки займаються цією проблемою як ніколи інтенсивно, особливо в 20 столітті, не можна дати єдиного, загальноприйнятого визначення, яке б враховувало всі фактори, що беруть участь у процесі перекладу [23, с. 87].

Збереження образу:

Метафора зберігається у перекладі, якщо вона є зрозумілою для читача цільової мови. наукових досліджень, досі не існує єдиного загальноприйнятого визначення, яке б ураховувало всі фактори, пов'язані з процесом перекладу [10, с. 1].

Збереження образу – це, іншими словами, дослівний переклад. Правильним вважається переклад, у якому тема й логічний зміст оригіналу передаються рівноцінно, навіть якщо виникають відхилення від жанрових і стилістичних норм чи звичайних мовних правил. Такий переклад можна вважати адекватним, якщо його головна мета – передати фактичну інформацію про навколишній світ. При цьому еквівалентний переклад завжди має бути точним, тоді як точний переклад може лише частково відповідати критеріям еквівалентності [6, с. 18].

Наприклад:

«Jemandem einen Bären aufbinden – Замилювати комусь очі» [21]; *«Ein Ass im Ärmel haben – Мати туза в рукаві»* [21].

«In ihm fiel eine Schranke, und er ging ein in die Zeitlosigkeit der Träume – В ньому всередині зникла перепона і він розчинивсь у позачасовості маревв» [2, с. 32]. Тут використано заміну: обидві метафори в реченні не перекладено буквально, а замінено на типові образи цільової мови, адже дієслова «fallen» і «eingehen» дослівно перекладаються як «падати» та «входити». Також маємо уточнення – «всередині».

Передача через порівняння (симіле):

Використання образного порівняння є однією зі стратегій передання метафори у перекладі, особливо коли пряма метафорична конструкція є незрозумілою або має інші конотації у мові перекладу.

Як зазначає П. Ньюмарк, метафору слід замінити на прямі порівняння, зберігаючи при цьому первинний образ. Це дозволяє зробити текст зрозумілішим, не втрачаючи його виразності. Замість прямого використання

метафори можна застосувати порівняння, що передає той самий образ, але в більш явній формі [23, с. 89].

Наприклад, замість: *«Sie war eine Löwin im Kampf gegen Napoleon» – «Вона була левицею в битві»*, можна сказати: *«Sie kämpfte wie eine Löwin gegen Napoleon, feurig und furchtlos» – «Вона билася проти Наполеона, як левиця, люто і безстрашно»* [20, с. 78].

Описовий переклад:

Передача змісту метафори без збереження її образності. Описовий метод використовувався для виявлення, впорядкування та класифікації даних з метою подальшого аналізу та пояснення [9, с. 26].

Наприклад:

«Seine Liste der Präsidentschaftskandidaten ist kürzer als Sie denken. – Його список політичних партнерів коротший, ніж ви могли подумати» [30].

2. Труднощі перекладу метафор

Відсутність прямих відповідників змушує перекладача вдаватися до різних стратегій, що виходять за межі буквального перекладу, аби передати задумане значення та вплив метафори. Якщо метафора в мові оригіналу не має прямої відповідності в мові перекладу, перекладач має вирішити, чи адаптувати наявну метафору, створити нову або ж використати неметафоричний вираз для передачі основної ідеї [29].

Стилістичне значення метафори є вирішальним і повинно зберігатися. Буквальний переклад може звучати неприродно або недоречно в мові перекладу [16, с. 101]. Щоб подолати ці проблеми, перекладачі застосовують різноманітні перекладацькі техніки.

Під перекладацькою технікою розуміється процес перекладу, спрямований на вирішення конкретної проблеми, що передбачає стандартизовану послідовність дій з боку перекладача.

Е. Курт зосередив увагу на знаках образності. Відповідно до шкали образної мови, дослідник визначає основні приклади перекладацьких технік у

перекладі рекламних текстів: опущення, скорочення, згладжування образу, послаблення образу, зміщення образу, збереження [4, с. 27].

У перекладі метафор існує низка правил, які можуть викликати труднощі. Сучасний рівень знань висвітлює синтаксичні, лексичні та стилістичні проблеми. Наприклад, Їржі Леві (1969) зазначає, що ці труднощі виникають через буквальне сприйняття тексту. На думку Леві, найпоширенішими проблемами перекладу є: плутанина між подібними за звучанням словами; неправильне розуміння контексту, тобто невірне розташування слова у реченні [19, с. 25].

Особливо у випадку риторичних термінів стає очевидним, що кожен термін подається лише як слово – а це означає, що метафора вимагає свого права на існування. Аналіз її семантики, зокрема метафоричного змісту, є необхідним для ідентифікації теоретичного поняття [13, с. 18].

Отже, аналіз показав, що переклад метафор – це складний і багатогранний процес, який вимагає не лише знання мов, а й глибокого розуміння культурних і контекстуальних особливостей. Не існує універсального підходу до перекладу метафор – кожен випадок потребує індивідуального вирішення.

ВисновкиУ цій роботі розглянуто теоретичні засади дослідження метафори, її визначення, значення та функції в мові. На основі аналізу наукових підходів можна зробити висновок, що метафора є не лише стилістичним засобом, а й важливим когнітивним механізмом, який впливає на наше сприйняття світу та процес мислення.

У роботі проаналізовано класичні та сучасні лінгвістичні підходи до вивчення метафори, зокрема праці таких дослідників, як Ф. Ніцше, Дж. Лакофф і М. Джонсон, Л. Камерон та Г. Вайнріх. Особливу увагу приділено теорії концептуальної метафори, згідно з якою метафори структурують наше мислення та впливають на мову. Також розглянуто особливості перекладу метафор у німецько-українському дискурсі. Проаналізовано основні принципи перекладу метафор, зокрема підходи П. Ньюмарка, який запропонував низку стратегій збереження метафоричного значення в перекладеному тексті.

Оглянуті праці надають цінні уявлення про різні аспекти дослідження метафори. Особливо варто відзначити роботи Лакоффа і Джонсона, які зосереджуються на когнітивному вимірі метафори, а також дослідження Вайнріха, який аналізує метафору з різних перспектив.

Підсумовуючи, можна сказати, що метафора є захопливим і багатовимірним феноменом, який відіграє центральну роль як у лінгвістиці, так і в когнітивних науках. Ця робота сприяла проясненню теоретичних основ і практичних проблем перекладу метафор, водночас окресливши відкриті питання та напрямки для подальших досліджень.

Література:

1. Бернадська, Н. І. (1995). *Вступ до літературознавства.* Київ: Либідь. 248 с.
2. Ґлавініч, Т. (2015). *Життя бажань* / пер. з нім. В. Кам'янця. Чернівці: Кн.-ХХІ. 250 с.
3. Деркач-Степанова, Т. В. (2002). *Питання метафори у сучасній українській літературній критиці.* Харків: Ранок. 184 с.
4. Кирпиченко, О. Е. (2016). *Інновації у словниковому складі німецької мови.* Держава та регіони. Серія «Гуманітарні науки». 187 с.
5. Кравець, Л. В. *Метафора.* Енциклопедія Сучасної України. URL: esu.com.ua (дата звернення: 21.09.2025).
6. Курс лекцій з дисципліни «Вступ до перекладознавства» для студентів ІІ курсу денної форми навчання з напряму. (2016). Київ: Київський національний лінгвістичний університет. **132 с.**
7. Метафора. *Termin.in.ua*. URL: termin.in.ua (дата звернення: 29.09.2025).
8. Рильський, М. (1964). *Вечірні розмови. Нариси. Статті.* Київ: Державне видавництво художньої літератури. 320 с.
9. Способи перекладу метафор художнього спрямування / Доц.: Т. В. Криворучко, Н. В. Дячук. (2021). Житомир: Житомирський державний університет ім. Ів. Франка. 4 с.

10. Apel, F., & Kopetzki, A. (2003). *Definitionen und Begriff der Übersetzung* (2nd ed.). Stuttgart: J.B. Metzler. 205 S.
11. Baldauf, C. (1997). *Metapher und Kognition: Grundlagen einer neuen Theorie der Alltagsmetapher.* Frankfurt am Main: P. Lang. 315 S.
12. Cameron, L. (2003). *Metaphor in educational discourse.* London: Continuum. 234 p.
13. Franz-Hubert Robling. (1995). *Probleme begrifsgeschichtlicher Forschung beim Historischen Wörterbuch der Rhetorik.* Archiv für Begriffsgeschichte. 171 S.
14. Kirchhoff, S. (2015). *Krieg Mit Metaphern: Mediendiskurse über 9/11 und Den »War on Terror«.* Bielefeld: Transcript Verlag. 280 S.
15. Kommunikative und kognitive funktionen von Metaphern im publizistischen Text. *Šiuolaikinės visuomenės ugdymo veiksniai, 3*, 223 S.
16. Kurbanova, C., Fayzieva, K. (2025). *The challenges of reproducing the stylistic device of metaphor in translating English fiction.* Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, Volume 2, Issue 1, Part 2. 103 S.
17. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By.* Chicago: University of Chicago Press. 242 p.
18. Lakoff, G., & Johnson, M. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal About the Mind.* Chicago: University of Chicago Press. 583 p.
19. Levý, J. (1969). *Die Literarische Übersetzung. Theorie einer Kunstgattung* / aus dem D. übers. F. Neckel, M. Rondinelli. Frankfurt am Main: Athenäum Verlag. 412 S.
20. Lanzinger, M., & Sarti, R. (2022). *Eine Löwin im Kampf gegen Napoleon? Die Konstruktion der Heldin Katharina Lanz.* Wien: Böhlau Verlag. 392 S.
21. Metaphern Sammlung: 868 Beispiele von A bis Z. *CHANGE JOURNAL*. URL: changejournal.com (date of access: 12.09.2025).
22. Метафора. *Duden.* URL: duden.de (date of access: 30.09.2025).

23. Newmark, P. (1981). *Approaches to Translation.* London: Oxford: Pergamon Press. 213 p.
24. Nietzsche, F. (1873). *Über Wahrheit und Lüge im außermoralischen Sinne* (2nd ed.). Leipzig: Werke: Nachgelassene Schriften. 384 S.
25. Sprachliche Metaphern - Visualisierung und Kartographische Wissensbildung. *Visualisierung und Kartographische Wissensbildung.* URL: geowissensbildung.de (дата звернення: 21.09.2025).
26. Tages-Anzeiger. *Seit dem 9. Februar ist die Schweiz noch unwichtiger geworden.* URL: tagesanzeiger.ch (date of access: 30.09.2025).
27. Die Metapher als Scharnierelement zwischen den semiotischen Systemen, dargestellt am Beispiel der barocken Gleichnisarie in Antonio Vivaldis frühem Opernschaffen. *metaphorik.de - online journal on metaphor and metonymy.* URL: metaphorik.de (date of access: 04.09.2025).
28. 'Metaphor' on Etymonline. *Etymonline.* URL: etymonline.com (date of access: 30.03.2025).
29. A Cognitive Approach to Translating Metaphor. *Translation Journal.* URL: translationjournal.net (date of access: 23.09.2025).
30. News from California, across the nation and world. *Los Angeles Times.* URL: latimes.com (date of access: 25.09.2025).

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів та молодих науковців
«Проблеми розвитку гуманітарних наук в контексті глобальних трансформацій сучасного комунікаційного простору»
ХАРКІВ, 31 жовтня, 2025
(Наказ від 30.12.2024 № 552 ОД "Перелік наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки в системі Міністерства освіти і науки України на 2025 рік в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут»")

7

Відповідальний за випуск В.В. Самаріна
Комп'ютерна верстка А.Л. Тихонравов